An. I. Nr. 4. Octombrie—Decembrie 1929.

P II
6

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Sub conducerea d-lor

T. G. BULAT şi C. N. TOMESCU

Profesori universitari

PUBLICAŢIE TRIMESTRIALĂ

CHIŞINĂU
Tipografia Eparhială „Cartea Românească"
1 9 2 9.

Nr. 24.645
Data 936.860

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ NEAMȚ
Fond „G.T.K.”
P. II. 6

Nr. 4 Octombrie—Decembrie 1929

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ȘI NISTRU

Moldova dintre Prut și Nistru după harta geografului francez I. B. d'Anville

de **T. G. Bulat.**

Domnul profesor G. Vâlsan căutând la Paris originalul hărții Moldovii alcătuită de învățatul Domn Dimitrie Cantemir [1]), care nu este acea pe care o cunoșteam din operile tipărite de Academie—a aflat și harta pe care o prezentăm alăturat [2]).

Aceasta înfățișează partea răsăriteană a unei mari hărți a a Ungariei, care a rămas nepusă în comerț. Ea a fost lucrată de marele învățat geograf I. B. d'Anville, utilizând ca izvoare de informații operile cartografice ale învățaților români, Stolnicul Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir, precum și lucrarea cartografului rus Schmidius. Pe această mapă, pe care evident că țările noastre rămâneau ca o parte mai puțin importantă, în preocuparea învățatului francez, de a da o hartă a Ungariei, încercăm să cunoaștem înfățișarea geografică a Moldovei dintre Prut și Nistru, în a doua jumătate a secolului al XVIII. Din punct de vedere al gradelor de longitudine și latitudine harta a fost corectată și prezintă mai multă exactitate decât acea a lui Cantemir, d'Anville desigur punând-o la curent cu progresele cartografiei din timpul său. Pentru ținutul nostru harta dă 45^0-49^0 grade latitudine și este tăiat de paralele 45^0-48^0, luate după meridianul prim din Ferro. Din punct de vedere orografic harta lasă de dorit, D'Anville prezentând solul ținutului acestuia ca o câmpie liniștită, fără accidente, la fel cu acea

1) Pentru amănunte a se vedea G. Vâlsan. *Harta Moldovei de Dimitrie Cantemir* în Mem. Acad. Rom secț. ist. tom. VI ser. III.

2) Clișeul ni-a fost pus la dispoziție de d-l I. Bianu, Președintele Academiei Române.

munteană și olteană. Oarecari înălțimi par acele care mărginesc albia râului Bâcul. In schimb hidrografia este abundent trasată. Afluenții celor două cursuri importante, ai Nistrului și Prutului, sunt arătați, unii însă fără a fi numiți, desigur pentru același motiv că adică, centrul lucrării rămâne spre apus. Nistru numit turcește *Tirlasu* este aproape exact cunoscut. Dintre afluenții săi găsim arătați *Czerna*=*Cerna* azi *Ciorna*, care formează pe oarecare distanță hotarul ținutului Orhei cu acela al Sorocei. Răutul este demăsurat de lung și are înfățișarea unui mare colector de ape. El este încărcat pe dreapta cu *Solonez*, care credem că este identic cu *Copăceanca* de azi, *Czuluk*=*Ciuluc*, *Culukul mic*=Ciulucul mic și *Cula*, iar pe stânga, în afară de un afluent nenumit primește pe *Dobrușa* și *Kogalnic*. Acesta din urmă formează împreună cu Răutul cunoscutul lac dela Orhei care deasemenea este menționat. Vărsarea Răutului în Nistru lângă Ustia este exact arătată. Urmează *Ichelul* și *Bâcul* încărcat pe dreapta cu *Bucovăț* și *Ișnovăț*. Dacă până aci râurile sunt cunoscute cu suficientă precizie, cursurile de apă de la sud sunt ignorate cu desăvârșire. Astfel *Cogâlnicul* după ce se preumblă prin tot Budgeacul ajunge de se varsă lângă Cetatea Albă, în Nistru, în loc de lacul Conduc unde de fapt merge. *Ialpugul* încărcat pe stânga cu *Ialporiza*=*Ialpugul* și *Saleze*=*Salcia* se aruncă în Dunăre, ca și râul Cahul, lacurile fiind complet necunoscute.

Doar lângă Cetatea Albă aflăm menționat lacul *Ovidova*, adică a lui Ovidiu. Prutul primește pe stânga *Czuhrul*=Cluhrul, *Caminsa*=Camenca, *Caldaruse*=care poate fi identificată cu actualul Glodeanca=*Girla mare*, *Dele*=Dela, *Hirdua*, poate pârâul Dobrea sau valea Călmățuiului, numele nu se mai păstrează. Urmează *Lăpușna* trasă cu oarecare aproximație, *Strâmba*, care probabil a secat, azi nuse mai găsește menționată pe hărțile ce utilizăm. Urmează *Sărata*, *Kigecz*=Tigheci iar *Larga*, această apă puțin însemnată, închee șirul afluenților Prutului. Din acestea se constată cum această hartă, care nu se ocupă aproape de loc cu orografia țării este bogată în date hidrografice, ignorând însă sudul provinciei. Aceasta se observă și pe harta Domnitorului Dimitrie Cantemir, pe care a utilizat-o, fără îndoială, d'Avrill.

Impărțirea administrativă este interesantă. Moldova din stânga Prutului cuprinde, începând dela nord spre sud, ținuturile: *Chotin' Soroca*, *Iassi*, care se întindea mai mult decât pe dreapta râului,

cuprinde tot actualul județ al Bălților; *Orheiul; Lăpușna; Bender*, desigur raia turcească; *Falcii*, ca și Iașul se întinde pe stânga Prutului aproape cât și pe dreapta lui, dacă nu mai mult.

Ismail-ul ocupă colțul dintre Prut și Dunăre, restul țării fiind împărțit între o bandă de pământ dealungul malului Dunării și coastei Mării Negre *Kilia et Akerman* și *Budzak ou Bessarabie*.

Am avea prin urmare zece diviziuni administrative, în loc de cele nouă de astăzi.

In ținutul Hotinului aflăm menționate următoarele așezări omenești: *Chotin*=Hotin; *Ioporouci*, pe care-l socotim a fi Toporăuți azi în Bucovina; *Stretsi* localitate dispărută; *Marsineji*=Mărșiniți există și azi pe Prut, lângă Noua-Sulița; deasemenea *Taraszeuți*=Tărăsăuți; *Szindreni*=Șendreni; *Podul Lipcalinor*=Lipcani; *Pererita*=Pererita; *Bogdănesti*=Bogdănești; *Costesti*=Costești, azi în județul Bălți; *Paustrova*=Paustova azi în județul Soroca; *Woloscow* pe Nistru=Voloscova; *Vasilcov*=Vasilăuți; *Neporotow*=Neporotoveni; *Marowiz (?); Sziian-Las (?); Romaincowce*=Romăncăuți.

In ținutul Sorocii se găsește: *Soroka;* la nord de aceasta în harta lui Cantemir avem însemnat *Campi deserti*, deci pustietate. Pe harta noastră aflăm însă mai multe așezări omenești, pe care d'Anville le va fi luat dela Schmidius. Sunt poate și așezări mai nouă. Se menționează: *Kasasowce* care desigur este Cosăuți; *Koraczinca* (?); *Tatarowka*=Tătărăuca; *Karolaczіowca*=Călărașuca; *Werekzani*=Verejeni; *Ladowa*, care poate fi și Sadova, în tot cazul însă, dispărută. Toate aceste așezări se găsesc pe Nistru la nord de Soroca. La sud, pe același curs de apă aflăm: *Tritauci*=Trifăuți; *Virticeni*=Viertiujeni; *Zabla*=Jabca; *Pestere* (?); *Solonec*=Solonceni. In interiorul ținutului se găsesc: *Raszesti*=Răcești nu departe de valea Dobrușei; *Dumuheni*=Dumulugeni; *Sturdzești*=desigur Stârceni, Sturzești neexistând decât supt forma de Sturzeni în județul Bălți și Tighina. *Camica*=Camenca; există și râul cu același nume. Localități cu aceiași denumire găsim și în județul Bălți și Orhei. Există și Camencuța (Bălți). *Prazele*=Prăjila pe Răut; *Heczul*=Heciul sau Gheciul, azi în județul Bălți.

In ținutul Iași se menționează: *Dandzeni*=Dăngenii azi în Soroca, este așezat în harta noastră, cu totul greșit; *Centum Mon-*

tticuli este o denumire luată dela Cantemir; *Finiria Domnii* ne-ar da o Fântâna Doamnei, localitate dispărută, dacă nu se poate identifica cu Fântâna nouă din județul de azi Bălți. *Loboda*, localitate amintită și de Cantemir, o socotim dispărută. *Zagaracze*=Zagoroncea, sat în județul Bălți, mai sus de Ungheni. *Cauczara*=Tutora este menționată în stânga și nu în dreapta Prutului. Explicația se poate găsi, fie în dubletul geografic al localității, (azi avem Tutora în dreapta râului), fie într'o greșeală de transcriere. Interesant este că și în harta lui Cantemir, Tutora este arătat tot pe stânga râului. *Cornul*=Cornești; *Mirzesti*=Mircești; *Bralatl* (?); *Burjuczen*,=Bursuceni; *Taureni*; în această direcție nu aflăm decât Teura, un Găureni nu există în părțile locului, sau trebue presupus că satul a dispărut. In Cantemir este dat cu un fel de *gama* grecesc, ca literă inițială.

In ținutul Orhei aflăm: *Orchei*; *Piatra*; *Ustia* la vărsarea Răutului; pe Nistru în sus *Horilcani*=Holercani; *Viszavizi* sat dispărut; *Zura*=Jora; *Horadiste*=Gorodiștea în direcția Rezinei (după harta Moldoveanu în apropiere de Țipova pe Nistru; este însemnată și ca monăstire, lipsește la Giurgea, care o arată în Soroca[1]). *Siburna*=Saharna. La sud de gura Răutului, pe Nistru în jos se menționează: *Codzeice*=Coșerniță; *Vadul*=Vadul lui Vodă, bine așezat la vărsarea Ichelului în Nistru; *Tohatin*=Tohatin; *Specul*=atât de deformată transcriere pentru Speiul, (Cantemir) Speia; *Telciza*=Telița. Râul Bâcu făcea hotarul ținutului Orhei spre acel a Lăpușnei și de aceea localitățile începând cu Vadul lui Vodă se găsesc azi în județul Lăpușna. Pe cursurile din interiorul ținutului însemnăm: pe Răut; *Sorbeni*=poate un Șerbeni sau Șerpeni, nu reușim să-l identificăm, dacă nu este acelaș cu Șerpeni dela nord de Speia; *Cobaczeni*=Copăceni pe Ciulucul mare; *Borissat* (?); *Coscodani*=Coșcodeni, azi în județul Bălți, pe Ciulucul mic; *Maseria* (?); *Hidzeni*, *Hidzenu* la Cantemir (?); *Cliszoda*=Clișova; *Cuczoe*=Cucioaia, azi în județul Bălți; *Bradicze*=Brabicea, *Morozeni*; *Isakova*; *Lusarenco*=Lucasenco pe valea Vatojului; *Michalusza*=sat dispărut; *Mascauri*=Măscăuți. Pe Ichel găsim: *Hirczavia*=Hirova, Ghirova (?); *Onești*;

1) Dacă stăm rău în ceia ce privește Cartografia generală a țării, suntem cu totul înapoiați în privința Moldovei dintre Prut și Nistru.

Martinești; *Lohanești*=Logănești, azi în județul Lăpușna; *Peștere*, identic dat de Cantemir, nu mai există azi.

Pe apa Bâcului sunt arătate: *Voloczinco*—Volcineț azi în județul Bălți; *Sipoteni; Briasca*=Broasca. Râul Bâc însemnând hotarul spre ținutul Lăpușnei, așezările omenești de pe malul său drept fac parte din altă unitate geografică.

In ținutul *Lăpușna*, care se întind și pe dreapta Prutului ni se dau *Kisnou*=Chișinău: *Honoseni* nu se poate identifica, credem că este dispărut; *Todorești* azi în județul Tighina. Pe Bâc mai aflăm *Sudova*=Sadova în județul Lăpușna; *Panaszești*=Pănășești și *Truszeni*=Trușeni;

Pe vale Bucovățului se află *Cornești*; *Brozova*=Lozova; pe Ișnovăț: *Căpriana*; *Mulcoci*=Malcoci; *Bogosz* (și în Cantemir) Bogos localitate se pare, dispărută, *Sariseni*=Suruceni. Pe Botna: *Rusești*=Rusești; *Pozoreni*=Pojoreni; *Găureni*. Pe Cogălnic sau în apropiere *Vosieni*=Vorniceni, așezat cu totul greșit; *Draguszeni*=Drăgușeni; *Jurgzeni*=Jurceni; *Jumești* așezare dispărută; *Hincești*=Hâncești. Pe stângă Prutului: *Vale Brătuleni*=poate Valea Mare din județul Bălți; *Sultanești*=Soltănești; *Calmacui*=Calmățui azi în județul Falciu; *Tarmis*, *Taramisz* în harta lui Cantemir, nu se poate identifica. In dreapta Prutului, Lapușna are mai multe localități între acestea și *Stănilești*.

In ținutul *Bender* se găsesc: *Bender* al (ias) *Tighina*=Tighina; *Bulboca*, *Gura Biculai*, și *Purcari*.

In ținutul *Fălciu* sunt menționate: *Szibănești*: poate Tibănești un dublet al localități din Vaslui; *Periszeni*=Periseni sat dispărut; *Maldareni*, identic dat de Cantemir deasemenea dispărut; *Barteni* desigur Balteni dispărut, este însemnat și de Cantemir; *Plopi* dispărut, *Kigiecz*=Tigheaci *Regze*=poate Recea dispărută; *Kigiecs*=Tigheci; *Cuzmeni* desigur Cosmeni dispărut, sate cu acest nume se găsesc în județul Bălți; *Larga*, *Frumoasa* despărută; *Manta; Isac*=Vadul lui Isac.

In *Budzak ou Bessarabie* se află *Tatar-punar*=Tatar Bunar care este așezat pe Nistru în loc de lacul Conduc, *Causseni*=Căușeni; *Lagale* poate Larga; *Seleusa*=Sălcuța: *Ganauro*=Gangura; *Albina*. azi în județul Tighina în apropiere de Gura Galbenă; *Szagalak*=Sahaidac; *Beldipal*,=probabil dispărut; *Bulboca* pe râul Jalpug este acea de pe lacul Ialpug,: *Andrei* soco-

cotim că a fost schimbat în Andrevca sau Andruşa pe care le aflăm în judeţul Tighina şi Cahul; *Dolaki*, greu de identificat ; dacă nu este Dsoltai; *Pereni* dat şi în harta lui Cantemir, Perjei ; *Tobak*=Tabac azi în judeţul Ismail, *Balaczeni*=Balaceni ; *Lebedzeni*=Livezeni ; *Deoke*, *Plop*, *Malurile*, şi *Petriceni* imposibil de fixat.

In *Izmail* se însemnează : pe Dunăre : *Reni* ; *Cartal* ; *Satul nou*, *Ismail*, *Cepeni*; desigur că acestei din urmă i s'a schimbat numele de către Ruşi, sau a dispărut; la fel *Tintul*. Pe Prut în sus găsim : *Giurgiulesti*, *Kisla*=Kâşliţa, *Valeni*, *Brânza*. Dela *Troian* începe Valul care este intitulat *voie Trajane* ; *via Traiani*, în harta lui Dimitrie Cantemir. El se opreşte pe Nistru la Purcari. Localitatea Troian care este menţionată şi de Cantemir nu mai exixtă azi.

In porţinnea care porneşte dela Tabac şi se opreşte la Akerman găsim : *Kilia*, *Kili-Bogaisi al (ias) Lycostom*, *Paladan-bourn*, care poate fi Balabanca de astăzi şi *Akerman* pe turceşte, *Belgorod* ruseşte, *Cetat-albu* moldoveneşte olim *Moncastron* [sic] în Cantemir.

Iată ce ne dă o hartă adiacentă a ţinutului nostru, căci încă odată, ea nu se ocupă de Moldova decât în rândul al doilea. Ea ne arată vechile aşezări moldoveneşti, lăsând însă afară multe din cele arătate de harta Domnitorului Dimitrie Cantemir. Faptul se poate uşor constata din harta—copie—a lui d'Anville, făcută după acea a lui Cantemir pe care o avem înaintea noastră *.

Cu ajutorul unor astfel de hărţi, cât şi acel al datelor scoase din documente se poate reconstitui desăvârşit harta Moldovei de dincoace de Prut. In chipul acesta se vor putea apoi urmări toate infiltraţiile cât şi colonizările streine făcute în acest colţ de ţara românească, timp de o sută de ani, de către stăpânirea rusească.

---

*. P. P. Panaitescu. *Contribuţii la opera geografică a lui D. Cantemir* Acad. Rom. Mem. Secţ. ist. tom. VIII, ser. III.

ECHELLE DES LIEUES

GRANDES LIEUES DE HONGRIE
de 25 Milles Romains et qui équivalent aux 18 Lieues

PETITES LIEUES DE HONGRIE
de 20 aux Degré ou de 25 Milles R.ns ou de 4500 Toises

LIEUES FRANÇOISES
de 2300 Toises Géométriques ou de 25 aux Degré

ECHELLE DES MILLES

MILLES GRECS, employés par les TURCS
composés de 7 Stades, chaqu'un évaluant 100 Toises

MILLES ROMAINS, estimés à 8 Stades et de 555 Toises 4 Dixiè.

Le défaut de connoissance
n'ayant point permis
de joindre la Bulgarie entière
avec Rgie compris dans cette Carte
on a cru pouvoir mieux employer cet espace
qui donne la continuation de la Route
jusqu'à Constantinople
et une représentation
de la Mer de Marmara
et du Détroit des Dardanelles
ou de l'Hellespont

MER NOIRE
Turc. KARA-DEGNIZ
Grec. MAVRO-THALASSA
Russ. et Polon. CZARNE-MORE
Moldo-Vlaq. MARE-NIAGRA

MER DE MARMARA

Les Places gardées par le Turc en Valaquie et en Moldavie portent cette marque

Dzike-Polie ou Plaines désertes

41 42 43 44 45 46 47 48

Înființarea eparhiei Chișinăului și Hotinului—1813.

ACTE[1]

Dicasteria din Chișinău vestește pe toți protopopii din eparhie despre înființarea seminarului duhovnicesc și pentru aducerea copiilor la învățătură.

Fiindcă din porunca înalt preosfințitului Mitropolit Kirion Kirion Gavriil, exarh și cavaler... de a chema duhovnicească seminaria la 31 zile ale aceștii luni, Ghenarie, să fie deșchisă, întru carile vor învăța afară de trebuincioasăle învățături rosienești, lătinești, grecești și pe limba moldoviniască cu gramatica, curata scrisoari și pravila scrisorii, fiiște care învățător pi ciasurile orănduite deosebit. Drept aceea din porunca înalt preosfinții sale să scrii cucernicii tale ca să dai de știre tuturor preuților și diiaconilor ci să află în protopopia cucernicii tale ca toți cei ci vor ave copii la vrăstă de 8 ani, iar nu mai jos, să-i aducă aice în orașul Chișinăului, spre învățătura lor, având părinții lor purtare de griji de celi trebuincioasă lor, de îmbrăcăminte, de gazde și de altile; iar pentru plata învățăturii nu să vor supăra. Iar 30 ficiori a slujitorilor bisăricești, celor săraci și cu totu lipsiți, preuți și drepți diaconi, vor ave gazde și măncare și îmbrăcăminte din veniturile simenarii. Iar ci să atinge din parte politiciască, dacă va vre cineva ca să-și de copii la acest fel de învățături, vor ave purtare de griji de celi trebuincioasă lor, și cu plata învățăturii nu vor fi supărați, fiindcă învățătorii ci s'au orănduit își trag liafa lor, și să aibă Decasteria răspuns că ai priimit poronca și s'au pus în lucrare. 1813 Februarie 1-2.

Conceptul acesta în moldovenește—în arhiva Consiliului eparhial —Chișinău, dosar nr. 224/180, fila 79. Titlul e acesta :„Dela exarhiceasca decasteriea a Mitr[opoliei] Chișinăului, către Cucernicia sa protopopul... Poroncă". Iar pe margine, copistul a adăugat în rusește: „N. B. In acest fel s'au trimis ordine la toți protopopii de ținuturi"; unii și răspund de executare, ibidem, f. 80, 81.

Dispoziții pentru lucrările de cancelarie în Dicasterie.

1813 Februarie 17. Dicasteria Duhovnicească Exarhicească din Chișinău în baza hotărârei ce i s'a dat la 30 Octombrie 1812 de I. P. S. Membru al Sinodului și Exarh Gavriil, Mitropolit și Cavaler, despre înființarea acestei Dicasterii în Chișinău și repar-

1. Vezi nr. 3 al revistei, pag. 31.

tizarea ținuturilor pentru buna orânduială a lucrărilor în două servicii după numărul conducătorilor, a hotărât: ținuturile acestei eparhii se împart astfel: 1, în serviciul ajutorului de secretar gubernial Meziţin să fie ținuturile Orhei, Lăpușna, Hotărniceni, Codreni și Greceni; și tot la el trebuie să fie împlinite și toate lucrările mănăstirilor și ale monahilor. I se dau lui în ajutor: registratorul colegial Florov și scriitorul în moldovenește Manuil Costin. 2, In al doilea serviciu al secretarului gubernial Ghetopanov să fie ținuturile: Soroca, Hotin, Florești și provincia Basarabiei. I se dau ca ajutoare: copistul Leușițchi, și scriitorul în moldovenește Gheorghe Fedorov. 3, Toate lucrările ce vor fi primite dela numitele ținuturi, trebuie să fie discutate în serviciul, de care aparține ținutul, și la el trebuie să intre toate adresele și ordinele sf. Sinod, privitoare la acele ținuturi, afară despre mănăstiri și monahi, care trebue să se rezolve în serviciul ajutorului de secretar; a rezolvà și a păstra lucrările, conducătorii lor sunt îndatorați astfel, cum e hotărât în regulamentul general și în alte legi, de a alcătuì referate și informații, extracte, aplicând în lucrări cuvenitele legi, a aveà pentru lucrările neterminate un registru, potrivit anexei la aceasta, iar pentru cele terminate un opis și alfabet; într'un cuvânt să împliniască totul cum cere orânduiala cancelariei; însă pentru nereguli singuri vor fi răspunzători. 4, Formularele de serviciu, de spovedanie și alte informațiuni, ce se vor prezentà la timp de către protopopii de ținut, vor fi primite de fiecare potrivit serviciului său, numai după chibzuința membrului și a secretarului, iar nu după a sa. 5, Când va fi nevoie să se trimită undeva informațiuni, formulare și memorii, atunci fiecare din ei trebuie să prezinte secretarului pentru serviciul său o vedomoste adevărată cu semnătura proprie cu toate informațiunile necesare. Secretarul sau singur alcătuește referatul sau însărcinează pe un șef de birou, supraveghind singur îndeplinirea lucrului. 6, Ordinele sfântului îndreptătorului Sinod și alte legi pentru informație sau publicație de îndrumare, trebuie să intre pentru executare și păstrare la ajutorul de secretar, pe care trebuie să le scrie în opis; tot el trebuie să păstreze și să poarte opisul tuturor ordinelor și referatelor Dicasteriei, dispozițiile și ordinele I. P. S. Mitropolit, Exarh și Cavaler, și ale P. S. Episcop vicar Dimitrie al Benderului și Achermanului, și la finele anului le dă la legat cu opisele laolaltă. 7, Pentru grabnica îndeplinire a lucră-

rilor șefii de birou sunt datori a se stărui în toate felurile, și zăbava fără pricini binecuvântate îi expune la răspundere atât pe ei cât și pe însuș secretarul. 8, Lucrările ce intră în Dicasterie se scriu pentru ascultare în registrul de referate al biroului de către șefi pe rând, și tot pe rând le scriu și în registrul de eșire, le ștampilează și le împachetează pentru expediție și le trimit din Dicasterie la locurile respective, la vremea lor, fără zăbavă, știind că vinovații vor fi pedepsiți.

Hotărârea aceasta se înnaintează la arhipăstoreasca apreciere a I. P. S. membru al sfântului îndreptătorului sinod Exarh, Mitropolit și Cavaler Gavriil, și se cere rezoluția.

Rezoluția e dată la început: „1813 Martie 3. Așa să fie".

O copie tot în l. rusă, e în arhiva Consiliului eparhial– Chișinău, dosar nr. 224, f. 82, 87.

Guvernatorul civil De Richilie din Odesa răspunde mitropolitului Gavriil că a dat ordinele cuvenite ca instituțiile și locuitorii din eparhia Ecaterinoslavului, alăturați la eparhia Chișinăului, să se adreseze aici în nevoile lor duhovnicești.

Prea sfințite Stăpîne, milostive Domn și Arhipăstor.

Respectata adresă a Innalt Prea Sfinției Voastre, din 16 ale lunei curente, am avut onoarea s'o primesc, și, potrivit cuprinsului ei, am dat să facă cui se cuvine ordin de a înștiința instituțiile cât și pe locuitorii aflători în partea din eparhia Ecaterinoslavului, alăturată la eparhia Chișinăului, ca ei, pentru chestiunile relative la soluționarea și dispoziținea duhovnicească, să se adreseze la Innalt Prea Sfinția Voastră sau la Dicasteria Exarhală Chișinău.

Mă bucur foarte mult, că această nouă țară a intrat în turma Voastră. Nădăjduesc nu mai puțin că se bucură și înșiși locuitorii, știind bunătatea Voastră sufletească. Imi rămâne să doresc numai ca Cel de sus să Vă întăriască sănătatea și să Vă prelungiască zilele cât mai mult. Cu aceste simțiminte și distinsă cinste și demnitate sunt totdeauna

Milostive Domn și Arhipăstor, al Innalt Prea Sfinției Voastre plecată slugă G[raf] Duc de Rișilie.

Nr. 1591
26 Noembrie 1813 Odesa.

Originalul în l. rusă, în arhiva Consiliului eparhial—Chișinău, dosar nr. 526, f. 48.

Mitropolitul Gavriil cere guvernatorului Bahmetev al Basarabiei achitarea întreţinerei sale pe 12 luni din urmă.

Alăturând aci două còpii, una depe adresa d-lui Comandant al armatei de Dunăre, Admiral Ciciagov din August 1812 către mine, şi alta depe ordinul d-lui Admiral Ciciagov din 18 ale aceleeaşi luni către d-l administrator al provinciei Basarabiei consilier definitiv Sturza, din ele veţi binevoi a vedea că d-l comandant Admiral Ciciagov, luând în samă evenimentele de atunci despre transferarea administraţiei ruseşti civile şi duhovniceşti dela Iaşi în nou alipita provincie Basarabia, a ordonat d-lui Sturza ca la vreme când va dispune despre locuinţă pentru mine, ştatul meu, pentru Dicasterie şi ajutor pentru întemeierea seminarului, să stabilească, de acord cu mine, în vederea întreţinerei mele şi a ştatului meu, până la o lege, ce sumă va fi necesară din veniturile noei alipite provincii, şi, judecând după venituri, ce mi se vor putea repartizà mie, şi despre aceasta să-i refere d-sale pentru aprobare. D-l administrator al guberniei Sturza n'a făcut nici o dispoziţie în privinţa aceasta, din pricină că încă nu se cunoşteau veniturile fiscale ale Basarabiei, apoi curând s'a îmbolnăvit şi pe urmă s'a retras din serviciu, şi eu din primele zile ale lui Septembrie 1812 până la 21 August 1813, adecă până la Inalta aprobare dată pe referatul sfântului îndreptătorului Sinod despre înfiinţarea eparhiei Chişinăului, adecă în curs de 12 luni, ne primind nici un ajutor bănesc dela administraţia Provinciei, cu toate greutăţile m'am întreţinut pe mine şi personalul meu, alcătuit dintr'un număr destul de mare de funcţionari duhovniceşti, secretar, impiegaţi... pentru care am intrat în datorii.

După retragerea d-lui Sturza dela serviciu, ocârmuirea Provinciei a primit-o d-l Garting, dar el fiind şef provizoriu al acestei provincii, n'a luat în discuţie chestiunea aceasta. Iar acum escelenţa voastră fiind guvernator titular al provinciei Basarabiei, înnaintându-Vă aceste întâmplări la buna d-voastre aprecieri, smerit vă rog să binevoiţi a dispune ca să mi se dea pe timpul acestor 12 luni din sumele Provinciei, după socoteala cum primiam eu cu ştatul meu la Iaşi, măcar trei pătrimi din acea sumă, ca să mă pot descărcà de datorii.

Conceptul mitropolitului Gavriil, în l. rusă, greu de descifrat, în arhiva Consiliului eparhial—Chişinău, dosar nr. 224, f. 83—84.

Primele măsuri luate de inginerul general maior V. Garting, guvernatorul Basarabiei, după înființarea eparhiei.

Inalt Prea Sfințite Stăpîne,

Milostive Domn!

In executarea înaltei dorinți a Majestății Sale Imperiale, dată în ziua de 21 August a. c. pe prea devotatul referat al Sfântului Indreptătorului Sinod despre înființarea unei Eparhii în Oblastia Basarabiei cu numirea de a Chișinăului și Hotinului și în urma onoratei adrese a Inalt Prea Sfinției Voastre din 28 Octombrie către mine sub Nr. 1658, ce anume dispoziținni am luat în această chestiune, Inalt Prea Sfinția Voastră puteți a le vedea din alăturatele aci 5 copii depe ordinele date de mine: 1-ului și al 2-lea Departament ale administrației Oblastei, la toate polițiile din orașe și Comandantului din Acherman, asemenea părerea mea către Comandantul Hotinului d-l General-Maior Liders, căruia i s'a încredințat a forma armata aici. Iar d-l Comandant din Acherman Locotenent-Colonel Arseniev e însărcinat de mine a alege pentru Mitropolie 7 desetini vii în Acherman din cele libere și neglijate împreună cu polițaiul local și un membru din cler, căruia veți binevoi a-i încredința Inalt Prea Sfinția Voastră această numire și Vă rog, Milostive Domn, să dați ordinul D-voastră și să mă onorați cu răspuns.

Cu desăvârșită înaltă venerațiune și cu adevărat devotament am onoare să fiu

Milostive Domn
a Inalt Prea Sfinției Voastre
Prea smerită slugă
V. Garting

Nr. 5470. In Chișinău 9 Noembrie 1813.

Rezoluția: „S'a primit la 12 Noembrie 1813. Această adresă și 5 copii sub literele A. B. C. D. E. să se păstreze la dosar pentru cuvenita conformare în vre un caz. Pentru alegerea viilor se numesc Protoiereul Teodor Moleavinschi și Blagocinul Ioan Popovici".

Originalul în l. rusă, în arhiva Consiliului eparhial—Chișinău, dosar nr. 526, f. 32.

Anexe A.

Copie depe ordinul dat, Departamentului 1 al Administrației Oblastei Basarabiei, de Inginerul General Maior Garting. 9 Noembrie 1813 sub nr. 5469.

Din prea devotatul referat al sfântului îndreptătorului Sinod, înalt confirmat de Majestatea Sa Imperială în ziua de 21 August a. c. despre înființarea unei Eparhii în Oblastia Basarabiei cu denumirea de a Chișinăului și Hotinului, alăturat aci se înaintează zece exemplare tipărite, din care unul Departamentul îl va opri la sine pentru cunoștință și orientare totdeauna în executarea tuturor hotărîrilor cuprinse în menționatul referat, în privința bisericilor și slujitorilor bisericești; iar celelalte nouă exemplare, tot pentru o asemenea întocmai împlinire din partea zemstvei și pentru a se publica peste tot locul ca să-l cunoască toți locuitorii oblastei, și în deosebi proprietarii votcinelor, să se trimită la cele nouă polițiii, aflate în această oblastie cu ordine dela Departament. In ceea ce privește polițiile, a Chișinăului și cele înființate în forștatele cetăților: lor li s'au trimis exemplare cu ordinele mele. Pe lângă aceasta în deosebi ordon: locuitorilor votcinelor, aparținând m-rei Căpriana, și aflătoare în județul Orhei, să se comunice prin cine și cum se cuvine, că atât mănăstirea aceasta după înalta voință este hotărîtă pentru întreținerea Casei Arhierești Chișinău: cât și ei, locuitorii votcinelor acelei mănăstiri, potrivit tuturor îndatoririlor țăranilor din votcine trebuie să depindă de dispozițiunile Mitropoliei, iar persoanelor, ce vor fi numite de ea pentru conducerea lor, li se cuvine supunere. Asemenea întocmai încunoștiințare să se facă și locuitorilor votcinelor Purcari și Răscăeți, aflate în Basarabia, precum că și acestea, după înalta voință s'au alăturat la votcinele m-rei Căpriana și în acelaș chip întră în directa supraveghere și conducere a Mitropoliei, urmând ca Departamentul după obiceiul pământului, să întăriască acele toate cu documentul cuvenit. Insă cum ultimele votcine din cele menționate adecă: Purcari și Răscăeți, se află în Basarabia, și s'au dat odată cu celelalte în arendă anuală cu contract boierului Cazimir: urmează că până la expirarea termenului anual și anume: până la 23 Aprilie 1814 și votcinele acestea trebuie să rămână în arendă la arendatorii, cari au încheiat contracte separate pentru ele cu an-

treprenorul superior din Basarabia; despre aceasta deasemenea să se comunice locuitorilor că obligațiunile acestea nu pot fi călcate; Mitropolia însă va fi satisfăcută cu veniturile acelor votcine din ziua ieșirei prea înaltului ordin pe referatul Sinodului; în acest scop eu am dat ordin separat Departamentului al 2-lea căruia i se cuvine. Eu voi aștepta dela Departamentul 1 raport, ce anume dispoziținni va face pentru executarea a părții ce depinde de el din acea propunere.

Pentru conformitate: Secretar clasa 9-a.

Copie, în l. rusă, în dosar nr. 526, f. 33—34.

B.

Copie depe ordinul dat dela Inginerul General Maior Garting, tuturor polițiilor de orașele Basarabiei la 8 Noembrie 1813.

Trimițând aci alăturat un exemplar tipărit din prea devotatul referat, al sf. îndreptătorului Sinod, înnalt confirmat de Majestatea Sa Imperială în ziua de 21 August a. c. despre înființarea unei eparhii în Oblastia Basarabiei cu numirea de a Chișinăului și Hotinului, eu ordon poliției din Chișinău: înaltul ordin dat pe acel referat să se ia la cunoștințe și îndrumare totdeauna pentru executarea tuturor hotărîrilor ce cuprinde în privința bisericilor și slujitorilor bisericești; în acest scop să se facă cunoscut și locuitorilor orașului gubernial Chișinău prin publicații. De rezultat însă să-mi raportați.

Pentru conformitate: Secretar cl. 9-a.

Copie în l. rusă, dosar nr. 526, f. 35.

C.

Copie depe ordinul dat de Inginerul General Maior Garting, Departamentului al 2-lea al Administrației. Oblastei Basarabiei, la 9 Noembrie 1813 sub nr. 5468.

Trimițând aci alăturat un exemplar tipărit din prea devotatul referat al sf. îndreptătorului Sinod, înalt confirmat de Majestatea Sa Imperială în ziua de 21 August a. c. despre înființarea unei eparhie în Oblastia Basarabiei cu numirea de a Chișinăului și Hotinului, ordon Departamentului al 2-lea ca voința

cea Inaltă dată pe acel referat să se ia la cunoștință și orientare totdeauna în executarea în totul a ceea ce deprinde de acest Departament potrivit hotărârilor din cuprinsul său în privința bisericilor și slujitorilor bisericești. Pentru orientarea Departamentului adaog pe lângă aceasta o copie depe ordinul dat în această chestiune Departamentului I-iu, și ca urmare și Departamentul al 2-lea se va informa, cu cât anume a revândut antreprenorul comun al Basarabiei d-l Cazimir două votcine Purcari și Răscăeți, aflate în Basarabia, care la olaltă cu celelalte votcine ale m-rei Căpriana întră în supravegherea și ad-ția Mitropoliei. Despre aceasta mai de aproape și mai exact se poate afla din contractele încheiate pentru arenda anuală a acelor votcine și prezentate în original la Isprăvnicie, după ce se va face această cercetare, se va calcula, cât se cuvine pentru satisfacerea Mitropoliei dela 21 August, când a urmat Inaltul ordin pe referatul Sinodului, până la 23 Aprilie anul viitor 1814, adică după expirarea termenului unui an de întreținerea Basarabiei întregi; atunci votcinele Purcari și Răscăeți intră în dispoziținea Mitropoliei. Socoteala aceasta să ne-o prezentați pentru a deslegà eliberarea banilor din veniturile guberniale. Prin aceasta încunoștiintez Departamentul că despre stabilirea a 7 disetine din viile din Acherman, pentru Mitropolie eu fac o separată dispoziținne prin Comandantul din Acherman.

Pentru conformitate: Secretar cl. 9-a.

Copie în l. rusă, dosar nr. 526, f. 37—38.

D.

Copie depe ordinul Inginerului General Maior Garting, dat Comandantului din Acherman, Locotenent Colonel Arseniev, 8 Noembrie 1813 sub nr. 5439.

Din exemplarul tipărit al prea devotatului referat al Sfântului Ocârmuitorului Sinod, înnalt confirmat de Impărat în ziua de 21 August a. c. trimis odată cu aceasta la Poliția din Acherman, despre înființarea unei Eparhii în Oblastia Basarabiei cu numirea de a Chișinăului și Hotinului, între altele D-voastră binevoiți a vedea că pentru întreținerea casei arhierești locale, Inalt Prea Sfințitul Mitropolit și Exarh Gavriil, cu referatul său către Sinod,

a solicitat destinarea a 7 desetine din numărul viilor neglijate din Acherman, foste turcești; iar fostul Gubernator civil d-l Sturza, Deisvitelnâi Statschii Sovetnic în părerea sa despre cler a comunicat că se poate a se hotărî pentru Mitropolie o cantitate de vii mai ales, după alcătuirea opisului viilor din Acherman și după luarea cuvenitei dispoziţiuni despre ele. Și cum Mitropolitul și Exarh cu adresa sa către mine acum cere porunca mea, pentru delimitarea urgentă a 7 desetini vii din Acherman, ca Mitropolia să poată reuși a curăți și îngropà viile la timp până la venirea iernei, eu vă însărcinez pe D-voastră a aduce la îndeplinire acest articol din referatul Sinodal înnalt aprobat de Impărat, împreună cu Polițaiul din Acherman și un membru al clerului ce va fi desemnat de Inalt Prea Sfințitul la aceasta, cu observarea D-voastră, potrivit propunerei Exarhului și a fostului Gubernator, să delimitați cantitatea exactă a viilor la un loc, separat, pentru ca Mitropolia să poată dispune de ele separat de ceilalți, alegând viile acestea dintre cele libere și anume dintre acele ce după documente se găsesc că nu aparțin nici Turcilor, nici nu se usurpă din stăpânirea vecinică și trecând în stăpânirea vremelnică a altor persoane particulare. Și anume care vii și unde veți destina D-voastră despre aceasta îmi veți face cunoscut mie și veți aștepta deslegarea.

Pentru conformitate: Secretar cl. 9-a.

Copie în l. rusă. dosar nr. 526, f. 39—40.

E.

Copie depe adresa către Comandantul Hotinului General Maior Liders, din partea comandantului Militar și Civil din Basarabia. 9 Noembrie 1813 sub nr. 5497.

Din numărul de exemplare tipărite ce mi-a trimis Inalt Prea Sfințitul Mitropolit și Exarh Gavriil din referatul prea devotat al Sfântului Indreptătorului Sinod, confirmat de Impărat în ziua de 21 August a. c., despre înființarea unei Eparhii în Oblastia Basarabiei cu numirea de a Chișinăului și Hotinului, eu am găsit necesar să trimit anexat un ex. către Excelența Voastră atât pentru cunoștința Voastră, cât și cu scopul ca, de veți binevoi potrivit conținutul acelui referat, despre împlinirea voinței Impără-

teşti relativ la scutirea slujitorilor bisericeşti de încartiruire, impozite către stat, contribuţiuni şi alte perceperi, despre apărarea clerului de orice persecuţiune şi de altele pentru cuvenita împlinire, în caz de nevoie, să se încunoştiinteze Armata formată de Excelenţa Voastră.

Pentru conformitate: Secretar cl. 9-a.

Copie în l. rusă, dosar nr. 526, f. 41.

Protopopul ţinutului Hotărniceni, Baltag, confirmă primirea şi executarea unui ordin al Dicasteriei Chişinăului şi Hotinului, pentru săvîrşirea de slujbe de mulţămire pentru înfiinţarea eparhiei noi.

Către Pre cinstita exarhiceasca Dicasterii a sfintei Mitropolii Chişinăului şi Hotinului

dela Protopopul Onufrei Baltagă dela ţinutul Hotărnicenii

Răport

Supt Nr. 1794 Dechemb. 5 am priimit această poroncă scri(so)ri din 28 Noembr. pentru ca să s(ă) facă paraclis împărătesc de mulţămiri şi d-i acuma înainti la toati pomenirili să s(ă) adaogă înalt preasfinţia sa a sinodului exarh Gavriil Mitropolit Kişinăului şi Hotinului cari şi dicasteria să s(ă) numească a Kişinăului şi a Hotinului, cu cari poroncă înpreună am primit şi o còpii rusască şi una moldovinească tălmăcită di pi ucazul cu însuşi a înpărăteştii sali Măriri iscălitură pentru aşezare părţii Bisăriceşti în eparhiea aceasta şi de primire şi punire în lucruri fac răport, rămăind şi su(nt) 1813 Dechemb. 10.

al pre cinstitei Dicasterii pre plecată slugă

Proto : Ierei Onufrei Băltagă

Nr. 31.

Raportul original în moldoveneşte e în Arhiva Consiliului eparhial--Chişinău, dosar nr. 526/1813, f. 56. Un alt raport dela protopopul Lupu, în acelaş senz, ibidem f. 78 şi altul pe fila 80 dela protopopul Simeon Mahovschi al Codrenilor--Greceni din Leova.

Exarhiceasca dicasterie a Moldovlahiei cheamă la Iași pe «toți protopopii ci să află în eparhie Hușului dincolo de Prut», înainte ca mitropolitul Gavriil să treacă la Chișinău.

Poruncă.

Din porunca înalt Preaosfinției sale Mitropolit și exarh Gavriil iată să poruncește cucerniciei voastre ca îndată ci veți priimì această poruncitoare înștiințare să vă sculați și să veniți cât mai în grabă aicea la Eși, și să vă arătați cătră înalt prea o sfinție sa.

1812 Avgust în 20.

Nr. 271.

Protoierei și cavaler *Petru Cunițchi*
Secretar *Pavel Jadanov*
Gubernschii secretar *Ivan Mizețchi* (toate 3 în rusește).
[iar pe verso].
Am văzut poronca și voi urma
Gheorghie Batcu, protop. Lăpuș[nii]. Avg. 23 Kișnovți.
Am văzut poronca aceasta și voi urma
Ioan, prot. Lăpuș[nii] [1].
Am văzut poronca acista și voi urma.
Isaii, prot. Lăpușnii.
Am văzut poronca aceasta și voi urma.
Onufre, prot. Hotărnicenilor.
Am văzut poronca și voi urma.
Teodor, prot. Sorocăi.
Am văzut poronca și voi urma.
Ion (?) Tătărăuca noaă, ținut Sorocii.
Am văzut poronca și voi urma.
Alexandru, prot. Plopi, ținut Sorocii.

Originalul se află în arhiva Consiliului eparhial — Chișinău, dosar nr. 224 1812, fila 12.

---

1. Ioan Dimitriu, ibidem, fila 80.

Protopopul ținutului Orhei, Stăvărachi, raportează că a vestit pe protopopii din stânga Prutului de a se prezinta la Iași.

Cu plecată scrisoare.

Înștiințăm pe exarhiceasca Dicasterie a sfintii Mitropolii Moldavii că primind poronca exarhiceștii Dicasterii din curgătoare lună în 20 supt numărul 271 întrucare în deosăbită scrisoare mi să poroncești ca să trimit cătră toți protopopii eparhii Hușului din Prut încoaci ca să citească și să urmezi poroncii să s[e] arăti înainte înalt pre o sfinții sale, iscălindu-s[ă] din dos cum că au cetit și vor urma, eu după poroncă am urmat trimițind porunca întăi la protopopopii Lăpușnii și a Hotărnicenilor cum și la ținutul Sorocii și iscălindu-s[ă] toți, iată că să trimite cu acest răport di plinirea poroncii. 1812 Av[gust] 28.

Pre plecată slug[ă]

Stăvrachi iconom și prot. Orheiului.

Originalul se află în arhiva Consiliului eparhial — Chișinău, dosar nr. 224 1812, fila 13.

Jurnalul mitropolitului Gavriil cu numirea personalului în nou proectata eparhie a Chișinăului și Hotinului.

Nr. 1.

1812 Septembrie 30. Cu prilejul alipirii oblastiei Moldovei, aflătoare între Prut și Nistru, la Imperiul Rusiei, în care oblastie s'a proectat de sfântul Indreptătorul Sinod a se întemeia o nouă eparhie cu încredințarea ei administrației Noastre, dispunem: 1. pentru lucrările duhovnicești să se înființeze Dicasteria cu titlul, până la o deosebită întărire a înaltei autorități, de Dicasteria Exarhicească a Chișinăului, în cari să fie membrii: Protopop Petre Cunițchi, Protopop Gheorghe Rodostan, Protopop Stavarachi Costin și Protopop Gheorghie Batcu, secretar să fie colejschi secretar Pavel Jadanov, ajutor de secretar Ivan Mizețchi, secretar gubernial, căruia i se încredințează ca unui șef de birou jumătatea județelor eparhiei, al doilea șef de birou secretarul gubernial Petru Ghetopanov, contabil, colejschi registrator Gheorghe Hrisostratu, ajutori ai șefilor de birou vor fi: colejschi registrator Srebescu și Florov, în locurile vacante la consistor pentru scrierea rusă vor fi subcancelaristul Zarudnițchi și copistul Leușițchi, iar

pentru scrierea românească Manuil Costin și Grigorie Fedorov, traducător Mihail Cunițchi, păzitori Maxim Bealom și Iacov Remezovschi.

2. La catedrala sobor protopopi vor fi protopopul Cunițchi, cluciar protopop Rodostan, locul întâiului preot de sobor va fi ocupat de protopopul Alexei Gubschi, locul preotului al doilea de sobor Ilie Goriţin, protodiacon va fi diaconul Moisei Cerneavschi, diacon Ioan Mișceacovschi, vacanța de al doilea diacon rămâne până la găsirea candidatului, ca ipodiaconi să se aleagă doi dascali tineri capabili, căsătoriți și să se prezinte pentru înnaintare. Cântăreți vor fi Semen Pisarevschi, Atanasie Volohov, Ivan Olșevschi și Semen Buhanevici. In locurile de clopotari să se caute și să se propună la întărire. Dirijor corului de cântăreți va fi secretarul gubernial Ghetopanov, coriști să se întreţină în numărul necesar de voci.

3. La casa arhierească: econom va fi igumenul schitului Gârbovăț Serafim, eclesiarh sau veșmântar și casier ieromonahur Sinesie, duhovnicul personalului arhieresc va fi ieroshimonahul Teodosie, socotitor va fi contabilul Dicasteriei Hrisostratu, pentru corespondență se va folosi din Dicasterie Manuil Costin, ieromonah de capelă va fi ieromonahul Rafail, ca ierodiacon va fi ierodiaconul Ioanichie. Pentru cântare și îngrijirea bisericii casei arhierești se vor întrebuința coriștii soborului și cântăreții și clopotarii.

4. La seminar: rector va fi protopopul Cunițchi, locul prefectului, rămâne rezervat pentru profesorul Ioan Nesterovici, care se pregătește de intrarea în cinul monahal. La seminarul ce va fi înființat se vor preda limbile: latină, rusă, greacă și română, iar obiecte sistematice, ca și la alte seminarii duhovnicești; la început să se deschidă două clase: pregătitoare și de gramatecă în toate limbile și se numește în clasa pregătitoare profesorul Gherbanovschi și în cea de gramatecă profesorul Nesterovici cu condiția ca ei să treacă cu elevii treptat: Nesterovici până la clasa de Filosofie, iar Gherbanovschi până la cea de Retorică, iar în locul lor în clasele de jos vor fi numiți noui profesori. Teologia, dacă va binecuvântà Dumnezeu să ajungem la deschiderea ei, o va predà Rectorul, însă până atunci, îndatorirea lui va fi de a tălmăci pentru toți elevii în fiecare sâmbătă, catehismul pe scurt și catehismul pe larg. Limbile rusă și latină vor fi predate sistematec de învățătorii sus arătați, iar pentru limba greacă și română să se aleagă învățători capabili și să ni se prezinte.

5. Chetele pentru întreținerea Mitropoliei și a seminarului vor fi dela eparhie astfel, cum se practică în eparhiile românești, însă cu oarecare micșorări, anume: în locul a zece lei pe an ca poclon, să se strângă câte șapte, pentru școală câte patru și în loc de cinci lei pentru cununiți să se ia câte trei lei; despre aceasta se va porunci chiar astăzi protopopilor pentru informație și împlinire. Și cum se apropie sărbătoarea sfântului Dimitrie, să se ordone a se strânge poclonul sfântului Dimitrie câte trei lei douăzeci parale, și cel școlar câte doi lei și să se prezinte neapărat la administrația casei noastre; iar banii pentru cununiți să se ordone a se trimite la vremea lor, după care se vor eliberà alte noi cununițe, cu micșorarea costului cum s'a spus mai sus. Protopopii vor rămâne tot aceiași cari au fost și până acum, până la o deosebită hotărâre a noastră. Examinator pentru candidați nu se specifică anume cine va fi, însă ei vor fi examinați în sala de ședinți a Dicasteriei, care chiar azi să fie deschisă după cum se cuvine în prezența Noastră și a preasfințitului episcop Dimitrie al Benderului și Achermanului și al Nostru vicar și începând funcționarea, va continuà după obicei și legi. Despre înființarea acestei eparhii și a Dicasteriei să se anunțe toți protopopii, poruncindu-le ca în toate bisericile, după familia Impărătască și sfântul Sinod, să se pomeniască la sfintele slujbe unde se cuvine, mitropolitul și exarhul Gavriil atât în bisericile ce au fost înnainte în eparhia mitropolitană și în Basarabia cât și în cele venite dela eparhia Hușilor, în care să nu se mai pomenească episcopul Hușilor. Insă în Basarabia, după exarh, să se pomeniască episcopul Dimitrie ca și mai nainte. Și de oarece, potrivit înnaltei bunevoințe și hotărârii sfântului îndreptătoriului Sinod al întregii Rusii, această eparhie este învrednicită și cu un episcop Vicar, în ajutorul nostru, cu titlul al Benderului și Achermanului, urmează că Dicasteria noastră duhovnicească e îndatorată a îndeplini rezoluțiile și ordinele Prea sfințitului episcop Vicar, fiind încredințată că tot ce va ordonà vicarul, va fi cu aprobarea sau încrederea noastră, arătând totdeauna prea sfinției sale cuvenitul respect și ascultare. Aceasta privește atât clerul soborului cât și tot personalul nostru.

Gavriil Mitropolit și Exarh.

Originalul în l. rusă în arhiva Consiliului eparhial—Chișinău, dosar nr. 224, f. 18—21.

Exarhul sinodal, mitropolitul Gavriil, mijlocește la sf. Sinod pentru antimise și sf. Mir, necesare noei eparhii a Chișinăului și Hotinului.

Deoarece provincia aceasta de dincoace de Nistru, după alipire la Rusia, s'a despărțit cu totul și în privința duhovnicească de eparhia Moldovei, și între timp s'au întîmplat sfințiri de biserici și cereri de sf. Mir pentru biserici, în care cazuri s'au adresat mie, ca cel în drept, plecat rog sfîntul Sinod să nu amîne a elibera 50 sfinte antimise, din care 25 de mătasă iar 25 de pînză, și, pentru sfințirea acestor antimise, cantitatea cuvenită de părticele de sf. moaște ale mucenicilor, cît și sfînt Mir în cantitate pentru 775 biserici parohiale și toate să se dea prin acest al meu trimis special Isidor Gherbanovschi.

Nr. 1081 din 4 Noembrie 1812.

Conceptul în l. rusă în arhiva Consiliului eparhial—Chișinău, dosar nr. 320 1812, f. 1.

Răspunsul sf. Sinod despre antimisele și sf. Mir, necesare noei eparhii a Chișinăului și Hotinului.

Ordinul Majestății sale imperiale, singur stăpînitor al întregei Rusii, din sfîntul ocîrmuitorul Sinod, către membrul sinodal și exarh, preasfințitul Gavriil, mitropolit și cavaler a diferite ordine.

Potrivit ordinului Majestății sale imperiale, sfîntul ocîrmuitorul Sinod, ascultînd raportul Preasfinției voastre, în care scrieți că, deoarece provincia Basarabiei, după alipire la Rusia, s'a despărțit cu totul și în privința duhovnicească de eparhia Moldovei, și între timp s'au întîmplat sfințiri de biserici și cereri de sf. Mir pentru biserici, în care cazuri s'au adresat vouă, ca cel în drept, rugați sfîntul Sinod să ordone a se elibera 50 sf. antimise, din care 25 de mătasă, iar 25 de pînză, și, pentru sfințirea acestor antimise, cantitatea cuvenită de părticele de sf. moaște ale mucenicilor, cît și sfînt Mir în cantitate pentru 775 biserici parohiale. Și toate acestea să se ordone a fi date prin trimisul vostru special Isidor Gherbanovschi, și după informația luată, a ordonat: 1. sus amintitele antimise, cerute de Preasfinția voastră, să se tipăriască în tipografia sinodală, cumpărînd în acest scop cantitatea necesară de material, din sumele tipograficești ce are sf. Sinod, și după tipărire să se dea numitului Gherbanovschi, raportînd apoi sf. Si-

nod despre suma întrebuințată la aceasta, ca s'o restituiți Preasfinția voastră. 2. Să se ordone (și s'a ordonat) membrului sinodal, Preasfințitului Ambrosie, mitropolit al Novgorodului și Sanct-Peterburgului, ca să elibereze cuvenita cantitate de părticele de sf. moaște ale mucenicilor, pentru sfințirea amintitelor antimise, din cele ce se află la dispoziția sa, dîndu-se tot lui Gherbanovschi, cînd acesta se va prezenta membrului sinodal. 3. Sfînt Mir, după înlesnire și distanță apropiată, să se dea o vadră, din cel ce se pregătește la Chiev, și care, împachetîndu-se să se încredințeze tot lui Gherbanovschi, asemenea și în viitor (sf. Mir) să se elibereze la cereri pentru bisericile din Basarabia, tot dela Chiev, și în acest scop să se trimită (și s'a trimis) ordin membrului sinodal, Preasfințitului Serafim, mitropolit al Chievului și cavaler.

Ca urmare acestora, amintitele antimise s'au tipărit, care au costat 159 ruble și 50 cop.; atît aceste antimise cît și părticelele de sf. moaște, destinate acestor antimise, s'au dat trimisului Preasfinției voastre Isidor Gherbanovschi și o împuternicire pentru a primi o vadră de sf. Mir dela Chiev.

Nr. 5607. 1812 Decembrie 10.

Pe original semnați: Obersecretar *Gavril Jurihin*, Secretar *Petru Vacșin*, Șef de biurou *Șardin*.

Copia în l. rusă e în arhiva Consiliului eparhial—Chișinău, dosar nr. 320 1812 f. 2—3. Originalul a fost înregistrat în Chișinău la 28 Decembrie 1812. Mitropolitul confirmă la 4 Ianuarie 1813 primirea antimiselor și a sf. Mir, trimițând la Sinod suma cuvenită, iar Consistorului din Chiev expediind 50 ruble, ca preț al vasului în care s'a adus sf Mir, vasul neputîndu-se înapoia din pricina greutăților de transport.

Mitropolitul Gavriil hotărăşte deschiderea seminarului din Chişinău şi porunceşte Dicasteriei sale să cheme copii la învățătură.

Fiindcă cu ajutorul lui Dumnezeu, localul pentru înființarea școlilor, sub numele de Seminar duhovnicesc, și învățători vrednici pentru această învățătură s'au ales, de aceea poruncim să se deschidă această învățătură la 31 zile ale acestei luni. Despre aceasta Dicasteria e datoare să vestiască pela toate ținuturile acestei gubernii, ca cei ce doresc să învețe în școlile seminariale, să vie în orașul Chișinău, și mai ales copiii slujitorilor bisericești, pentru cari se înființează mai vîrtos aceste școli, datori sunt să fie aduși numai decât de părinții lor, având dreptul a fi primiți,

căci preoții și diaconii dau bani pentru întreținerea acestor școli, care vor sluji și în viitor în folosul copiilor lor, iar nu al străinilor. Părinții cei ce au putere își vor ține copiii cu a lor cheltuială, afară de 30 feciori ai slujitorilor bisericești săraci, cari n'au putere să-i ție, aceștia vor avea mâncare și îmbrăcăminte din veniturile seminarului. Pe lângă aceasta, să se dea de știre că vor învăța în afară de învățăturile trebuincioase, limbile rusască, latinească, grecească și moldovenească cu gramateca, caligrafia și ortografia. Pentru învățătură nimeni nu va fi îndatorat a plăti învățătorilor, căci ei vor primi leafă din veniturile școlilor.

Gavriil Mitropolit și Exarh. 1813, Ianuarie 27.

Originalul în rusește în arhiva Consiliului eparhial—Chișinău, dosar nr. 224/1812, f. 70, iar la f. 71 e o traducere în moldovenește, însă greu făcută și cu lipsuri și erori.

Mitropolitul Gavriil vestește pe guvernatorul Sturza al Basarabiei despre înființarea seminarului din Chișinău.

Excelența Voastră,
Stimate Domn,

In 31 Ianuarie curent, am propus a deschide în orașul Chișinău, deocamdată, două clase de seminar pentru educarea tinerilor; în acest scop, sunt destinate camerile necesare, vremelnic ocupate de Comisiunea de aprovizionare.

Și sunt aleși de mine învățători capabili, cari în zilele și orele fixate de mine, vor preda elevilor pentru moment, până la pregătirea manualelor, pregătindu-i către științe înalte, limbile: rusă, latină, greacă și moldovenească, după regulele gramaticii, aritmetica și catehismul, în credința creștină ortodoxă, pentru educarea tinerilor în dragostea către Dumnezeu, Impărat, Patrie și către aproapele, asemenea și respectul către părinți și autorități, în care clase se vor primi pentru învățătură, în afară de copiii clericilor și copiii mirenilor, fără nici o plată legală pentru învățătură.

Aducând despre aceasta la cunoștința Excelenții Voastre rămân cu profundă stimă și devotament.

29 Ghenvari 1813.

Conceptul în l. rusă, corectat de mitropolit, în arhiva Consiliului eparhial—Chișinău, dosar nr. 224/1812, f. 78.

Const N. Tomescu

Starea țărănimii moldovene supt ocupația rusească (1808)

de *T. G. Bulat.*

S'a afirmat și pe bună dreptate,—actele o dovedesc,—că națiа română a suferit îngrozitor pe timpul lungei ocupații rusești din 1808-1812. In timpul din urmă ne-au căzut supt ochi multe mărturiile documentare privitoare la soarta norodului din vremea acea. In cele ce urmează începem să dăm la lumină constatările oficiale, din anul 1808, ale Divanului și reprezentanților săi pentru întreaga Moldova, dela ținutul Soroca și Herța la Putna și „olaturile Basarabiei". Poporul disperase. O iarnă grea ca acea din 1807-1808 și dajdiile înfinite, mai ales darea fânului și cărăușeria—podvădăritul,—neîncetată istovise și oamenii și vitele. Divanul în frunte cu Mitropolitul Gavriil Bănulescu, atât de devotat Rușilor, falșii apărători ai ortodoxismului, comunică situația senatorului Cușnicov. El arată starea mizeră a poporului pe care o cunoaște, din raportele cercetătorilor trimiși înadins a o afla. I se inaintează în „perelipsis" înștiințările, pe care le înfățișem aci. Din ele reese situația dureroasă a sărmanului popor asuprit. Cunoscând cineva atâta mizerie ce s'a abătut în decursul timpului asupra vetrei acestuia, și pe care de abia începem a o cunoaște, și aceasta în mod fragmentar, nu poate să se mire de cea ce ea reprezentă azi, ca temperament și așezare economică socială.

Din rapoartele trimise se constată mizeria înfinită ce cuprinsese poporul. Nici un fel de „alesveriș", „havalelele" grele, dările se plătesc cu greu, lipsa de vite imping sărăcia până, în a se gospodări 2-3 familii într'o casă; grâul și orzul puțin, iar păpușoi nemuncit din cauza slăbiciunii și pierii vitelor. Poporul este în deznădejde la Tecuci, unde locuitorii sunt dați afară din casele lor, pentru a face loc bolnavilor militari.

Locuitorii din satele așezate pe drumurile cele mari, pe cari circulă armata, sunt mai nefericiți decât ceilalți; la fel cei cari stau lângă orașe, cum spune raportul, privitor la ținutul Lașului. Divanul ca și cei cari constată faptele cer să se ia măsuri de ușurare a locuitorilor, căci altfel se „vor răsipi". Mulți dintre sătenii chiar fugiseră. Aceasta este în scurt constatarea identică a cercetătorilor în întreaga țară! Ca o completare a greutăților, Divanul arată în scris și muncile făcute de țărani fără plată, în afară de cele plătite din banii Visteriei, pe cari îi indepliniau tot ei, de

rânduiala cea mare a fânului și de muncile neștiute de oficialitate. Prețuirea acestora în bani potrivit cu timpul, se ridică la suma fantastică, de aproape șase milioane lei.

Astfel știa Rusia pravoslavnică să ocrotească un popor creștin, istovit deja, de stăpânirea turco fonariată de până atunci.

Actele sunt deosebit de convingătoare.

I.

Către Excelenți sa... Cavaler Cușnicov[1].

Divanul Cnejății Moldovii.

Excelența ta, cu pătrunzătoare cunoștința ai deplină știință pentru stare și întâmplările lăcuitorilor țării și pierzare ce piste măsură a vitelor din cumplita iarnă. Dar ca o datorie neapărată socotind a aduce înainte Ex. tale știința ce din vreme în vreme a stării țării ci iaste supt prezidență Ex. tale, nu lipsim a alătura aice în perilipsis înștiințările a particularnicilor cercetători cuprinzătoare întru care stare și strâmtorire să află norodul. Fiindcă dacă mulțame vitelor celor ce anume s'au arătat Ex. tale s'au isterisit de la săraci dă cumplită iarnă, și cile ce au rămas s'au cuprins dă slabiciune și n'au fost în putire a deschide pământul în vrime Primaverii. Apoi au mai fost asupra lor sarcina săvârșirilor, au făcut și în continire alișverișuri cel mai temelnic a vitelor. Iată dar cele mai întâi pricini care i-au adus într'o ceastă proastă stare întru care au trebuință dă o milostivire și ocrotire a Ex-tale prin cele mai înțelepte și vrednici mijlociri, ca să nu ajungă și întru ci desăvârșită neputință. Cunoaște înțelepciune Ex. tale căte sânt și sarcinile cile de acum a facerii fânului și a ne încetării podvodăritului. Insuși cărțile cercetătorilor le trimitem Ex. tale spre a fi cunoscute și numile lor întru înștiințările ci fac. Iar în ce chip acum să află silința Divanului pentru chibzuirea aceștii neputincioasă stări a țării și cătă privighere iaste pentru săvârșire trebuinților ostenești după toată aceasta stare. Poate să se încredințăzi Ex. ta din oricari cercetare, însă dă trebuință iaste milostivire și ușurință cătră dânșii căci noi credincioasă curățănie arătăm ca pricum desavârșit cunoaștem neputința și proasta stare neapărat și fără de îndoială spre mângăere trebue să să arate grabnică încăt să va întinde milostivire și ușurințe sămțitoare

Costandin Ghica, Iordache Balș.

1808 Avg. 1. Iordache Rosete.

1. Arhiva Senatorilor Chișinău. „Dela“ no. 336 din 1808.

II.

Arătare pentru stare lăcuitorilor și a sămănăturilor dă la fieștecare ținut. 1808 Avgust 3.

Ținăt **Tutovii, 1808 loli 13.**

Satile toate ce poartă havaleli sănt în proastă stare și nici un fel de alijverișsi nu au, căci havalelile și celelalte supărări a drumului celui mare nu numai că nici de un alijveriș nu-i iartă a căuta ce i-ar adus întru struncinări, pentru aceia și împlinire banilor să faci cu mari greutate.

Păini pentru hrana lor au lăcuitorii afară de vro trei patru sati, numai, cărora și-au întâmplat de li-au bătut piatra țarinile în anul trecut.

Sămănăturile de grău și de orz afară de celi boierești a lăcuitorilor sănt puțini, mai mici în jumătate de cât în anul trecut, căci slăbăciune boilor și celelalte nevoi nu i-au iertat de a pute faci sămănăturile cu îndestulari.

Păpușoaiele sănt frumoasă mai ales la parte pădurii, iar acei din parte cămpului căți s'au sămănat mai târzău sănt proști. Cu toate aceste sunt nădejdi să-s îndreptezi de vor mai fi ploi însă tot puțăni.

Dela o samă de sati ce sănt în drumul cel mari au fugit cătva din lăcuitori după care s'au și trimis pe vornicei unde s'au aflat, și pe mulți s'au adus iarași la urma lor și s'au statornicit.

Suceava, 1808 loli 14.

Stare lăcuitorilor să află slabă atăt din pricina lipsii ce au avut în anii trecuți în păini și în făn, cât și din scumpete fănului din iarna trecută sănt datori pe la unii și alții și vreme nu i-au dat ca să-s poate plăti. Păini pentru hrana lor au, iar păini de trecut nu au. Inplinirea banilor să faci cu greutate căci alijverișuri nu au și havalelile asupra lor le cad cu multă însărcinări. Oameni din sati n'au lipsit. Sămănăturile sănt buni însă puțăni. Trimite și un izvod de stricăciune ce au pricinuit vărsare Siretului, a Sucevii și a Moldovei la o samă din sate a unui ocol, atăt în fănăți, cât și în sămănături.

Soroca, 1808 Ioli 14:

Stare lăcuitorilor este de mijloc acum începând a se urma ceva alijveriș să văd a fi cuprinși întru bucuri și starea lor să îndreptiază, pentru aceia și banii acum nu es cu atăta greutate.

De hrana trebuincioasă nu sănt lipsăți. Tărgurile și satele cari sănt în drumul Movilăului din pricina multor greutăți ce au pătimit sănt în slăbăciuni și ceri trebuința a li să faci oarecari ușurintă din havaleli și din banii birului.

Oameni diprin sate n'au lipsăt și statornicie lor să păzăști. Sămănăturile sănt mai puțăni de cât în anul trecut.

Hotărniceni, 1808 Ioli 15.

Stare lăcuitorilor de obști să află acum mai bună cu începire păzării dreptății iar alijverișuri nu au. Păni pentru hrana lor nu au cu îndestulare. Banii es cu greu. Statornicia lor să păzăști. Oamenii n'au fugit în iastă prima vară. Sămănaturile sănt într'acest chip, grău și orz esti foarti puțin iar mălaile și păpușoaele sănt frumoasă.

Orheiol, 1808 Iuli 16.

Stare țănutului de obști este proastă, nevoe ernii trecute cu pierdire dobitoacelor, mulțame havalelilor, țănere oștilor prin casă, de cari nici acum nu sănt măntuiți lăcuitorii din unile sate avănd în fatiri meliță oneri și căzaci afară de trecătorii ce vin, necontenit din sus și din jos, și alte asămine supărări i-au adus în proastă stari, iar apoi facire fănului împărătesc și necontenire ploilor ce-i zăticnesc de la lucru au pricinuit țănutului nu puțină struncinări. Lucrătorii au hrana trebuincioasă. Alijveriș numai cu vite au făcut acei ce au avut de au văndut, iar cu chirii sau alti asămine chipuri n'au putut să facă neîngăduindu-i havalelele pentru acea, și împlinire banilor să faci cu greutate. Oameni de prin sate nu s'au strămutat. Trimite și însămnare de stricăciune ce au pricinuit vărsare apilor și ploile cu piatră, asămine și de satile acele undi s'au tămplat boala și morți în vite și în oameni. Sămănaturile sănt puțăni mai ales a grăului și a orzului.

Putna, 1808 Iuli 17.

Starea țănutului este proastă, alijveriș lăcuitorii nu au, pentru că havalele nu i-au îngăduit mai ales acum orănduiala fănului

înpărătesc, și dările de cară pentru căratu proviantului la lagăr îi oprește cu totul de vre-un alijveriș..

Hrana trebuincioasă o au lăcuitorii. Implinire banilor nu să faci cu greutate după ușurința ce li s-au făcut.

Statornicie lăcuitorilor să păzăști, au lipsăt însă și ceva oamini de la vro cinsprăzăci sate, iar la unele s'au și mai adaos oameni de piste hotar.

Sămănăturile sănt frumoasă iar mai ales păpușoaele sănt foarti buni, grăile numai au măluri multă prin trănsele, sămănăturele de grău și de ovăz sănt puțăni, căci înpotrivire vremilor ce au fost n'au ertat a se face mai multe.

Podgorie Ruginești și vro trii țărini dela Răcăciuni și dela Luncă li-au stricat piatra mai cu totul, iar celelalte podgorii să arată frumoasă și n-au pătimit de piatră.

Iarbă ca să-și facă lăcuitorii făn pentru vite n'au rămas căt de puțină și pentru această se află lăcuitorii cu totul măhniți că-și vor pierde vitele.

Foarte puțăni sămănaturi și proastă stare și gre.

Greceni, 1808 loli 17.

Stare țănutului este de mijloc iar alijveris n'au lăcuitorii nici cu vite nici cu altă nimică, pentru acea și la împlinire banilor să întămpină de la cei mulț mari neputință. Asemine și havalile să săvărșesc cu greutate din pricina supărărilor ce au, căci nici acum sănt măntuite o samă din sate de cfartiruri oștenești, afară de nevoe ce au cu trecire oștilor ce să întămplă prin tracest țănut. Hrana trebuincioasă o au lăcuitorii cei mai mulț dintrănșii cu îndestulari, puțăni însă sunt lipsăți. Sămănăturile de grău și de mălai ce mai multă să află foarte proastă, iar oarzile și păpușoaile ce mai multă parti sănt buni numai nu sănt multe, căci din pricina slăbăciunii boilor n'au putut să ari. Oameni de prin sati afară de acei de astă iarnă alte n'au mai lipsăt și statornicie satelor să pazăști.

La 12 a luni curgătoare au lovit o ploai cu piatră țarinile satilor Tartaiol și Schiatul l-au stricat, ca o a patra parte, din grău și din păpușoai. Păpușoaile însă este nadejdi să-s îndrepteze.

Herța, 1808 loli 18

Stare lăcuitorilor de obști esti slabă după nevoile și supărările ce au avut. Cu toate aceste statornicie lor să păzăști. Oa-

meni pre puțăni au lipsăt în primăvară aceasta din unile sate, iar havalelile ce li să cer acum au săvărșiri cu mari greutate și mai ales madeoa fănului au căzut peste putința lor de a o savărși. Nici un alijveriș lăcuitorii nu au. Pentru acea și împrinire banilor nu să faci cu lesnire, vănzarea vitelor este slabă cu totul. Cele mai multe sate nu au loc îndestul de hrană după strămtorile locului din parte acea, și mai ales acele ce sănt în parte pădurii nu le ajunge loc, ca să-și facă nici păini trebuincioasă până la păine ce noaă și sănt săliți a-și cumpăra.

Bacău, 1808, loli 19.

Alijveriș lăcuitorii nu au; înplinire banilor să faci cu greutate; havalelile au săvărșiri iarăși cu greutate, căci la multe sate s'au întămplat periri în dobitoaci astă iarnă, cu lipsa fânului și cu beilicurile.

Păini pentru hrana lor au lăcuitorii, ocolul Tăzlăului sărat numai este în lipsă de păini. Sămănăturile merg bine mai ales păpușoaile sunt foarti frumoasă însă puțăni, grău și orz să află pre puțăn pentru strămtoare locului. Satile să află întru statornicie, numai dela satul Boiște au fugit patru oameni. Acest sat Boiște au pătimit și de vărsare Trotușului străcăndu-le din sămănături, au pătimit asămine și satul Hiltei, iar la alți sate vărsare apelor au mălit numai din cănipi și din păpușoai, acele ce s'au întămplat pe lăngă părăi.

Niamțu, 1808 loli 19.

Stare lăcuitorilor este proastă, necontenitile havalele și mai ales facerea fănului împărătesc i-au îngenunchiat pe lăcuitori, alijveriș nu au cu nimică, au sărăcit, bani es cu greutate și poroncile săvărșite cu mai multă greutate. Oameni de prin sate nu s'au strămutat. Păini pentru hrană tot au ; grâu și orz în parte locului acestue este puțăn, numai pe la boeri și căteva sati să află frumos. Ovăz au și lăcuitorii iarăș frumos mult mai puțăn însă decăt în anul trecut. Păpușoii sănt frumoși au rămas însă o sămă și neprășiți din pricina ducerii oamenilor la coasă.

Roman 1808, loli 19.

Stare lăcuitorilor de opște este proastă, alijveriș cu nimică nu au, o samă nici pentru hrana lor și cumpără dela alții. Din ocolu de jos și din ocolu de sus necontenit fug căte un om

și doi de prin sate, însă trimețind după dănșii pe unii i-au găsăt și i-au adus la urma lor, iar pe alții nu i-au putut găsi. Sămănături lăcuitorii de la acest ținut au numai de păpușoi și de legumi cum și căte puțăn in unguresc, cari pănă acum sănt frumoasă însă puțăni și aceste sămănături din pricina peririi vitelor de iarnă.

Codrul, 1808, loli 20.

Stare lăcuitorilor esti proastă, alijveriș nu au, înplinirea banilor să faci cu mare greutate iar mai vărtos havalelele să săvărșăsc cu mai multă greutate, căci sănt lipsiți și de cară și de boi. Din nevoe ernii trecute și din lipsa fănului ce au fost, străcănd și carăle din multe nevoi și dărvărituri ce au fost și sănt și acum. Din hrana trebuincioasă sănt lipsăți și pentru ca să-o poată înlesni la aceasta s'au mutat căte doi și trii gospodari într'o casă dă lăcuesc. Sămănăturile sănt foarti proasti cele mai multe atăt din pricina săcetii ce au fost, căt și din pricina cărăbușelor și alte jigănii, ce au străcat mai cu osăbiri grăile și oarzăle, și căt vor lăcuitorii să le cosască acum, să le aibă numai pentru hrana dobitoacelor, iar păpușoaele sănt buni. Satele nu au întimieri și statornicie lor din pricina greutăței ce sufără în trecire oștilor. Din sat Caina de astă toamnă au lipsăt 35 oamini, au mai rămas douăzăci cari sănt însărcinați cu banii răsurilor ce plătesc au mai lipsit și dintr'alte sate însă mai puțăni.

Cărligătura, 1808 loli 21

Satile birnici sănt în proastă stari, havalelile le cad cu mari greutate, alijveriș n'au nicicacum, pentru aceea și împlinire banilor să faci cn greutate. O samă din sate au păini pentru hrana lor iar o samă sănt lipsite și cumpără de pe la alțăi. Sămănăturile de grăi și de oarză sănt proaste cu totul iar păpușoaile cele sămănăte mai de vreme sănt frumoase însă foarte puțăni din slăbăciune vitelor și din perire lor de iarnă.

Hărlău, 1808 Joli 22.

Lăcuitorii birnici sănt în ce mai proastă stari, perire vitelor de iarnă, havalelile, podvădărituriile, cele necontenite și altile, spre slujbă oștilor ce sănt la acest ținut, iar pe lângă aceste facire fănului împărătesc i-au făcut să îngenunchi cu totul. Alijveriș nu

au nimica, mai înainte tot să mai ajuta cu vânzare de mărunțișuri, adică pasări, oaă unt și altile. Dar acum au lipsă și acești, neavând vite și acei ce nu au fruptul lor încă sănt săliți a-și cumpăra carni pentru osteni. Pentru acea au și început a fugi oamini mai din toate satele, nemai putând lupta mai mult. Inplinirea banilor și a havalelilor să faci nu cu puțină greutate, și întralt chip nu poate să-s păzască statornicie satelor de a nu să răsăpi decât numai să li să facă o sămțătoare ușurare din banii răsurilor ce poartă ca să-s poată mângăe numai cu aceasta.

Sămănăturile din ocoalele Bahluiului, Meletinului și Prutul sănt foarte puțăni, toate de obști în mijloc pe la unele sate și cu totul proaste, iar la ocoalile Jijii și Coșula sănt mai buni și îndestule.

Lăcuitorii pe lângă altile sănt îngrijiți că nici fân pentru vitele lor nu vor pute să-și facă, căci de o parte arșița ce au ars iarba și de altă parti tabunurile cailor oștenești o strică și să adăogi nu puțănă și cu aceasta nevoi lor.

Tutova, a doua înștiințari, **1804 Ioli 25**

Lăcuitorii din pricina că astă primăvară n'au putut să-și facă sămănături cu îndestulari pentru lipsa fânului și pentru slăbăciune și perire boilor de iarnă și acei căți au făcut sămănături de păpușoi neputând să caute de dănșii ca s-ăi prășască la vremi, din pricina havalelilor ce au fost asupra lor, și mai ales cu facire fănului înpărătesc au venit la deznădaduiri și au început a să răsipi oameni de prin sati.

Tecuciul, 1808 Iuli 19.

Lăcuitorii să afla îngenunchiați și struncinați de havalelile ce au fost săliți a săvărși și de slujbele cele necontenite a armii, mai este și spitalul bolnavilor în cari sănt ca la 3000 oamini și afară de nevoe ce pătimește târgul, apoi din căteva sati de prin prejurul târgului s'au scos cu totul oamenii de prin casă și s'au pus bolnavi.

Păpușoaile cele mai multe au rămas neprășite ne ertând pe lăcuitori slujbile de a-i prăși. Grăile, oarzăle asămine stau de să scutură pe câmp, fără să poată scăpa lăcuitorii să le strângă. De făn pentru vitile lor nici o gătire nu ș'au făcut și într'un cuvânt să află veniți în deznădejde.

Hotinu, 1808 Iuli 12.

Alijveriș lăcuitorilor este foarte puțăn, vănzare vitelor este slabă, cel mai bun alijveriș în vreme aceasta este plata pe cosăt ajungănd păn la 5 lei falce, puțăni însă s'au folosăt și de aceasta căci cei mai mulț din lăcuitori sănt legați în facire fănului împărătesc. Greutati la împlinire banilor până acum nu să sămti. Sămănăturile toate sănt frumoasă și rodite. Pentru hrana vitilor să nădăjduește, că nu vor rămăne a pătimi lăcuitorii, căci afară de fănul ce pot să-ș facă vor ave și pai destule. Stare satilor nu este de opotrivă, dar statornicie lor să păzăști oaminii numai din Cășla lui Ibriam au lipsăt, căci era numai vro șasă și unii au murit alțăi s-au împrăștiet prin alte sate.

Tutuva, 1808

Stare lăcuitorilor cu totul este îngenunchetă și struncinată, alijveriș, nu au cu nimică, înplinire banilor să faci cu greutati. Sămănături nici o a trie parti din căți au fost în anul trecut nu sănt căci greutatea ernii, perire boilor, n'au ertat a să faci. Oameni de prin sate n'au lipsăt dar toate satili să află în proastă stari.

Fălciol, 1808.

Stare lăcuitorilor esti foarti proastă alijveriș lipsăști cu totul, sămănăturile sănt puțăni nici în jumătate decăt au fost în anul trecut, nevoe ernii, slăbăciune și pierzare oilor și celelalte necontenite havalele ce au fost n'au ertat pe lăcuitori a-și pute faci sămănături. Statornicie satilor să păzăște, să află însă întru slăbăciuni, oamenii au lipsit puțăni.

Vaslui, 1808.

Lăcuitorii să află îndestul struncinați din pricina havalelilor și a greutăților celor necontenite a drumului cu trecire oștilor. Alijveriș nu au cu nimică, sămănăturile sănt mai puțăni decăt în anul trecut mai ales că sămănăturile de grău și de orz nici să fac la acest țănut ce numai de popușoi. Păini pentru hrană au lăcuitorii.

Botoșăni, 1808.

Lăcuitorii birnici sănt în ce mai proastă stari, perire vitelor de iarnă, havalelile podvădăriturilor cele necontenite și altile spre slujba oștilor că sănt la acest țănut, iar pe lăngă aceste facire

fănului împărătesc i-au făcut să îngenunche cu totul. Alijveriș nu au cu nimică, mai înainte tot să ajute cu vănzare de mărunțișuri, dar acum au lipsăt și aceste, din pricina peririi vitelor de iarnă a ajungănd într'atăta în căt sănt săliți a-și cumpăra caii pentru oșteni ne având fruptul lor, pentru acea au și început a fugi oamenii de prin sate. Sămănăturile de grău și de orz sănt mult mai puțăni de cât în anul trecut.

Lăcuitorii pe lăngă toate altile să află îngrijiți că nici făn pentru vitele lor nu vor pute faci, căci de o parte arșița ce este, ardi iarba și de altă parti tabunurile cailor oștenești o strică, și să adaogi nu puțăn și cu aceasta nevoi lor.

Dorohoi, 1808.

Lăcuitorii să află în proastă stari, perire vitelor de iarnă havalelile, podvodăritule, slujbile oștenilor, și altile cum și greutate facerii fănului împăratesc i-au făcut să îngenunchi, alijveriș lipsăște cu totul.

Sămănăturile de grău și de orz să află proaste, lăcuitorii să află îngrijiți că nici făn pentru vitele lor nu vor ave din pricina lipsăi de iarbă și a călcării locurilor cu tabunurile cailor oștenești.

Țănutul Eșii, 1808.

Stare lăcuitorilor țănutului acestui esti foarte proastă din mulțăme havalelilor, din perire vitelor de iarnă și altile, facire fănului împărătesc le-au căzut pre cu multă greutate. Alijveriș nu au lăcuitorii: dare banilor nu le esti cu greutate sămțătoari. S'au ivit și boala în vite la șasă sate. Sămănăturile sănt puțăni o samă din trănsele să află mai buni iar ce mai multă parti să află foarti proasti. Lăcuitorii făn pentru viteli lor cei mai mulță vor să rămăi a nu ave. De prin sate au lăpsăt pănă acum la 48 oamini, struncinate sănt toate satile și mai vărtos cele din drumul trecerii oștilor cum și acele din prejurul orașiolui. Ceri trebuința a li să faci măngăeri și ușurări sămțătoari căci nu vor pute lupta mai mult și poate să-s răsăpască.

Olaturile Basarabiei, 1808 foli 28

Lăcuitorii sănt în proastă stari, obosăți și struncinați de mulțăme havalelilor și altor săvărșiri; facire fănului împărătesc au căzut

cu totul peste putința lor. Sămănăturile sănt cu totul proaste și mult mai puțăni decât în anul trecut, căci havalelile, slăbăciune boilor de iarnă și lipsa fănului nu i-au ertat să facă sămănături indestule. Mălaile pe uni locuri sănt mai buni. Boala vitelor cu cât merge să lățăști. Havalelile și altile ce mai sănt asupra lor în vreme această esti îngrijiri că nu să vor pute săvârși.

III.

Săvârșirile pentru împărățeștile oști, a anului acestuia 808 ce s'au pus asupra lăcuitorilor pământului Moldovei dela zi întâi Ghenarie și până acum, osăbindu-să acele care s'au plătit în bani din visterie pământiască și acele căte fără bani au săvârșit lăcuitorii socotindu-să și pentru acele un preț cuviincios când s'ar fi dat lor plată; afară de rânduială ce mare a fănului.

Cele ce s'au săvârșit cu bani din visterie pământească, dela zi întâi Ghenarie 808 și până acum.

Pentru 64000 cesferte făină, crupe și orz ci s'au cerut și s'au dat pila magaziile împărățești în lunile Mart, Apr. și Mai, afară de rânduiala fără plată a anului trecut s'au dat din visterie în cumpărătoare sumi arătate de praviant și furaj bez progonul dusului 410400 lei.

Pentru 60000 cesferte făină și orz care s'au mai rânduit să să cumpere acum cu banii pământești, care să trimit pe la magazii pentru îndestulare oștilor împărățești, după socoteală, spre cumpărătura acestui praviant și furaj și chirie dusului cu saci s'au dat 560.000 lei.

Pentru 3000 cesferte făină ce s'au cumpărat cu bani pământești și s'au trimis la lagărul Ex. sale graf Langeron în luna trecută Sept. s'au dat din visterie 20000 lei.

Pentru chirie ce au plătit visterie pe 10469 cesferturi ce s'au cărat dela Criuleni la Chișinău în luna trecută Mart căte 60 parale dă cesfert fac 15703 lei.

Pentru cheltuelile spitalului oștenesc la care să dau căte 62145 lei pi toată luna, care pi zece luni dela zi întâi Ghenarie până la sfârșitul lui Oct. ce s'au plătit fac 621450 lei.

Pentru porțăe de carne oștenească ce să dau la comisăe praviantului pe toată luna căte 29520 lei, care pi zece luni ce s'au plătit până acum, până la sfârșitul lui Octombrie și 10000 lei ce s'au mai dat și pi Noembrie viitoriu alcătuesc 305020 lei.

Pentru spitalurile care s'au făcut de iznoavă la mănăstire Galata și la casăle Domnului Ipsilant s'au cheltuit 24000 lei.

Pentru ținire menzilului cile după contract datorie de plată cătră dănșii. Progonul acelor trimiși pentru trebuințele Divanului în curgire anului după socoteală ce până acum 200000 lei.

Pentru plata ce s'au făcut negustorului sudetului franțozăsc Capsa după predlojănie Ex. sale senatorului pentru strae oștenești ce au dat mai înainte 19140 lei.

Pentru alte cheltuele și întrebuințări multe și osăbite, precum meremetul casălor beilicului pentru spital facire orbahtalui. Cheltuiala facerii unor magazii la Focșani și aice în Eși care s'au făcut din scănduri. Cheltuiala trimișilor cu săvârșire de porunci, chirie casilor Manului unde sănt spitaluri, meramet la acele și la a lui Konachi și la spitalurile dela Galata și altile asămine în curgire această.

Și plata lui Polizache neguțătorul pentru îmbrăcăminte curții 100000 lei

2275713 lei.

Suma acestor care s'au dat în bani până acum precum să arată mai sus, mai sănt însă să să de până la zi întăi Ghenar la comisăie comisariatului pentru spitaluri pe 2 luni Noembrie și Dechembrie 124.290 lei.

La comisăie comisariatului pentru porțăie carnii iarăș pe aceste două luni Noembrie și Dechembrie bez 10.000 lei ci s'au dat din Noembrie. 49040 lei.

2449043 lei.

IV.

Cele ce s'au săvârșit cu lăcuitorii fără plată dela zi întăi Ghenarie 808.

Pentru care s'au socotit când ar fi fost în plată măsurată, căt ar fi putut cuprinde acele.

Pentru 85000 cesferte făină orz și ovăz ce s'au făcut rănduială din țară fără plată, care acum să cară la magaziile împără-

teşti, şi la care cărătură sănt mai multe de cât şapte opt mii cară, socotindu-să în bani câte 11 lei cesfertu de făină şi 6 lei cesfertu de ovăz cu căratul şi sacul fac 735000 lei.

Pentru chirie a 64000 cesferte praviant şi furaj care să arată că s'au cumpărat cu bani în lunile Mart, Apr. şi Mai şi s'a trimis pela magazii câte 2 lei doi cesferta ce nu s'au plătit lăcuitorilor 128 (rupt) lei.

Pentru căratul a 5000 cesferte făină dela Bender şi Criuleni la Fălciu în luna trecută Apr. şi Mai care, câte 2 lei de cesferte socotindu-să fac 10000 (rupt) lei.

Pentru căratul a 5700 cesferte praviant din Focşani la Galaţi tej în Apr. care câte 60 parale de cesfert socotindu-o fac 855 (rupt) lei.

Pentru flotile ce s'au muiazat (?) la Galaţi la care întâi s'au dat 200 salahori şi 350 cară cu boi care au tăet şi au scos chiristeaua aceasta din codrii, iar după aceasta s'au dat 1125 care, care au încărcat lemnul acel tăet şi l-au dus la Galaţi spre ajutorul lucrului. Deci afară din neconteniţi salahori şi cară ce s'au dat la Galaţi spre ajutoriul lucrului, numai chiria acestor cară socotindu-să câte 10 lei fac 11250 (rupt) lei.

Pentru carăle podvădăritului care au slujit dela Ghenarie până când au mers oştile în (?) lagăr cărând făn la oştile de la Fălciu, dă la Frumoasa, la oştile dăla Focşani, dăla Galaţi, Bărlad, Iaşi şi în alte părţi socotindu-să nu mai mult decât patru mii cară a fi neconteniit întru acest podvodărit şi numai pe trii luni Ghenar, Febr. şi Mart câte 50 lei pe o lună progonul alcătuesc întru aceste trei luni 600000 lei.

Pentru 1100 cară ce s'au dat când au trecut divizie Excelenţii sale gheneral Articev în gios pentru ducere praviantului după oşti care câte 10 lei, care socotindu-să a unui car pe toată călătorie până la Bărlad alcătuesc 1100 (rupt) lei.

Pentru lagărul Ex. sale gheneral Marcov numai încâtă vremi au şezut la Botoşani şi în ţănuturile Suceava, Dorohoi, Hărlău şi Herţa era rânduită dă podvodărit 300 cară şi mai multe pe lună

afară de 1000 cară ce au slujit când s'au alcătuit lagărul cărând lemne, pae și celelalte trebuincioasă cărora nu să socotește plată și numai pe acele 300 cară în 4 luni câte 50 lei să alcătuește progronul 60000 lei.

Pentru lagărul cel mare dela Călăini până acum pentru 2000 cară lemne câte 60 parale 30000 lei.

Pentru magazii care s'au făcut la Tecuci, la Bărlad, la Frumoasa, Fălciu și Galați pentru 2000 stânjăni câte 20 lei pe stânjăn 40000 lei.

Pentru limnele dela Galați câte 2500 cară pe lună pe 7 luni dela Aprilie alcătuesc 17500 lei.

Căratul a 5000 cesferte făină dela Frumoasa la Catlabuga precum și a 50 mie puduri făn progronul 15.000 lei.

Opt sute surugii pentru menzili câte 300 lei 240.000 lei.

Pentru 700 stociuri făn pentru menzil câte 200 lei 10.500 lei

2111300 lei.

Bez fănul oștenesc care acela numai alcătuind 6.500.000 puduri câte 10 parale socotindu-să dă cosit și strâns alcătuește 1625000 lei: bez aceste care să arată în urmă, care nu s'au socotit în preț

V.

Nenumărate podvoade ce s'au dat în trecire oștenilor și în alte trebuință.

Meremetul și făcutul din nou a multe menziluri care să urmiază acum.

Stanții din nou cu făn și praviant, care să cer acum la Ajud, la Bacău și la Roman i Botoșani.

Menziluri noi care să cer acum pe drumul Siretiolui cu cai făn, orz și surugii la care trebuesc peste 30000 lei.

Lemne la spitalurile dela Binder, Acherman, Hotin și Iași bezi câte s'au dat până acum.

Meremetul casălor din Focșani pentru spitaluri și lemne acolo

Lemne căte 50 care pe zi și alte podvodărituri la corposul rezerv ot Ticuci.

Lemne pentru cvartirurile din Iași la care s'au rănduit 1400 stănjeni.

Pae nu puțăne pretutindene pentru trebuința spitalului.

Intocmiri de poduri peste ape și drumuri.

Caratul orzului pela menziluri care să urmiază.

Podvodăritul armiei dă la Călăini...

Podvodăritul armiei dela Tobac și Catlabuga.

Podvodăritul diviziei Ex. sale gheneral Marcov ce este pe Țara Românească.

Magazii pentru proviant și șuri pentru cai de artilerie, care să mai fac.

Afară de cele necunoscute

Gavriil Mitropolit și Exarh. Costandin Sturza

[3?] *Iordache Roset Roznovanu.*

Tipografie grecească în Moldova la 1812.

Cărți în limba grecească au apărut în Moldova și mai nainte de 1812; era nevoie de ele și deaceea înșiși voevozii ocrotiau pe editorii lor. Astfel pela 1750, Constantin Racoviță înoește dreptul la însemnate scutiri de dăjdii lui Duca Sotiriovici din Tasos, bărbat „împodobit cu învățătură elinească și latinească și de alte, știind bine și limba moldovenească... să poată avea odihna lui și și să poată lucra necontenit lucrul tipografiei. Ca să se îndestuleze țara de cărți, lipsită fiind, carii se slăveste numele lui Dumnezeu întru sfintele Biserici“ [1]. Acest bărbat, de bună samă, lucra la tipografia Mitropoliei din Iași, întemeiată dela 1679, din care însă au eșit publicații și în limba moldovenească [2].

Dar acum, la 1812, ia ființă în orașul reședinței domnești o tiparniță numai elino-greacă, care să reediteze diferite cărți bisericești, de educație și de istorie ce apăreau în l. grecească în alte țări; și ea fost o întreprindere particulară.

1. *C. Erbiceanu*, Istoria Mitropoliei Moldovei, p. 23.
2. *Gr. Crețu*, Tipografiile din România, 1910, p. 15 și nota 1.

Despre acest așezămînt amintește în grabă, pe o pagină, Radu Rosetti în „Arhiva Senatorilor din Chișinău, III", cu erori de date și nume, neștiind chiar „dacă s'a deschis într'adevăr tipografia și, în acest caz, cât timp a funcționat" [1].

Toate lucrările de cancelarie, ce au adus aprobarea întemeierii tipografiei grecești în Iași la 1812, sunt cuprinse în dosarul nr. 3505, depus azi în Arhivele Statului din Chișinău. Găsim de folos să redăm aici în extenso conținutul acelor lucrări.

Din ele rezultă cîteva informații bune.

Din pricina războaielor și a grelelor împrejurări politice dela începutul sec. XIX, cărțile grecești străbat cu totul anevoios pînă'n Moldova și, cîte ajungeau, se plătiau aici foarte scump; de multe ori însă nici nu se puteau găsi în vînzare și astfel doritorii rămîneau lipsiți de plăcerea de a ceti cît și „de cultivarea religiei și a științelor". In deobște, se simția nevoia de cărți de educație și de istorie în l. greacă, iar inițiatorii tipografiei apasă mult și pe lipsa de cărți bisericești în aceeaș limbă. Cărțile profane desigur că încă erau necesare, întrucît cultura mai înaltă se dădea și se căuta în l. greacă, la Academii și în casele voevodului și ale boierilor [2]. Insă nevoie, tot așa de acută, de cărți bisericești în l. greacă, nu se simția, nu erau atît de numeroși credincioșii, cari să asculte sf. slujbe în această limbă. Dovadă e răspunsul episcopului Dimitrie: „în acest principat nu prea sunt multe biserici în care sfintele slujbe se săvârșesc în limba greacă, ci din contră, în toate celelalte—în limba maternă moldovenească, și pentru tipărirea cărților bisericești în această limbă sunt două tipografii, una la Mitropolia din localitate și alta la mănăstirea Neamțului".

Inițiativa întemeerii unei tipografii grecești o iau „unii din voitori", mai mulți binevoitori, din cei deprinși cu cultura grecească,

---

1. Analele Academiei Romîne, seria II, tom. XXXII, istorice, 1909, p. 134. Că s'a deschis această tipografie și că a funcționat între anii 1813—1821 găsim dovadă în lucrarea citată a lui Gr. Crețu. Tipografia a publicat vro 10 cărți. Cea dintăi a fost un 'Αλφαβιτάριον, apărut la 1813. La sfîrșitul lucrărilor Σύνοψις μεγάλη τῆς Νυχθημέρου Ακολουθίας 1813 și Θηκαρᾶς 1814 se pot citi numele subscriitorilor, cari le-au asigurat apariția, între ei fiind însuș mitropolitul și numeroși boieri. Director al acestei tiparnițe grecești a fost Manuil Bernard din Creta.

2. *N. Iorga*, Istoria învățămîntului românesc, București, 1928.

între cari e și beizadeaua Scarlat Ghica și un doctor Evstafie, împreună „cu o parte din cei mai cinstiți negutitori ai politiei Eșului", adecă primii vin cu zelul lor și cu autoritatea numelui ce au, iar negutitorii pun și punga. Cu toții vor să remedieze răul, să dea din abundență cărți grecești în societatea moldovenească „pentru folosul Patriei și pentru cultura tineretului". Și prin aceasta ei vor prilejui încă un bine: „banii, cari trebuiau să plece în țări străine, pentru cumpărare de cărți, să rămînă în lăuntrul Patriei".

Tipografia va reedita cărțile grecești „fără nici o sporire ș adăugire"; așa dar, nici măcar nu se va prelucra și nici localiza nimic din conținutul cărților de educație, istorie și din cele bisericești, ce vor ieși din teascurile ei, ci va fi doar o mașină în plus, dar pe alte plaiuri, a unor mai vechi tipografii din Viena, Veneția, din Grecia sau de aiurea. Poate că numai de atît și era nevoie iar nu de lucrări originale sau de prelucrări; dar tot așa se poate bănui și că inițiatorii au cerut numai atît, ca să obțină mai ușor cuvenita aprobare a așezămîntului lor, luînd în vedere împrejurările politice.

Peste activitatea tipografiei se cerea o cenzură și o epitropie; cenzura să răspundă despre conținutul publicațiilor „nimic cutezând a trece în tipariu fără cercetare și voința ocârmuirii", iar epitropia, alcătuită din trei persoane, ce semnează mijlocirea laolaltă cu ceilalți, va avea răspunderea materială. Cenzorii, mireni și bisericești, s'au desemnat, potrivit regulelor din lăuntrul Rusiei, unde a existat asemenea supraveghere peste orcare tipografie sub țarism, până la 1917, cum am găsit și în Basarabia. Cenzorii aveau autoritate desăvîrșită, mai ales că erau numiți sau confirmați de înnaltele autorități, și hotărîrea lor, de a admite sau respinge o tipăritură, era definitivă. Deaceea și cenzorii de aici se aprobă, cei civili, de președintele Divanurilor, iar cei bisericești de sf. Sinod.

Intr'o lucrare obștească, ca tipografia, colabora autoritatea bisericească cu cea laică; ba mai mult, pentrucă în cazul de față, se propunea și tipărirea de cărți bisericești și altele cu conținut moral, președintele Divanurilor lasă chiar înțelegerea necesității tipografiei elino-grecească la judecata chiriarhului: „plecat vă rog, să-mi comunicați părerea voastră".

Dar episcopul vicar Dimitrie e și mai zelos decît îl vede

președintele Milașevici. El găsind că „Principatul acesta acum se află sub cîrmuirea rusească, pentru aceasta și deschiderea susnumitei tipografii nici nu poate fi admisă decît pe baza acelor regulamente și instrucții, după care se face tipărirea cărților în imperiul rusesc". Și episcopul comunică sf. Sinod despre proectata tipografie, propune confirmarea nu a unui cenzor bisericesc, cum cerea președintele, ci a doi, deși episcopul nu găsia necesară și reeditarea cărților de slujbe bisericești în l. greacă, și, peste acestea, cere sfîntului Sinod și „instrucție necesară pentru cenzori".

Sf. Sinod totuși nu răspunde decît cu aprobarea cenzorilor bisericești propuși: nu se referă nici la tipografie însăș, nici nu trimite vr'o instrucție.

Lucrările

Divanul Cnejiei Moldovei raportează către „înnalt Exelența sa Domn lucrătoriul sfetnicul de taină senator proedro Divanurilor Cnejiei Moldovei i Valahiei și cavaler, Vasili Ivanovici Crasno Milașevici", despre proectata tipografie grecească.

Divanul Cnejiei Moldovvei

In cele mai întăi spre podoaba țărilor fiind și ființa tipografiilor, unii din voitori, uniți cu o parte din cei mai cinstiți negutitori a politiei Eșului, s'au înfățoșat la Comitetul Divan[ului] cu această înscris cerere. Cerînd a avea slobozenie să deschidă în Eși o tipografie grecească, întru care să tipăriască cu multă eftinătati cărțăle ce se aduc cu multă grăutate și scumpete din părți străine, și să prifacă în tipariu numai din cele bisăricești grecești iarăș pentru cuvântul eftinătății și a înlesnirii. Dar și alte vrednice de știință a învățăturii și a istoriilor cărți cu privighiere de sensor și cu voința ocărmuirii să tipărească, nimic necutezând a trece în tipariu fără cercetare și voința ocărmuirii.

Spre aceasta văzând Divanul cerire acestor voitori a deschiderei tipografiei grecești foarte cu cuviință, și socotindu-o încă și de podoabă și de îndemnare învățăturii, mijlocire trebuincioasă, și mai ales cu îngrijire luminatului Beizadea Scarlat Ghica, după cum iaste și cerire lor.

După datorie face ştiut Innalt Exelenţiei Voastre, cu cinste, socotinţa sa, adică că cu această privighiere a luminatului Beizadea Scarlat Ghica şi cu adăogire încă de a să adăogi şi din parte cinului besăricesc, cu porunca Innaltului Mitropolit şi Exarh, un cinovnic pe care să va socoti, privighitoriu tipografiei greceşti în cărţăle bisăriceşti ce să vor preface şi tipări fără nici o sporire şi adăogire, să poată avea slobozenie a alcătui această tipografie.

Insă rămâne la socotinţa şi hotărăre Innalt Exelenţiei Voastre, după care apoi Divanul va fi următoriu.

Costache Ghica Logofăt, Constansin Balş Logofăt, Vasile Roseti Vornic.

Nr. 118. 1812, Febr. 12. Eşii.

Scris pe două coloane, în l. romînă şi traducere în l rusă, făcută de un translator Ivan ?..

Deşi textul aici e absolut exact ca în original, totuşi, cum se vede, e destul de greoi, ca şi cum ar fi o traducere neîndeminatecă; mai curgătoare şi mai bine legată e traducerea în l. rusă. Din aceasta rezultă şi ideia că chezăşia cuviincioasei funcţionări a tipografiei e beizadeaua Ghica; deaceea Divanul se şi pronunţă anticipat pentru aprobare. In traducerea rusă în loc de „fiinţa tipografiilor“ citim „arta tipografică“, iar propoziţia finală „să poată avea slobozenie a alcătui această tipografie“, o găsim ca o hotărîre, că anume Divanul „poate da cuvenita aprobare despre înfiinţarea tipografiei“. Numai că la traducerea rusă lipseşte acest sfîrşit din textul moldovenesc „după care apoi Divanul va fi următoriu“.

In „Analele Academiei“ textul de mai sus s'a publicat cu erori; data acolo e 1812 Februarie 12, iar nu 1811 Februarie 11; apoi autorul a introdus numele unui Ion Gordie, care ar fi cerut învoirea să deschidă tipografia grecească, nume ce nu se află în dosar.

Mijlocirea neguţătorilor „cătră nobilul şi venerabilul Divan al Principatului Moldovei“.

Din cauză că noi primim cărţile, atît cele de matematici cît şi cele pentru religia noastră, din locuri îndepărtate, au ajuns a fi foarte scumpe în vînzare aici, încît şi ceice nu's în stare, le cumpără tot cu preţ scump, iar cîteodată nici nu se găsesc pe loc; deaceea oamenii săraci, avînd rîvnă, rămîn cu totul lipsiţi de dorita plăcere şi, prin aceasta, şi de cultivarea religiei cît şi de a ştiinţelor. Insă întrucît acest neajuns poate fi adus la normal, de-

aceea noi dorim pentru folosul Patriei și pentru cultura tineretului, să înființăm aici o tipografie elino-greacă. Se cuvine ca banii, cari trebuiau să plece în țări străine, pentru cumpărarea de cărți, să rămînă în lăuntrul Patriei.

La asemenea propunere, noi cei mai jos semnați, cît și alții, găsim de bine să depunem suma trebuincioasă pentru a înființa aici menționata tipografie, peste care, după cererea noastră, însărcinăm să aibă supravegherea Excelența sa Principele Scarlat Ghica și domnul Doctor Evstafie; numim deasemenea ca epitropi asupra ei pe Hristodul Ioan, Anastasie Mihail și Panaghiotie Diogen.

Astfel cu supunere rugăm venerabilul Divan al Principatului Moldovei a aduce aceasta la știrea Inalt Excelenței sale Domnului Președinte al Divanurilor Principatelor Moldovei și Valahiei, pentru a aproba deschiderea menționatei tipografii, confirmîndu-se totodată membrii desemnați.

1812 Ianuarie 23.

Zafiri Stamo	Panaghioti Dioghenidi
Hristodul Ioan	Hristo Constantinu
Stavro Radovici	Cozma Gozo
Toma Nerandji	Atanasie Gani
Alexandru Mucu	Anastasie Mihail Ghiță.

Traducere rusească după originalul grecesc, făcută de translatorul A. Slanov.

In „Analele Academiei“ s'au greșit și cîteva nume din acestea, ca: Zafir Stancu în loc de Z. Stamo, Hristodor Ioanit în loc de Hristodul Ioan, Folea Neranovici în loc de Toma Nerandji, Alexandru Luca în loc de A. Mucu, Atanasie Banu în loc de A. Gani.

Prezidentul Crasno Milașevici se consultă cu episcopul vicar Dimitrie al Benderului și Achermanului.

Dela Divanul Principatului Moldovei eu am primit un raport că o asociație a cîtorva cetățeni din orașul Iași, avînd intenția ca cu banii lor să deschidă o tipografie în limba greacă spre a retipări cărțile absolut necesare pentru întrebuințare în părțile acestea, cărți bisericești și școlare, cer în acest scop aprobarea stăpînirei, pe care divanul voește s'o dea, totodată înființînd și o comisie de cenzură, ce se va compune dintr'un funcționar laic și unul duhovnicesc.

Înainte pe a da cuvenita aprobare, ce depinde de mine, am găsit necesar să mă consult în prealabil cu Prea sfinția voastră și, înaintîndu-vă odată cu aceasta, în copie, raportul Divanului către mine ca și cererea celor ce doresc să înființeze tipografia, plecat vă rog, milostive Domn al meu, să-mi comunicați părerea voastră, potrivit conținutului acestor hîrtii, înștiințîndu-mă în acelaș timp și despre funcționarul, care va fi numit din partea autorităților duhovnicești în dregătoria de cenzor.

Cerînd binecuvîntarea voastră arhipăstorească, am cinstea a fi al Inalt prea sfinției voastre

nr. 944. Iași 9 Martie 1812.

Episcopul Dimitrie răspunde prezidentului Crasno Milașevici.

Excelența Voastră, Milostive Domn și Binefăcător!

Am avut fericirea să primesc la 12 ale acestei luni, venerabila comunicare a Excelenței voastre dela 9 Martie sub nr. 944, prin care—lămurind că Divanul Principatului Moldovei, în urma unei cereri a cîtorva locuitori din orașul Iași, în raportul către D-voastră, Milostive Domn, cere dela Excelența voastră aprobarea de a înființa pe socoteala acelor locuitori o tipografie în limba greacă pentru retipărirea de cărți religioase și școlare, trebuincioase în aceste părți, propunînd de a înființa în acest scop o comisie de cenzură dintr'un funcționar civil și unul duhovnicesc,—binevoiți a-mi cere, *întâi* părerea mea despre conținutul atît al intervenției acestui Divan cît și a numitei cereri trimisă în copie de D-voastră, și *al doilea* avizul despre funcționarul care va fi numit în dregătoria de cenzor din partea duhovnicească.

Examinînd amintitele hîrtii, am cinstea să răspund Excelenței voastre următoarele: *întâi*, considerînd dorința Divanului Moldovenesc că merită atenția Guvernului, totuși eu cred că, întrucît Principatul acesta acum se află sub cîrmuirea rusească, iar asociația, care cere aprobare să deschidă tipografia, propune să se retipăriască nu numai acele cărți bisericești pe care le întrebuințează în biserici la slujbele divine, ci și altele cu conținut religios, la fel și cu conținut moral și de învățămînt, pentru aceasta și deschiderea susnumitei tipografii nici cum nu poate fi admisă decît pe baza acelor regulamente și instrucții după care se face tipărirea

cărților în imperiul rusesc. Și prin urmare, *al doilea* cenzorii, cari vor fi aleși atît din partea duhovnicească cît și din partea civilă, trebuiesc, după părerea mea, se aibă dela cei în drept cuvenitele instrucții.

Deci, eu nu pot avea plăcerea să împlinesc de îndată cererea Excelenței Voastre de a numi cenzor din partea duhovnicească pentru această tipografie, ci-mi iau însărcinarea să aduc mai întâi lucrul acesta la cunoștința sfîntului îndreptător Sinod, alegînd doi candidați pentru dregătoria de cenzor, fără întîrziere îi voi prezenta spre aprobare și voi cere să trimită instrucția necesară pentru cenzori. In sfîrșit, *al treilea*, am datoria de a sublinia pentru numita asociație, cu privire la cărțile bisericești, după care se săvîrșesc sfintele slujbe, că în acest principat nu prea sunt multe biserici în care sf. slujbe se săvîrșesc în limba greacă, ci, din contră, în toate celelalte—în limba maternă moldovenească, și pentru tipărirea cărților bisericești în această limbă sunt două tipografii, una la Mitropolia din localitate și alta la mănăstirea Neamțului [1].

Iată toate, despre care am socotit necesar să aduc la cunoștința Excelenței Voastre și după aceasta, încredințîndu-mă milei și bunei voastre dispoziții, am onoarea a rămînea cu cea mai înaltă stimă și cu cea mai desăvîrșită cinste, al Excelenței voastre Milostive Domn și Binefăcător, prea plecată slugă și către Dumnezeu rugător

Dimitrie Episcopul Tighinei și al Achermanului
Vicarul Mitropoliei Moldovei.
nr. 245. Martie 25. 1812.

Episcopul Dimitrie dă prezidentului Crasno Milașevici ultimul răspuns cu numele cenzorilor tipografiei.

La recomandarea către stăpînirea mea, ca urmare a venerabilei comunicări a Excelenței voastre către mine dela 9 Martie a. c. sub nr. 944, privind înființarea unei tipografii în limba greacă pentru a retipări în aceste părți cărți religioase și școlare absolut necesare, cu cheltuiala cîtorva locuitori ai orașului Iași, după voia lor, eu am primit aprobarea că sunt numiți cenzori din partea duhovnicească pentru această tipografie doi slujbași: 1 Arhi-

1. Pentru tipografiile Mitropoliei Moldovei și a mănăstirei lavră Neamțul, vezi *Gr. Crețu*, o. c. p. 15 și 20.

mandritul mănăstirei Pobrata și cavaler Chiril, iar al 2-lea primul consilier al Dicasteriei exarhale protoiereul și cavaler Petre Cunițchi.

Cu multă cinste vă comunic Excelenței Voastre de faptul că voi lua sama în funcționarea noei tipografii ca numiții delegați, după cerere, să păsiască la împlinirea slujbei lor.

Ca încheiere, încredințîndu-mă milei și bunei dispoziții a Excelenței Voastre, am onoarea a rămînea cu cea mai înaltă stimă și cu cea mai desăvîrșită cinste

al Excelenței Voastre, Milostive Domn și Binefăcător,
prea plecată slugă și către Dumnezeu rugător
Dimitrie Episcopul Tighinei și al Achermanului
Vicarul Mitropoliei Moldovei.

nr. 752. Iulie 14. 1812.

1. Chiril fost stareț și al m-rilor Rîșca și Curchi; vezi despre el această revistă nr. 3/929, pag. 102, notă

Prezidentul Crasno Milașevici comunică Divanului Moldovei numele cenzorilor și aprobă înființarea tipografiei.

La 12 Februarie a. c. sub. nr. 118 cinstitul Divan mi-a recomandat pentru a aproba cîtorva neguțători din acest oraș de a deschide o tipografie pentru a tipări cărți în limba greacă.

Eu m'am pus în legătură pe această chestiune cu stăpînirea duhovnicească, și în urma aprobării sfîntului Sinod al întregii Rusii, am primit dela Prea sfințitul Episcop Dimitrie înștiințarea că, din partea duhovnicească se numesc ca cenzori pentru această tipografie: Arhimandritul din mănăstirea Pobrata Chiril și primul consilier al Dicasteriei exarhale protoiereul și cavaler Petre Cunițchi.

Ca urmare, confirmînd ca cenzor din partea civilă pe alesul Divanului Beizadea Scarlat Ghica eu propun cinstitului Divan ca înființarea tipografiei în acest oraș de către asociația de cetățeni, cari ș'au arătat această dorință, să se aprobe cu condiția că tipărirea cărților să nu se facă decît cu știrea și aprobarea mai sus numiților trei cenzori.

nr. 3794. In Iași. 5 August 1812.

Const. N. Tomescu

Un proces între Ploeșteni și beizadea Costache Caragea.

de T. G. Bulat.

Asupra Ploeștilor, afară de lucrările d-lor Iorga și Zagoriț, nu cunoștem să se fi scris ceva, care să facă inutilă pagina pe care încercăm s-o dăm aci. Este un amănunt de ordin judecătoresc care se referă la ultima jumătate a secolului al XVIII și începutul celui de al XIX. Ni se dau în cel ce urmează informațiuni judiciare foarte interesante, ca fond și ca procedură, în cea ce privește jurisdicția domnească. Împrejurările se prezintă astfel: beizadea Costache Caragea își revindecă drepturile, să le zicem senioriale, — el pomenește de vasseaux—asupra pământului și locuitorilor din Ploești. Acestea decurgeau din dota soții sale Ralu Moruzi. Socrul său Enach Moruzi primise de 35 de ani, spune ginerile, dela Prințul Alexandru Ipsilanti un pământ numit Ploești, care era un târgușor, dar și capitala județului Prahova. El căpătase acest dar pentru serviciile aduse, dar nu se uită a se spune și fiindcă era ruda Domnitorului. Condițiunile donațiunei erau acelea, spunea beizadeaua, ale unui propietar potrivit legilor și uzanțelor țării. Erau scutiți de dările fixate trei categorii de locuitori formând un număr de 14, ba poate 19 familii. Aceștia se numeau Roșii, Călărași, și Cămărași și erau privilegiați în urma serviciilor, pe care le aduseseră odinioară țării. Ei erau scutiți de dijma recoltii și de a face corvoadă. Donațiunea aceasta se pare că a turburat dela început pe Ploeșteni, spirite veșnic neliniștite! Totuși beneficiantul a cerut să-i fie întărită danie de către Domnii cari au urmat în scaun, adecă Nicolae Caragea, Mihail Suțu, în cele două domnii, Prințul de Coburg în timpul ocupațiunii austriace, de Moruzi de asemenea în două rânduri, de Hangeri etc. In toată această perioadă de timp credem că Ploeștenii refuzară să se supună, învocând drepturile lor străvechi, iar în timpul ocupațiunii rusește ei deveniră mai hotărâți. Judecăți, mumbașiri, ispravnici, ofițeri și Cazaci, nimeni prin nimic, nu-i aduse la supunere. Sunt nește revoltați. Divanul țării este neputincios, senatorii ruși primesc reclamațiuni dintr'o parte și alta. Beizadea Costache Caragea mergea până în a promite să dea jumătate din cea ce avea să primească dela Ploeșteni, spitalelor armatei ruse și la doi ofițerii Se mulțumea în ultimul moment să i se dea venitul începând cu 1809, renunțând la

cinci ani de mai înainte. Este clar deci, că el nu primise nimic dela Ploeșteni încă din 1802, de când se căsătorise cu fiica lui Moruzi. Explicația o găsim mai ales în expunerea împrejurărilor făcute pe larg de logofătul Teodor Văcărescu, către „slăvitul divan și comitet dela logofeția mare". Lucrurile se desfășurară în așa fel, că bietul beizadea suspina încă, în 1812, cu câteva luni înainte de plecarea Rușilor. Aci se opresc datele noastre, care desigur, vor putea fi completate de un sârguincios cercetător al trecutului apropiat, al orașului Ploești.

I.

De la întâiol Divan și comitet al prințipatului Valahii.

Oroșani Ploeșteni nefiind supuși a împlini luminății sale bezdeadea Costache Caragea stăpânului orașului Ploești drepturile sale dijmă și clacă după adegu ce este într'acest prințipat a plăti lăcuitorii la stăpânul locului pă care lăcuesc, asemenea făcându-i încă și cu vânzarea vinului i a rachiului pagube, au dat luminații sale pricină de jăluire.

Jăluindu-să luminățiea sa la divan pentru această nedreapte fapte ale oroșanilor ploeșteni, au făcut divanul cu luare aminte scumpă cercetare sineturilor ce are luminăția sa bezdeadea Costache Caragea pentru stăpânirea orașului Ploești care sânt cărți de judecată, întăriri și hrisoave domnești, din care s'au îndestulat, că orașu Ploești fiind fost mai nainte oraș slobod domnesc ca și ceilaltă moșie Ploești s'au dăruit la lt. 1775 de măria sa răp. Alexandru Vodă Ipsilant dinpreună și cu ceialaltă moșie Ploești i cu altă moșie Târgușorul la d-lui răposat banul Eanache Muruz, socrul luminății sale bezdeadea Costache Caragea, care dar s'au întărit la casa d-sale răposatu banului Eanache Muruz, și dă alții cinci luminați Domni în urmă oblăduitori acestui prințipat, adică de răp. Nicolae Vodă Caragea la lt 1782: de răposat Mihai Vodă Sutul la lt 1783; iarăși de răposatu Mihai Vodă Sutul la a doua domnie a sa la lt 1791; de măria sa Alexandru Vodă Muruz la lt 1793: și de răposatu Costandin Vodă Hangeri la lt 1788; afară din stăpânirea austricească ce au stăpânit acest prințipat la lt 1790, care și aceasta stăpânire au întărit casii răposatului banului Eanache Muruz darul acesta. Deci acest dar fiind făcut cu toată buna orânduială i după povața pravililor și al vechiolui obicei al acestui prințipat, este bună și legioită și stăpânirea luminății sale bezdadea Costache Ca-

ragea asupra orașului Ploești care s'au dat luminății sale inpreuna cu cealaltă moșie Ploești i cu moșia Târgșorul i cu alte moșii namestii și lucruri, zestre de răposata soacra luminății sale d-ei băneasa Elenii Muruz, la lt 1802 Ghenr 18 răposat fiind socru luminății sale d-lui banul Eanache Muruz.

După aceste făr de împotrivire vrednice de dovadă seneturi dreptății urmând divanul, au întărit asemenea luminății sale bezdeadea Costache Caragea stăpânirea asupra orașului Ploești, dându-i și carte de stăpânire a divanului dela 27 Ghenarie 1809, în care să arată coprinderea hrisoavelor ce are luminăția sa pentru stăpânirea mai sus numitului oraș și prin care să îndatorează orosanii ploești să dea luminății sale ca unui stăpân al pământului orașului dijmă și clacă, adestrile adică ale pământului, afară însă din orosanii ploești cari să trag din neamul ploeștenilor acelora ce au fost privileghiați adică al Roșilor, al Călărașilor și al cămărășăilor aceștia toți fie parte bărbătească sau fămească, măritată cu bărbat neprivileghiat, au să fie apărați de aceste dări ale adeslui pământului precum au fost moșii și strămoșii lor, în puterea privilegiurilor domnești ce au fost avut în vechime, și precum să coprinde și în mai sus numitile hrisoave domnești, a cărora coprindere s'au zis că s'au pus în cartea Divanului de stăpânire dată la 1809 Ghen 27. Osebit să îndatorează tot prin tracea carte a divanului toți orosani pământeni fără deosebire priveleghieați și nepriveleghiați, să nu fie volnici sa vânză în oraș Ploești vin al lor și rachiu, tot asemenea precum s'au poprit de această vânzare și prin hrisoavele domnești de stăpânirea orașului ce s'au văzut la mâna luminății sale, lăsându-să vânzarea vinului și a rachiului numai la casa răposatului banului Eanache Muruz ca la stăpânul orașului Ploești. Orosanii ploești aceștii cărți și porunci a divanului nefiind următori, nici de cuvântul dreptății voind să înțeleagă pă de o parte s'au arătat la porunca divanului cu cea mai necuviincioasă și nesuferită împotrivire și pă de alta au jăluit împotriva judecății divanului în Eași la Ext. sa sfetnic de taină senatorul și cavalerul Cușnicov prezedentul divanurilor Moldavii și Valahii.

Din porunca Ext. sale orănduindu-să această pricină de iznoavă în cercetare, s'au înfățășat înaintea divanului la 9 ale lui Apr. 1809 când au fost față în divan și chiar Ext. sa gheneral maior i cavaler Enghelhart viț-prezedent al divanului Valahii, orosanii ploești cu luminația sa bezdeadea Costache Caragea, unde ascul-

tăndu-să cu luare aminte cererile și înpotrivirile dăspre o parte și alta, în cea după urmă arătând divanul Ext. sale viț-prezedent in delunga răbdare și bună voire către oroșanii ploești, cari pricinuiau că nu-ș au seneturile lor de slobozenia orașului Ploești la dănșii ci le au în păstrare la Brașov, s'au hotărăt cu amăndurora prigonitoarelor părți mulțumire. Iar mai ales cu a oroșanilor ploești ca in soroc de patruzeci de zile adică la Mai 19 să aducă la divan și o parte și alta seneturile ce vor fi având spre întărirea dreptăților sale, chiar cele adevărate iar nu copii și în diastima acestui soroc să fie volnici oroșanii ploești să-și vănză nepoprit vinul i rachiul lor, însă cu asemenea preț precum să va vinde și la cărciumile luminății sale bezdeadea Costache Caragea ca să nu-i pricinuească mai mare pagubă cu vinderea în preț mai jos. Iar la numit soroc oricare parte nu va urma aceștii hotărări să-și aducă adică seneturile chiar cele adevărate ear nu copii, să fii osăndit de judecată a-și pierde dreptatea fără mai multă cercetare, cuvăntările ce ar mai putea probali spre îndreptare, și fără a i să mai da vre-o dată ascultare de orice judecată. Potrivit cu această horăre sau legat prin zapis dat către divan și către Ex. sa viț-prezedentul la 9 Apr. 1809 și o parte și alta ca să fie întocmai următor, și să fie supt numita osăndă căud împotrivă nu vor împlini legătura ce au dat prin zapis. Indată oroșanii ploești au urmat a vinde vinul i rachiu lor ca și mai nainte. Luminăția sa bezdeadea Costache Caragea ș-au adus seneturile chiar cele adevărate în orighinal și mai nainte de soroc. Iar oroșanii ploești nici după trecerea sorocului n'au fost următori să-și înplinească legătura cu care prin zapis precum s'au zis naintea divanului și naintea Ex. sale viț-prezedent s'au legat, vinul însă și rachiul lor să vindea tot deauna necontenit. Tocmai cu doă săptămăni și mai bine în urma sorocului s'au arătat și ei cu două tălmăciri în limba nemțească ce pretendesea că au spre întemeerea dreptății lor, care nefiind seneturile cele adevărate în orighinal care au fost legați să aducă nu s'au primit de judecată, vinul i rachiul lor întru această curgere de vreme tot îl vindea făr de oprire.

După aceasta făcănd luminăția sa bezdeadea Costache Carangea aratare, ătăt Ex. sale viț-prezedentului, căt și divannlui de paguba ce i să face cu sloboda vănzare a vinului i a rachiului al oroșanilor ploești din care să strică vinurile lum. sale nevă-

zandu-să suma de vin ce luminația sa razimându-să în puterea mai sus numiti cărți a divinului dela 27 Ghen 1808 au fost îndatorat să cumpere cu preț scump, atăt pentru îndestularea orașului căt și pentru îndestularea dragonilor înpărătești ce să află la cfartir în Ploești.

Divanul cum și Ex. sa earăși și de astă dată cu milostivire arătându-să către oroșenii ploești earăși le-au mai pus soroc de alte 15 zile, adecă pănă la sfărșitu lunii lui Ionie și au trimis mumbașir întradinsu ca să le citească atăt la zi obișnuită, căt și la zi de tărg porunca divanului prin care li să poruncea ca să-și aducă încai întru acest din urmă soroc seneturile cele adevărate în orighinal, spre a să da îzbrănire pricinii, sau ne aducându-le să vie la divan unii din oroșănii ploești, veniți și despre partea celoralalții, ca să fie față la hatărărea ce va da de astădată divanu asupra pricinilor. Iar de vănzarea vinului i a rachiului fiindcă nu ș-au împlinit legătura lor, și s'au arătat cu nesupunere către divan, și cu deosebită pornire spre paguba luminății sale bezdadea Costache Caragea, să fie propiți cu totu pănă când aducându-și întracest soroc de cincisprezece zile seneturile lor cele adevărate, și facându-li-să vedere și cercetare, li să va da earăși voie de slobodă vănzare de să va găsi că au dreptate. Dar oroșanii ploești și de acea dată s'au arătat earași tot cu aceași nesupunere și împotrivire; porunca divanului n'au vrut să o asculte nici la zi de tărg când s'au citit nici la zi obicinuită, vănzarea vinului au vrut să o facă cu pieptul, când orănduitu mumbașir le tăea uncep de la butoi, ei în loc de unul deschideau trei, și urma vănzarea.

Deci de vreme ce oroșenii pămănteni s'au arătat într'atătea dăți cu atătă nesupunere și împotrivire la poruncile divanului căruea este încredințată stăpănirea acestui prințipat, și cu atătă pornire spre paguba luminății sale bezdeadea Costache Caragea, nu să cuvine a-le mai face stăpănirea de acum înainte nici o milostivire. De acea pe de o parte au rănduit divanu pă d-lui Evstratie Polcovnicu mumbașir cu porunca ca să poprească toată vănzarea vinului și a rachiului a oroșanilor ploești, însă într'acest chip, întăi să le citească în orașu Ploești în multe locuri porunca divanului care are asemenea coprindere ca această carte și făcându-o cunoscută tuturor, să cerce întăi cu binele în puterea poruncii divanului să oprească vănzarea vinului și a rachiului.

Iar când oroșanii ploeșteni să vor arată și acum cu nesupunere și cu vrednică de osândă împotrivire, atunci orânduitul mumbașir prin ajutorul ispravnicelor județului are volnicie să metahirisească și silă, ca să supuie pă oroșanii ploeșteni vrând și nevrând și să le poprească de tot vânzarea vinului i a rachiului până soroc de trei zile, iar în soroc dă zece zile să nu să mai afli vin în buți prin pivnițe la nici unul din oroșanii ploeșteni, ci să fie tot ploeșteanul ce va vin îndatorat să-l vândă, sau să l dea la oricine va ști și va voi. Iar pe dealtă parte dete divanul luminății sale bezdeadea Costache Caragea această a doua carte de stăpânire a orașului Ploești, prin care earăși i să mai adeverează stăpânirea acestui oraș ohavnică, luminății sale soții luminății sale dum-ei cocoanii Ralu născuta Muruzi, și a clironomilor luminății sale ca să stăpânească desăvârșit orașul Ploești în pace și nebântuit de către oroșanii ploeșteni, însă tot asemenea precum să cuprinde și în ceilaltă carte ce au dat-o divanul la 27 Ghenar 1809 dă stăpânirea orașului Ploești, și a celorlalte moșii ce sânt dar domnesc, hărăzite la casa d-lui răposatului banului Eanache Muruz, și danie de zestre luminății sale bezdeadea Costache Caragea, adecă afară din oroșanii ploeșteni cei prevelegiați cei carii să traj adică din Roșii, Călărași și Cămărășei carii sânt aleși și lămuriți prin domnești hrisoave carii s'au născut și să vor naște dintrânșii parte bărbătească și fămeească carii aceștia toți au a fi nedaj nici de cele drepte adeturi și obiceiori ale moșii, care va să zică de clacă și de dijmă, ear vin și rachiu să nu fie volnici nici aceștia a vinde. Toți de obște ceilalți lăcuitori ploeșteni să fie îndatorați a împlini toate cele drepte și obicinuite adeturi ale pământului după condica divanului având vânzarea vinului și a rachiului numai singur luminăția sa bezdadea Costache Caragea, sau clironomii luminății sale ca un stăpân ce este atât pă pământ al orașului cât și pă al moșii, urmându-să întru toate privilegiorile aceștii moșii cu orașul întocmai precum acum pe larg sânt arătate și numite în domnești hrisoave. Iar oroșanii ploeșteni chiar după legătura zapesului lor dat la 1809 Aprilie 9 către Ext sa ghenar maior Enghelgart viț prezedent și către divan și după vredniciile de osândă în potriviri ce au arătat către divan, nu o dată ci în multe rânduri cu semeție și cu nesupunere, să osândesc de judecată întâiolui divan al prințipatului Valahiei, a numai fi ascultați

pentru pricina această a orașului Ploești întru nimic nici odată și de către nici o judecătorie ce ar avea a face cu acest prințipat.

II. 1809 Iulie 22.

Către slăvit Divan și Comitet dela logofeția mare.

Dupe porunca slăvitului divan ce mi s'au dat la copiea predlojanii Ex. sale, adevărat sfetnic de taină și cel întâi șăzător al divanurilor Moldavii și Valahii senator și cavaler Crasno Milașăvici pentru jalba oroșanilor ploeșteni, și mi să poruncește să fac arătare în scris dă toate cele urmate de la întâea cercetare a pricinii și până acum, au venit înaintea mea mulți din oroșanii ploeșteni, și prin cuvânt arătară că jalba lor este a li să da slobozeniea orașului cu câtva loc dimprejur după priveleghiorile ce au, cu cuvânt că din vechime toate au fost date pă seama tuturor celor ce s'au aflat lăcuitori în oraș și în sate prin hrisoave de la vechi domni da mai nainte; ear din domnia întâi a mării sale Alexandru Voda Ipsilant, întrând cu hărăzia în stăpânirea orașului și a moșăi din prejur răps. banul Moruz socrul luminatului beizadea Costache Caragea până ș-au arătat și hrisoăvele domnești vechi, că pentru slujbile moșilor și părinților lor au fost dată slobozenie orașului și a moșăi pă seama lor, iar n'au fost slobod oraș și moșăea precum arătase, apoi earăși măria sa stricând cea ce făcuse, au lăsat oraș cu cătva loc din prejur slobod, ear ceillaltă moșăie cu satele au lăsat-o a fi tot dată răposatului banului Moruz, și în urmă n'au contenit judecățile dintre ei până acum, dobândind dela unii din luminați Domni stăpânirea răposatului banului Moruz și dela alții slobozeniea lor, care precum au curs, atât din sineturile ce am văzut la ei, din condicile divanului, în ce chip am luat plirofonie arăt mai jos, însă

1775. Hrisov al răposatului mării sale Alexandru Vodă Ipsilant, prin care hărăzește orașul Ploeștii cu moșăea din prejur la răp. banul Moruz cu cuvânt că s'au găsit slobodă domnească.

1782. Octombr. 18. Șase hrisoave tot asemenea unul ca altul, ear al răpos. Alexandru Vodă Ipsilant, ce au dat cinci oroșanilor și unul răposatului boer banului Moruz, prin care arată că la darea hrisovului dintâi, nu văzuse hrisoavele ce au oroșanii dela cei vechi Domni și cu bez slu belor lor, pentru care au avut dată pă seama lor orașul și moșăea a să hrăni în slobozenie. Ear în

urmă după ce le au văzut și s'au pliroforisit, au deosebit orașul și cu câtva loc împrejur, lăsându-l earăși slobod a să hrăni toți de obște, făr da nici un fel de dare la cineva. Ear cellaltă moșăie cu satele din prejur au lăsat-o a fi tot la răposat boeru banul Moruz.

1782. Hrisov al mării sale răposatului Nicolae Vodă Caragea ce-l dă răposatului banului Moruz, prin care hărăzește măria sa orașul Ploești ce-l lăsase Alexandru Vodă Ipsilant slobod.

1783. Hrisov al Mării sale răposatului Mihai Vodă Suțul, prin care asemenea întărește hărăzirea și pă oraș la răp. banu Moruz fără numai prin cercetarea ce au făcut arată, că au găsit nouăsprezece lude dintr'acei vechi priveligheați, și acelora le dă apărare da clacă și dă dijma.

1786. Ionie 24. Hrisov al răposatului Domn Nicolae Mavroghene ce-l dă oroșăni'or ploeșteni, prin care dă slobozănie orașului și a cătva loc dinprejur după hrisoavele vechi ale orașului și după hrisoavele mării sale Alexandru Vodă Ipsilant dela leat 1781.

1792. Hrisov earăși al mării sale Mihai Voda Suțul, prin care arată că cele urmate dă Domnul Mavroghene fiind anerisite cu poruncă împărătească, întărește tot după hrisov cel dintăi al mării sale ca să fie orașul supt stăpănirea răposatului banului Moruz.

1793. Mai 24. Hrisov al mării sale Alexandru Vodă Moruz prin care asemenea întărește stăpănirea răposatului boer pe oraș prin judecata cu amăndouă părțile față.

1797. Mai 9. Hrisov al mării sale răposatului Alexandru Vodă Ipsilant ce l-au dat oroșănilor ploeșteni prin care întărește slobozenia orașului și a câtva loc din prejur după hrisoavele mării sale de mai nainte, prin care zice că Domnii au avut putere a hărăzi din lucrurile slobode domnește, ear acest oraș fiind hărăzit oroșănilor și legat cu hrisoave a să păzi slobozenie nu avea cuvânt a-l hărăzi și la d-lui banul, dă acea întărește slobozenia.

1798. Sept. 29. Anafora iscălită de d-lor veliții boeri, și întărită dă răposat. Costand Vodă Hangeri prin care dă orașului Ploești a fi al casii răposatului banului Moruz (fiindcă banul Moru murisă) cu cuvânt că pravilile împărătești dă la cartea 47 titlu 1 poruncesc chiar așa, dă va dărui cinevași făr de a face vre un șart cu cel ce au primit dar, urmează ca cel ce au luat darul să-și-l aibă statornic și earăși la aceeași carte titlu 2 zice că poate să strice darul ce au săvârșăt, pricinuind a zice că l'au făcut spre

paguba altora, pentrucă de să va și căi nimic nu folosește, și tot acolo earăși zice, că darul ce s'au făcut bine și dăsăvârșit, nici prin poruncă împărătească nu poate să să strice.

1749. Mart. Viind cu domniea earăși măria sa Alexandru Vodă Muruz, nu să vede făcută nici un fel de crisologhie zicând oroșănii că cu d-ei băneasa Moruzoaea să învoia nefăcându-le supărare.

1801. Octomb. Viind cu domnia măria sa răp. Mihai Vodă Sutul și șăzând șapte luni în domnie și fiind turburare la Mai 15 lt. 1802 s'au spart Bucureștii și într'aceste șapte luni s'au însurat luminat beizadea dă au luat pă fiica d-ei bănesii Moruzoaei și zic oroșănii că e-au dat zestre numai moșăea ceilaltă cu satele dă afară, ear oraș-ul l-au lăsat slobod, și îndată tot înt'acel an au venit măriă sa Costandin Vodă Ipsilant cu domniea.

1802. Octb. Viind cu domniea măria sa Costandin Vodă Ipsilant au -ntrat în judecată cu luminat beizadea, dar nu să vede la nici o parte dată vre-o hotărâre.

1807. Avgs. 29. Copie adeverată dă log Nicolae al sfântei Mitropolii, întărită cu pecetea pre o sfinții sale proin Mitropolit iscălită dă răposata băneasa Elena Maruzoaia i pecetea d-ei, adeverită cu iscălitura preosfinții sale părintelui proin mitropolit Dositei și dă prea o sfinția lor părinții episcopi Rămnic Argeș și Buzău i de sfinția sa arhiereu Dionisie Sevastis i dă d-lui banul Costache Ghica și d-lui vornic Grigorie Ghica ce o dă la mâna oroșanilor ploești prin care zice că temându-să de blestemuri și afurisanii pentru supărările ce au făcut oroșanilor ploești și știind hotărârea răposatului soțului d-ei, ca până va trăi să facă ertăciune și părăsire de a mai supăra pă oroșani. Dă acea nici la foaea de zestre a ficie d-ei Ralo n'au pus oraș, fără numai casile cele mari din Ploești cu zahanoua, să și-le aibă ca într'un oraș slobod, cum și moșăea dă afară că toate satele după dânsa, ear în oraș nimic stăpânire să nu aibă, și au făcut parastas prea sfinția sa părintele Mitropolit i cu părinții Episcopi și arhierei țării și cu adunarea a tot norodului acestui oraș făcându-să ertăciune. Și lor le-au dat cartea sa de a fi cu toți în veci apărați, ear care din neamul d-ei să va ispiti a le face vre-o supărare să nu fie ertat, și la orice judecată să nu fie ascultat, cum și orice sineturi dă hărăzirea acestui oraș ale casii d-ei să nu fie ținute în seamă, ci să rămăie fără temei ca o hârtie albă.

1809. Ghen 27. Carte dă hotărăre a divanului țării ce au dat-o luminatului beizadea, prin care după ce arată toată coprinderea hrisoavelor dă mai sus pe larg: apoi cerând foae dă zestre ce are luminat beizadea, au văzut-o cu lt 802 Ghen 18 iscălită de d-ei băneasa Elena Moruzoaia, unde între altele scrie chear așa (moșăea Ploești cu târgușor cu case mari dă piatră i cu zalhanaoa, i cu două case dă moară cu căte trei roate i cu alte două sate adică Rudul și Crângul Strajnicului). La această judecând divanul zice, întâi că la foaea dă zestre nu face vre-o osebire orașului, ci zicând moșăea Ploești urmează să fie și toate cele ce sânt pă dânsa, adică și oraș Ploești să stăpânea atunci de d-ei băneasa și acea ce au avut au dat și dă zestre, și că d-ei stăpânind oraș, l-au dat zestre și apoi și luminat bazadea l-au stăpânit până când s-au împotrivit oroșanii, a doua pentru cartea d-ei bănesei de avea putere pă lucrul soțului d-ei a-l înstreina nefiind dă zestre al d-ei, și vorbile cele scrise în numita carte sânt neadevărate, că de ar fi avut soțul d-ei cuget și hotărăre dă ertarea orașufui nu avea nici o nevoie să o facă și în scris, ear mai vârtos să dovedește că în urma morții soțului d-ei, dă era ertăciune, cum au dat jalba la răposatul Domn Hangeriu, dă au cerut oraș. Și așa divanul au dat hotărăre luminatului beizadea a avea orașul în stăpânire după hrisoavele domnești ce are. După care hotărăre în multe rândurl au dat și porunci de a fi supuși și următori, ear oroșânii arătându-să nesupuși și neînțălegători au mers cu jalbă la Ex. sa sfetnicul dă taină senator și cavaler Cușnicov ce era prezedent divanului Moldavii și Valahii, de unde aducând poruncă a să cerceta pricina dă iznoavă, dupe care întrând divanul în cercetare, s'au urmat într'acestași chip.

1809. Apr. 9. Două zapise, unul iscălit dă șapte oroșani, și altul iscălit dă luminat beizadea, ce le dau la Ex. sa gheneral maior i cavaler Eughelgard, viț prezident al divanului i la slăvit divan cu coprindere că după porunca Ex. sale senatorului Cușnicov, a să cerceta pricina prin sineturile ce au amândoaă părțile s'au învoit și s'au legat ca în soroc dă 40 dă zile să-și aducă toate sineturile ce va avea cu acest așăzământ, ca oricare parte nu va aduce la acest rânduit soroc acele sineturi să piarză toată dreptatea sa, fără a mai fi vre-o dată la vre-o judecată ascultat.

1809. Apr. 24. Răspuns de la ispravnici din sud Prahova, că au priimit porunca divanului dimpreună și cu zapisul orașanilor ca să aducă și pă ceilalți orașani ce au fost față la zapisului să iscălească și ei; e-au chemat ispravnicii și nu s'au supus a merge să iscălească, zicând că nu este făcut cu știrea lor, și dă s'a găsit șapte oameni betăvi din Ploești, de au dat acest fel dă zapis, ei nu voesc ca să iscălească, și fiind dintre ei și sudiți nesupuși, înștiințează divanului.

După trecerea sorocului viind amăndouă părțile la divan luminat beizadea ș-au adus sineturile cele adevărate, ear orașanii au adus numai niște cop i care dă judecată n'au fost priimite. Și după jalba ce au dat luminat beizadea Ex. sale, gheneralului viț prezedent, ca să să dea hotărâre și să să oprească orașanii dela vănzarea vinului că i să strică vinurile luminății sale, ce le are pentru treaba orașului, cerând a să dea hotărâre. S'au mai pus orașanilor soroc dă 15 zile adică până la sfârșitul lui Ioniie lt 809 făcând și poruncă dă publică în Ploești, că de nu și va aduce săneturile ce e adevărate până la orânduitul soroc are să dea hotărâre izbrănită, ear vănzarea vinului ce facea orașanii să să proprească, și trimițându-să mumbașăr, nici o supunere n'au arătat, ci după trecerea și acelui soroc, au pus divanul în urmare a sa hotărâre, adică:

1809. Iolie 22, al doilea hotărâre a divanului dată luminatului beizadea coprinzătoare dă toate cele ce s'au urmat după hotărârea dintâi.

1809. Sept. 28. Porunca Ex. sale senatorului Cușnicov, că după pliroforia ce au luat din cele înscris dă urmările ce s'au făcut pentru oraș Ploești, zice că hotărârea cinst. divan au găsit-o dreaptă, că târgul Ploești cu pământul din prejur și satul Târșor să rămâe în veci supt stăpânirea luminatului beizadea Costache Caragea, pe care are ducumenturi și întăririle stăpânirii dela mulți după vremi stăpânitori, ear orașanii Ploeșteni n'au putut arăta ducumenturi la sorocul ce li s'au pus de împotrivire, și hotărăște ca locuitorii orașani să fie supuși după datorie stăpânului moșăi, și vinul i rachiul să să vănză al stăpânului, dă care slăvit divan după pravelă și obiceio să puie în faptă a sa hotărâre. Și divanul au dat al treilea hotărâre luminatului beizadea dă stăpânirea orașului și n'au contenit a da porunci spre paza hotărârii, carii tot neară-

tăndu să supuși, s'au trimis și oficial și cu ajutor ostășăsc, s'au oprit orășanii dela vănzarea vinului i a rachiului.

1810, Mart. 24 predlojenie a Ex. sale ghenăr. Enghelgard viț-prezedent al divanului, prin care arată că luminatul beizadea au dat Ex. sale jalba, aratănd că orășanii s'au arătat cu jalbă la cel dintăi comandir Kneaz Bagration, și ne așteptând răspunsul s'au întors la Ploești sfarămănd toate pecețile ce au fost la buți și fac vănzare de vin și rachiu, dă care divanul să poruncească cu strășnicie ca acei vinovați negrăsit să să pedepsească, și de acum înainte să nu mai îndrăznească a fi împotrivitori, înplinind și paguba ce au pricinuit silindu-i ca să rădice vinul și rachiul lor din Ploești să-l ducă unde vor vrea, și prin publicație să li să facă cunoscut, că de vor mai face vreo împotrivă urmare, strașnic se vor pedepsi. După care divanul întocmai au urmat, ear ei s'au arătat cu jălbi. Ci după porunca ce mi s'au dat urmănd dă toate sineturile și dă urmările cele făcute dă la început și pănă acum, în ce chip am luat plirofonie din cele în scris, le arăt slăvitului divan în perilepsis.

1810 Mai 25. Teod. Văcarescu vel logofăt.

III.

Excellence,

Je prend la liberté de m'adresser par cette supplique a Votre Excellence, et de reclamer justice.

Déjà depuis 35 ans le feu Prince Alexandre Ipsilanti regnant alors en Vallachie a fait une donnation, à feu mon beau père Iannaky Mourouzi, d'une terre nommée Ploeschti, qui est un petit bourg, et chef lieu du district Prahowa, et qui alos etoit une terre appartanante à la Courrone des Princes regnants en Vallachie. Les raisons pour lesquels le dit Prince a fait cette donnation sont:

1° le service que mon beau père a rendu à ce pays qui est devenu sa patrie, s'etant domicilié ici et

2° la parenté qu-il avait avec le dit Prince. Les conditions sous lesquells il lui donna cette terre sont d'en être proprietaire et d'en jouir de tous les droits d'un propietaire conformement aux lois et aux usages du pays. Pour ce qui regarde les habitants de cette terre ils doivent rendre tout ce que d'au tres habitants de terre rendent aux Proprietaires d'après la coutume

établie ici, et d'apres les lois; exceptez trois sortes des habitants, en nombre de 14 familles, ci nommées: Roschi, Kalaraschi, et Kamarachéi, qui étant privilegiés, pour les services qu-ils ont rendus antrefois au pays, il doivent jouir de quelques benefices, differemment du reste des habitants; c'est à dire il doivent être éxempts de payer le dîme des recoltes, et de fair des corvées, ce qui se pratique aussi jusu'aujourd'hui.

Tout ce que j'ai l'honneur de presenter a Votre Excellence jusqu'ici, est prouvé par le document (bulle d'or) que le Prince a fait donner en même têmps, rélativement à cette donnation et que je possède.

Après la déposition de ce Prince, sous le regne du Prince succedant Monseigneur Nicolaë Karagia, les habitants de Ploëschti, se croyant vexés par cette donnation faite de la part du Prince Ypsilanti, ont réclamé leur premièr état, mais ce Prince a confirmé sous les même conditions la dite donnation faite par son Prédécesseurs à feu mon beau pére, et a fait donner de même sa bulle d'or.

Ensuite les dits habitants inquietant toujours par leur réclamations les Princes regnants ont donné l'occasion que tous les Princes Successeurs l'un après l'autre ont renouvellé cette donnation, et ont fait donner à feu mon beau père leur bulle d'or, desorte qu-il y a des bulles d'or donnés sur cette affaire, du Prince Ypsilanti, du Prince Karagia, du Prince Michel Soutzo deux fois, par ce qu-il a regné ici aussi deux fois, Du Prince Cobourg dans le temps, que les troupes Autrichiennes occupoient ce pays, du Prince Mourouzi, aussi deux fois, du Prince Hangeri. A l'an 1802, j'ai épousé la fille de mon beau père nommée Ralou, ma belle mère feu Banessa Eleni Mourouzi — mon beau père etant alors mort — me donna en dot par le contract de mariage cette plusieurs fois nommée terre Ploëschti, en me dennant aussi tous les documents y rélatifs.

Les habitants de Ploëschti représentant l'année passée encore des requetis à son Excel. le senateur Couschnikoff, ont donné de nouveau l'occasion à un nouvel examen de cette affaire qui s'est fait en présence de son Excell. le général et chevalier D'Engelgart le viceprésident du Divan; ont y examina alors la quantité des documents, que j'ai sur la donnation de cette terre, on considera aussi la manière revoltante dont ces habitants de

Ploëschti se sont toujours comportés, ont reconnu ma justice, et leur torts, et ont décida de concert avec les Regnants precedants cette terre en ma disposition, on m'en donna un document approuvé par son Excel. le senateur Kouschnikoff.

Le Divan envoya ensuite plusieurs fois des exprès pour éxécuter la rézolution du Divan confirmée par S. Excel. le Senateur Couschnikoff, et obliger les habitants de Ploëschti à se soumettre à la justice, et à me ceder la vente du vin, et de l'eau de vie. aïnsi qu'à me donner le dîme des racoltes, mais les habitants se sont toujours opposé de sorte que jusqu'à présent ni les Ispravniks du district, ni le Divan n'on pu nullement les rendres obeissants.

A la fin Son Excel. M-r le Vice-President envoya de rechef un officier nommé Alexandre Apostolow accompagné d'un employé du Divan pour éxécuter le sus-dite résolution, et soumettre ces habitants de Ploëschti au remplissement de leur devoir, mais à peine l'officier fut de retour que les habitants qui avoient promis d'être soumis se sont opposé plus opiniatrement; ces habitants qui se revoltent si soveuvent contre la resolution du Divan, et contre la justice, sont la plupart des étrangers, et mis sous la protection françaişe, de quoi etant fiers, personne jusqu'a prèsent n'a pu les ramener à l'obeissance. Son Excel. M-r le Vicepresident a donné au respectable Divan une nouvelle ordre la dessus, dont j'ai l'honneur de ci joindre la copie, mais rien n'est pas encore fait, les habitants de Ploëschti sont toujours hardis, et desobeissants et je souffre à cause d'eux une perte enorme, ne pouvant faire vendre mon vin, et mon eau de vie, ne pouvant prendre d'eux le dixme des recoltes, ne pouvant enfin jouir des droits d'un proprietaire.

Je prie Votre Excellence trés humblement de vouloir bien prendre en consideration mes documents, et ma justice, et de donner l'odre le plus energique, afin que ses habitants de ma terre Ploëschti soient rendus obiessants, e qu-il ne leur soit plus permi d'inquieter les tribunaux, et de me faire des pertes par leur insuportable resistance.

Je suis avec le plus profond respect
De votre Excellence.

le très humble
très obéissant Serviteur
Prince Costaky Karagia

Boukarest
le 9 Mai 1810

IV.

A Son Excellence

Monsieur de Krasnomilaschevith, Consiller intime actuel Senateur de toutes les Russies, Président aux Divans dela Moldovie, Vallachie, Chévalier de plusiers grands ordres.

Excellence,

J'attendois avec impatience le retour de votre Excellence et je formois des voeux au Ciel pour qu il soit heureux et que nous juissions la revoir jouissant d'une parfaite santé; pour ces fins j'ai renvoyé de lui présenter mes respectueux hommages et la reconnaissance infinie de la bonté qu-elle a eû d'affirmer mes droits sur ma terre dotée de Ploescht. Suivant la petition que j'ai eû l'honneur de lui présenter avant son depart. Je prie Votre Excellence de daigner agreer mes humbles remerciements comme un faible gage dela reconnaisance sans bornes que je lui conserverai toute ma vie.

Je prends en même temps la liberté d'exposer sous les yeux de Votre Excellence que quoiqu-elle a decreté derrière la petition No. 1003 des Habitants de Ploescht quils n'avioent aucun droit et n'etoient nullement fondés sur les réclamations injustes qu-ils formoient, et que le seul proprietaire de cette terre qui pouroit se trouver après les titres et documents ne pouroit être que moi seul ainsi qu-il a été jugé et approuvé par le commité du Divan et par S Ex. le Senateur de Cuchinicoff son predecesseur, quoique même Votre Excellence par un ordre écrit sous No 1004 avoit commandé au commité du Divan, de me faire rendre justice en menant à l'obeissance les habitants de Plocht mes vasseaux les obligeant de me payer les droits légitimes aux proprietaires des terres suivant les lois du pays, comme par exemple les jours destinés au service du Seigneur, le dîme de leurs productions, le droit exclusif de la vente du vin et de l'eau de vie et de signer en autre qu-ils ont reçu leur petition avec la decision de Votre Excellence pour eviter de pretexts cause d'ignorance neanmoins les vasseux se sont toujours conduits avec une desobeissance et insolance sans bornes, et au lieu de se soumettre aux ordres de Votre Excellence et de s'acquiter des dits droits, ils se sont mutinés contre les

pravniques du pays ce même Divan et aux ordres des commandants en chef. Leur desobéissance et mutinerie m'ont causé une perte énorme et Votre Excellence pourra s'informer par la copie du rapport No. 912 cy joint que le Divan a fait a S. Ex. le vice-president d'Engelgard, que lui même a été obligé d'employer la force armée en envoyant un officier avec 10 Casaques pour les ramener a l'obeissance et les obliger en même temps de se desister du droit de vendre du vin et de l'eau de vie; mais Excellence, cette reparation n'est point en état de me dedommager des pertes considerables que leur insubordination m'a causé: il y a deja sept ans qu ils suivent opiniatrement cette conduite revoltante et s'aproprient des droits qui m'appartienent si legitimement. Quoique je sois en droit de pretendre et exiger par apoint toutes les pertes dont ils sont la cause.

Je sais pourtant que s'ils venoient d'en être condamnés, ils seront dans l'impossibilité, en quoi pressé par l'humanité et l'equité, je me desiste dela perte qu-ils m'ont causé dans les premieres cinq années; mais je sais que Votre Excellence ne souffrira pas que je sois la victime pour les deux autres suivantes qui commancent depnis le 27 Janvier 1809 epoque que la gouvernament Russe lui même à daigné confirmer mes droits de proprietaire, en me faisant délivrer par le Divan un document qui affirme mes dits droits comme anciennement je démande, Excellence, ces dommages non pas par de moyens qui déviendroient onnereux à ces gens j'en suis incapable; mais par des voyes equitables, telles que j'ai l'honneur de lui exposer par une écrit particuliér.

J'avois d'autres motifs pour quiter ma patrie et venir ici, quand le hasard m'a fait rencontrer la fille d'un noble de ce pays, que j'ai épousé, et je suis devenu habitant; pour conserver mon caractere celui de ma naissance, je n'ai ni charge ni autre ressource que l'economie dans mes revenus et mes soins assidus pour la prosperité de l'agriculture. Je me flatte que ma conduite soit exemplaire: car aucune plainte n'est portée contre moi.

Les pertes que les Habitants de Ploecht m'ont fait essuyer, il ne se sont pas seulement ressenties dans la diminution sensible de mon petit revenu; mais encore ils m'ont criblé des dettes ne pouvant pas les acquiter par la perte des mes vins qu'ils m'ont empeches de débiter et qui se sont gatés. Je n'ai point d'autres rês-

source que le dedommagement de mes pertes pour les quelles je soupplie Votre Excellence et que je dois être en droit d'attendre après la décision speciale du gouvernament Russe. Je supplie votre Excellence de daigner prendre en consideration les raisons que j'ai l'honneur de lui exposer, et ne pas souffrir que j'en sois completement ruiné sans ancun moyen de me soutenir par des interets enormes que je suis obligé de payer.

Je prends eu même temps la liberté de rapporter aux souvenir de Votre Excellence ce que par une bonté sans bornes elle a daigné me promettre, quand j'ai eû l'honneur de lui présenter ma petition; elle m'a fait esperer que si cette petition se trouvoit conforme avec la declaration du Divan, elle daigneroit confirmer mes droits, par une attestation particuliére. Je supplie votre Excellence, de daigner me l'accorder.

Je suis avec la plus parfaite consideration et estime.

De Votre Excellence

Le très humble et très obeissant Serviteur

Bukareste ce 14 Janvier 1811 Cont. Caragea

V.

Notte des mes reclamations justes et cquitables contre les habitans de Plocht et maniére de les percevnir.

Savoir,

Journées destinées au service des Proprietaires.

L'usage et les lois du pays concernant les terres, obligent les vasseaux de consacrer au service du seigneur 12 jours par an. Ce service se remplit des deux manieres differantes; ou ils sont obligés de travailler 3 jours le printemps, 3 l'été, 3 l'automne et les 3 autres en hiver; ou de payer pour s'acquiter, ce prix se regle apres celui qui coure aux environs, dans ce deux années, il etoit jusqu'à 50 paras et au dessus; mais dans cette circonstance il peut se regler ainsi qu-il suit.

L'officier executeur commis avec celui commandant le district du Prahova et mon homme d'affaire Nicola Caftanzi pour denombrer les maisons et les boutiques de Ploecht, doivent les partager en trois classes, suivant les moyens et la condition de chaqun la p-er payera pour l'année 12 piastre la 2-me et la 3-me 6 ce qui fera pour l'année cy . . . . . P-tres . . . . . .

Quant à l'avenir ils auront a travailler 12 jours par an, suivant les lois reglements et mes doccuments.

Du susdit reglement sont exceptés ceux qui contre les reglements et ordonances du pays se sont arroges le droit de batir de leur chef des champs, Boutiques ou Magasins, pour leur proffit et avantage sans obtenir le droit et la permission speciale par moi le proprietaire. Ceuxci seront obligés de s'en acquiter ou d'en rennoncer.

B. *Dime.*

Puisque les habitants de Plocht guidés par la desobeissance poursuivoient à coups de pierres et de baton mes gens il fut impossible de prendre en connaissance les produits du pays. C'est pourquoi les susdits inspecteurs estimeront a combien il faudra porter la perte dont je dois être dedommagé et suivant ce qu-ils jugeront il s'evuluera cy . . . . . P.

3-me *Droit exclusif de la Vente du Vin.*

Les susdits commis aprés d'etre informés combien des mesures de vin se debitent dans une année, en quoi ils pourroient parvenir par la reconnaissance du vin qui se trouve dejá dans les caves. Quoique ce vin ne soit point la provision complette d'une année. Car les debiteurs n'ayent pas assée des fonds ni d'endrois propres, pour la provision entiére d'une année, ils en achetent en plusieures reprises.

Calculant seulement de se suffir jusqu-au printemps et recomancent de même pour le restant de l'année, la quantité des mesures qu-ils jugeroient pour le debit d'un année ils l'evalueront á 30 paras prix qui'eux memes m'offrirent l'anée passee quand j'ai porté execution contre lux cy

4-me *Droit exclusif de l'eau de voe.*

On employera pour la perception du dit droit le même moyen susmentioné dans l'article du vin et par la quantité, qu on trouverait se debiter dans une année, on reglera le benefice sur les mesures et on fera le compte en consequance cy

Mentant d'une année . . . . . P.
idem de l'autre . . . . . .
Somme de toutes les deux . . . . . .

A l'entrée de l'armée Russe j'ai faite tout ce que mes moyens pourraient me le permettre, j'ai employé consecutivement mes maisons tantôt comme des hopitaux et d'autres fois comme magasins; j'aurai même desiré pauvoir encore contribuer par des moyens pecuniaires; mais l'insubordination de mes vasseaux de Plocht, m'hoterent tout le pouvoir, aujourd'hui que cette occasion se presente je veux m'en acquiter avec d'autant plus de plaisir qu-il est sacré pour moi. Je donne la moitie de cette somme aux hopitaux de Sa Majesté et aux soldats invalids ; de l'autre moitié le disiéme sera distribué aux deux officiers susmentionés suivant que votre Excellence le jugera àpropos.

Const. Caragea.

VI.

Excellence!

Saisissant les moments precieux que nous avons encore le bonheur de Vous posseder dans nos mures, je prends la respectueuse liberté de ramener à la memoire de Votre Excelence, mon affaire avec les habitants de Ploycht. La bonté de Votre Excellence me pardonnera sans doute cette assiduité, Si Elle daigne prendre en consideration que n'occupant aucune emploie dans le pays je suis reduit aux modiques révénués de mes terres et que par consequance une perte de cette nature me conduit a une perplexité totale

Mettant tout mon espoir dans la Sagesse et la bienveillence de Votre Exellence, j'ai l'honneur d être.

de Votre Excelence
le très humbie et très obeissant
serviteur Constantin Karatja

Bukareste
ce 22 Fevriér 1812

FEȚE DUHOVNICEȘTI NU POT INCARTIRUI OASTEA RUSEASCĂ

a) *dela toată obștea preoțească din București*

Către Preaosfinția sa Părintele Mitropolit Exarh Gavriil, prea plecată închinăciune

Cu smerită plecăciune supărăm cinstit auzul Prea sfinții tale, noi toată obștea preoțească, că dela bună venirea împărăteștii oștiri, nici noi partea bisericească nu am avut răpaosul de ostași a nu ni-i da și noo preoților prin case, ci i-am avut nelipsiți și dupăce cei mai mulți din noi preoți, ce săntem scăpătați, am împlinit voile ostașilor ce i-am avut prin case cu hrana, și unii după firea ostășească nemulțămindu-să, au făcut multe supărări, care nu s'ar cuveni în case preoțești, pentru care fiind că Preasfinții tale este știută greotatea slujbei preoțești, mai vărtos celor cei mai mulți scăpătați cari avem noaptea zioa grija sfintei biserici, ne rugăm cu lacrămi ca în cinstitele zile ale Prea sfinții tale să ni să facă această ocrotire de a fi apărați de ostași prin casele preoților, rămăind vecinică pomenire Prea sfinții tale.

Aceasta ne rugăm și cum Duhul sfînt va lumina pe Preasfinția ta.

Smeriți și prea plecați

Toată obștea preoțească.

Plîngerea e scrisă în limba romînească, originalul în arhiva Consiliului eparhial Chișinău, dosar nr. 4/1808, p 1-4. A fost înregistrată la 28 Iulie 1808, deci în primele zile după ce mitropolitul Gavriil ia în primire slujba sa de exarh peste Biserica din țările romîne, ca o urmare a situației politice interne, creiată de războiul ruso-turc, început în 1808. In aceeaș zi, exarhul cu adresa nr. 8 roagă pe prezidentul divanurilor Cușnicov ca să nu lase plângerea „întregului cler alb din București" fără atenție și să elibereze casele preoțești de încartiruire, cum s'a procedat și în Moldova.

La adresa aceasta s'a alăturat un „Tablou de clerul din București, cu arătarea numărului ce au casele lor". Titlul la conceptul tabloului și începutul e scris de însuș mitropolitul Gavriil. Aici îs înșirați 213 clerici, dar numai câțiva cu numele de familie, iar restul cu cele de botez. Intre ei sunt 6 protopopi : ca iconom Voicu, Ioan, Toma, Nicolai, fostul protopop Radu, 4 diaconi, 1 cântăreț; între „popi" citim nume ca: Stoica, Șchiopu, Tatul, Chițu, Pîrvul, Duminică, Răducan, Stavarachi, Barbu, Duca, Hera, Bunu, Chiriță, Manta ; îs trecute și

mănăstiri: sf. Treime—Radu-Vodă, sf. Ecaterina, sf. Sava, Adormirea Maicii Domnului—Cotroceni şi sf. Treime - Văcăreşti.

Casele poartă n-re variate, cel mai mare fiind 2104, şi în unele case locuind cîte doi preoţi.

b) *dela protopopul Dimitrie al orăşelului Hărlău*

Marelui Domn, membru al sfîntului îndreptător sinod şi al său exarh în Moldova, Valahia şi Basarabia, Mitropolit şi cavaler Gavriil,

Plecată jalbă

Cu toate că în urma milostivii mijlociri a Inalt preasfinţiei voastre s'a scutit clerul ce se află în aceste Principate atît de încartiruirea gradelor militare, cît şi de alte lucrări de prestaţie; totuşi în numitul tîrguşor Hîrlău această milă nu se respectă întocmai din partea autorităţilor civile, întrucît şi acum căpetenia de încartiruire locală fiind dintre evrei, pune la dispoziţie locuinţe militarilor şi altor slujbaşi totdeauna în casele clerului local, şi în deosebi în a mea personală. Supunîndu-vă despre aceasta binevoitoarei Inaltpreasfinţiei voastre aprecieri, prea plecat vă rog să daţi o milostivă rezoluţie.

Dimitrie, protopop Hărlăului.

In acelaş dosar, pag. 5, e această plîngere în limba rusă, iscălită însă cu chirilice, înregistrată în 1808 August 31. Pe temeiul rezoluţiei Chiriarhului, chiar a doua zi s'a şi făcut o întîmpinare către acelaş „excelenţa sa domnul prezident al Divanurilor Cuşnicov", în care citim că „preoţii din aceste Principate îs supuşi la lucrări de prestaţie, în virtutea poruncii dată de Divan prin ispravnici.., şi casele lor îs ocupate de slujbaşi civili, ceeace se întîmplă acolo unde jidanii fac încartiruirea din ura lor cunoscută către creştini într'adins fac aceasta, năvălind în deosebi asupra caselor preoţeşti.. şi să fie scutit şi clerul din ambele Principate.. după cum se bucură de acest drept clerul din Rusia.."

Despre alte suferinţi ce îndură „clerul romîn sub ocupaţiunea rusească din 1806—1812", a se vedea un asemenea articol, publicat de d-l T. G. Bulat în revista „istorică arheologică bisericească" din Chişinău, vol. XIX, pag. 371.

C. N. Tomescu.

Scrisori de boeri din vremea ocupațiunei rusești.

(1808—1812).

de

T. G. Bulat.

In numeroasele hârtii rămase din timpul ocupațiunii rusești, care se termina cu răpirea jumătății răsăritene a Moldovei, se află și multe scrisori ale boerimei din ambele principate.

Pe baza mărturiilor acestora se pot trage concluzii foarte puțin măgulitoare pentru aceasta clasă, socotită în timpul acela ca un exponent al vieții sociale și politice al unei nații. Fără a mai înconjura faptul, avem impresia, mai mult, convingerea, că boerimea noastră olteană, cu o tradiție de mai multă mândrie, munteană, ca și moldoveană din acea vreme, reprezintă ultima fază de decadență a unei clase demoralizate de viții bizantino-fanariote. S'a încercat să se arate că epoca fanariotă n'a fost așa de putredă cum o arătase romantismul nostru istoric. Modestele mele cercetări din ultimul timp mă duc însă la concluzii diferite. Faptele sunt concludente. Celor neîncrezători li se vor înfățișa probe. Vom arăta aci cine și cum au fost boerii timpului, de care ne ocupăm și care apucaseră firește, cel puțin, ultimul sfert dacă nu jumătatea a doua a secolului al XVIII. Și acum înțelegem mai bine ca ori când, pentru ce pandurii lui Tudor Vladimirescu trăgeau la 1821, cu aceași hotărîre în Otetelișeni și chiar în Brăiloi, ca în oricare Samurcași.

Conveţuirea patriarhală dintre boerii secolelor trecute și țărani pe care o socotim, că în veacul al XVII a fost o realitate, pierise cu desăvârșit. Poate doar, între boerinași, cari duceau viața mai mult la țara, se mai păstra amintirea unor vremuri de bună împreună vieţuire. Cei din centre însă, ca București, Craiova, Iași, aceia cari aveau pretenție de a îndruma trebile țării, și cari iubeau să-și zică, foarte adeseori, patrioți, au fost de o lipsă de mândrie, de o întrigărie și necinste cum rar s'a mai văzut. Făgăduim că o vom arăta neintârziat, în paginile acestei publicații. Excepțiile sunt rare și de acea meritul lor este cu atât mai mare! Fenomenul se poate explica, dar rămâne dureros, a-l constata.

1.

Votre Excéllence, [1]

Persuadé de la sagesse justice et humanité de votre Excellence j'ai l'honneur de vous representer que le Divan, après que l'administration de S. A. le prince Ipsilanti a été excluse, jugeant apropos il m'a donné la charge de la quatrieme vornitzie et que je suis aprés 15 jours remplacé par mon prédecesseur Mr. Balatziano, qui dans l'espoire d'avoir une meilleure charge me l'avoit cedé par ecrit. Mon général si Mr. Balatziano, qui a eu cette charge deux années et qui a été aussi inspecteur des magazins après l'avrivée de l'armée en Valachie, il merite avoir une meilleur place, c'est au Divan et à votre Excellence d'en deceder.

Moi cependant qui ne suis depuis longtems employé, et qui ai des merits et des droits dans la patrie, comme les premiers boyards des anciennes familles, être privé des privileges de ma patrie c'est une injustice. J'ai donc recours à vos bontés et je vous prie instament de bien vouloir proteger un vrai bon et innocent patriote, vous interesser en sa faveur, et ordoner qu'on lui rend la place.

J'ai l'honneur d'être
de Votre Excellence avec la plus haute éstime et profond respect,
le très humble et très obeissant serviteur
Constantin de Doudesco.

1808 le 7 Mai

2.

Excellence, [2]

Nous avons l'honneur de representér à Votre Excell, pousses par l'amour de notre patrie, et le zêle d'y être utiles, que le seul moyen pour pouvoir fournir tous les necessaires aux troupes imperiales, et prevenir notre patrie d'une ruine totale qui la menace, c'est d'abolir pour quelque tems toutes les charges et offices du pays, sans aucune éxception. Nous delivrerons notre pays de tous les abus, en retablissant l'union et la bonne armonie entre nous mêmes: nous fairons cesser toutes les intrigues insignifiantes, qui nous ont desolé jusqu'à present. Notre zêle sera animé par des pensions proportionées à nos rangs, dont l'argent sera tiré de la

1. Arhiva Senat — Chişinău. „Dela" no. 42/1808.
2. Ibidem.

caisse des revenus des charges, sans surcharger le pays. Nous esperons par ce moyen que nous serons plus zêlés et plus heureux aux services de Sa Majesté Imperiale, notre auguste Souverain, et autocrate de toutes les Russies.

Nous avons l'honneur d'etre avec le plus profond respect et la plus grande consideration.

De Votre Excellence les trés humbles et tres obeissants serviteurs

Bukarest 1808
le 15 Mai

Dositei al Ungrovlahiei, Iosif Argeș, Manolache Crețulescu Constantin Ghica, Constantin Varlame, Radu Golescul dvor., Cost. Crețulescu vorn , [8?] , George Slatinean, Teodor Vacaresc, Ioan Clucer , Grigorie Baleano logof., Petrachi Rhetoridis aga, Demetre Ghika, Ioan Văc. clucer, Niculae Glogoveanu clucer, [17?] Fotache Stirbei logof., Dumitru Crețulescu clucer, [20?], [21?], [22?], [23?] ,

3.

Excellence, [1]

L'interet que Votre Excellence a bien voulu prendre à mon sort, lorsque j'eus le bonheur de pouvoir Lui declarer l'intantion où j'etois d'aller m'etablir en Russie dans le cas où mon pays seroit assez malheureux pour retomber sous le jong des turcs, m'enhardit a Lui avouer franchement les înquietudes que me causent les circonstances actuelles.

Je tremble qu'en n'accelere la paix, je n'aye pas le temps de mettre mes biens à l'abri de la rapacité de mes ennemis nés, s'il en etoit ainsi j'ose supplier Votre Excellence de se rappeler la promesse qu'Elle est (sic) la bonté de me faire, afin que je ne sois pas pris au dépourvu. Je supplie Votre Excellence de daigner m'assurer en quelque maniere que se soit de ma famille et de mes biens: en cas que les provinces restasse [ent] entre les mains des turcs, et que la paix eussse lieu. Or succedant un tel événement que je puisse avoir le pouvoir de vendre mes biens et me rendre avec ma famille en Russie. Il s'agit ici entierement de mon sort et j'espere que Votre Excellence ne refusera la grace qu'implore le plus devoué de ses serviteurs qui rempli de respect et des senti-

1. „Dela" 573/1808.

mens de la plus vive reconnoissance pour toutes les bontés, dont Votre Excellence l'a comblé, sera toujours avec les sentimens de la plus haute consideration.

De Votre Excellence

Bucarest le très humble et très obeissant serviteur
Ce 4 Nov. 1808. Etienne de Vacaresco.

4.

A Mr. Etienne Vakaresk

Iassi le 16 Nov. 1808.

En réponse à la lettre que Vous m'avez écrite le 9 de ce mois, je dois Vous observer que Vos craintes me paroissent trop vives au sujet du parti que Vous voulez suivre et que d'ailleurs vous serez toujours à tems, en cas d'événement de prendre les précautions nécessaires. Les circonstances actuelles ne présentent aucune danger qui puisse vous mettre dans l'inquietude.

J'ai l'honneur d'etre avec estime et la consideration la plus parfaite.

5.

Excellence, [1]

Je prens la liberté de representer à Votre Ex. que durant l'administration de So ı altesse le Prince Ypsilanti et deux ans au paravant je n'ai pû obtenir la moindre charge pour me soulager dans mes peines, qu'une seule Ispravnizie et surtout cette dela grande Logothètzie que j'occupe actualment, dont je ne puis pas venir à bout de mes depenses quotidiaines tandis qui sont connus mes besoins.

Cependant j'observe Exc. que tans d'autres de plus subalternes merites que moi ocupent les meilleurs et les plus sinifian tes charges, ayant peut-etre de protection des uns et des autres et moi seul eloigné de ce bonheur je m'en vois retiré en dêpit de moi, comme si je n'aurois pas été né dans cette Patrie pour pouvoir obtenir pareillement mes droits, comme tous les autres, tandis que je crois de pouvoir les surpasser tant pour l'ancienneté de ma famille, ainsi que pour les divers services personneles et des mes encêtres.

Elle n'ignore pas que ma famille paternele de Guika ainsi que la maternele de Cantacouzenes ont rendu assez de services a cet Empire très puissant de Russies et même en Valachie.

1. „Dela“ 42/1808.

Moi par conseqnant n'ayant d'autres moyens pour me soulager que d'avoir la hardiesse de soumettre sous ses yeux mes droits de Patriote j'implore de la bonté de Votre Excellence en la suppliant très respectuesement de vouloir bien s'intéressser à ma priere pour pouvoir obtenir par ses ordres l'emploit de l'Adgie, qui l'occupe depuis si longtems et le mien serra donnê à un antre qui n'a pas tant de besoins comme moi ; particulièrement que mon Pere aussi au changement de charges fait avant l'heureusse arrivée de Votre Escellence a consenti d'accepter cette inspection pour me l'accorder, mais si tôt qu'il s'informa de la seconde note de sa part concernant de ne pas etre deposé personne jusqu'à son arrivée il l'a rendu.

Eu peu de mots pouvant s'instruir de ma situation etroite je n'en doute point qu Elle aura le bonté de consentir a mes instances que j'ai l'honneur de Lui reiterer et suis avec un profond respect de votre Exc.
le très humble et très obeeisant serviteur.

Demetre Giuka

Buharest
la 27 Mai
1808

6.

Excellence,[1]

Les services que j'ai rendû à la Patrie et aux armées I-les même au risqe de ma vie, pendent mon Ispravnikat, m'ont valûs dêtre inscrit sur la liste de candidats, qu'on alloit presenter a V. Ex. Un souffle ennemi m'en a rayé inopinement.

Il y a onze ans Monseigneur que je suis marié, avec famille nombreuse, servant toujours ma patrie avec fidelité, et n'ayant eû que huit mois d'Ipravnicat pendent les quels enbitionant de paroitre probe dans tonte la force du terme j'ai accompli mes devoirs sans occasiner la moindre plainte, de qui que ce soit.

J'ose donc en me prosternant aux pieds de V. Ex. la supplier instament, de vouloir bien ordoner au Divan, de répondre à V. Ex. pour quoi m'avoient—ils inscrit auparavant sur la liste, et pour qui m'en ont-ils rayé après? il n'y a personne je crois dans le Divan, quoi puisse prouver que je ne merite pas de la Patrie. Fondé sur cette base je remet toutes mes ésperances en la justice, et la protection de V. Ex. et suis avec le plus profond respect, et véneration Monsigneur.

de V. Ex. tres humble et tres obeissant sevieteur

George Palade Stolnic

(Va urma)

1) Aceiaşi „dela". Scrisoarea este nedatată.

Monumentul din com. Savca-Soroca, unde a căzut, la 1620 în luptă cu Tătarii, hatmanul polon Stanislaus Zolkiewschi.

Fotografia ni-a fost dăruită de P. S. Visarion al Hotinului.

(Pentru date istorice, vezi revista „Istorică arheologică bisericească" Chișinău, vol. XV, p. 72).

Documente din secolul al XVII-lea

1601—1651.

Comunicate de L. T. Boga

I.

Iași, 1636 martie 16. *Vasilie voevod, întărește lui Efrem Hăjdeu stăpânire asupra unei jumătăți din satul Dumenii pe Prut, ținutul Hotinului.*

† Иѡ Василїе воевода божїю милостїю господаръ земли молдавскои. Ѡж прїидошѣ прѣд нами и прѣд ꙋсими нашеми мѡлдавскими болѣри великими и малими слꙋга наш Пътрашкѡ Данович и сестра єго Антемїѧ сыни [1] по их дѡбрѡи воли неким непѡнꙋждени а непреселѡвани и прѡдали своих правою ѡтнинꙋ и дѣднинꙋ половина село ѡт Дꙋмѣни на Прꙋтѣ что єст ꙋ волост Хотинскомꙋ съ брод за млин на рѣцѣ Прꙋтѣ и съ част ѡт став и ѡт млин на потоцѣ Черлини и съ част ꙗзер чтос приходит част тои село. тоа продали слꙋѕи наш Єфрим Хъждеꙋ за єдиа сто и пет десѧт леї битих. и въстал сѣ слꙋга наш Єфрим Хъждеꙋ и заплатил исплъно тих виш писаних пѣнѕи р҃н леі битих въ рꙋка Пътрашкѡ Данович и сестри єго Антемїи сыни старом Данович ѡт прѣд нами и ѡт прѣд нашеми болѣри. ино ми видѣвше их доброволною токмеж и плъноꙋ платꙋ а господство ми єщеж дадохом и потвръдихом слꙋѕи нашемꙋ Єфрим Хъждеꙋ тоа пол село ѡт Дꙋмѣни съ мѣсто за млин на потоцѣ Прꙋтѣ и съ став и млин на потоцѣ Черлини и съ част ѡт ꙗзер за рибꙋ и съ вес приход како да єст им и ѡт нас правою

1. Loc alb în original.

ѡтнинꙋ и кꙋпежно и ꙋрик и потвръжденїе непорꙋшеномꙋ николиж на вѣки вѣчнїи и ни да сѣ не ꙋмишает прѣд сим листом нашем.

Господин казал (L. P.)

Пис ꙋ Ꙗс влтѡ ҂зрмд март ѕі дни

Іѡнашко Башотъ вел логофет

Борълѣнꙋл

(Original—hărtie, pecetie ceară roșie aplicată)

Traducere.

Io Vasilie voevod, cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei. Precum a venit înaintea noastră și înaintea tuturor boerilor noștri moldovenești mari și mici sluga noastră Pătrașco Danovici și sora lui Antemiia feciorii [1] de a lor bună voe de nimeni asupriți și nici siliți și au vândut a lor dreaptă ocină și moșie jumatate sat din Dumeani pe Prut ce este în ținutul Hotinului cu vad de moară pe râul Prut și o parte din heleșteu și din moară pe părăul Cerlina și cu o parte din iazer ce se cuvine partea acelui sat. Și au vândut slugii noastre Efrim Hăjdău drept una sută și cinci zeci lei bătuți. Și s'a sculat sluga noastră Efrim Hăjdău și a plătit deplin acei mai sus scriși bani 150 lei bătuți în mâna lui Patrașco Danovici și surorii lui Antimiia, feciorii bătrânului Danovici și înaintea noastră și înaintea boerilor noștri: Deci noi văzând a lor de bună voie tocmeală și plată deplină, iar domnia mea încă am dat și am întărit slugii noastre Efrim Hăjdău acea jumătate de sat din Dumeani cu loc de moară pe răul Prut și cu heleșteu și moară pe părăul Cerlina și cu parte din iazer de pește și cu tot venitul, ca să-i fie lui și dela noi dreaptă ocină și cumpărătură și uric și întăritură nestricat nici odată în vecii vecilor. Și altul să nu se amestece înaintea acestei cărți anoastre.

Domnul a zis.

Scrisă în Iași, la anul 7144 martie 16 zile.

Ionașco Bașotă vel logofăt

Borăleanul.

---

1. Loc alb în original.

II.

Iaşi, 1636 aprilie 4. *Vasilie voevod întăreşte lui Gheorghe Roşca fost vistiernic stăpânirea asupra satelor: Volnăeştii, Negreştii pe Işnovăţ Cosmeştii pe Prut, Isbişte, Petrosul, Slobozia Zbiroae, Hlăpeştii, ţinutul Lăpuşnii. Izbişte şi Mateuţi ţinutul Orhei, Coteleva şi Mihălcăuţi, ţinutul Hotin, Tâmpeştii, ţinutul Suceava.*

† Милостїею божїю мы Иѡ Василїе воевода господаръ земли молдавскои. Знаменито чиним ис сим листом нашим въсѣм кто на него възрит или чтоучи єго ѹслишит. Ѡж тот истинїи нашего вѣрномѹ болѣринѹ Гиѡргїе Рошка бывше вистѣрник слѹжили иншим прѣжде нас бывшою господарыи. а днис слѹжил и нам право и вѣрною слѹжбою и земли наши. тѣм ми видѣвши єго право и вѣрнои слѹжба до нас жаловали єсми ємѹ оусобною нашим милости. дал и потвръдили єго правїи ѡтнини и дѣднини и раздѣленїе съ братне єго ѡт исписоаче за раздѣленїе и за потвръжденїе ѡт Моиси воевода и ѡт Алеѯандръ Илїаш воевода и ѡт господства ми село Волнъещїи на Ишновъц что ѹ волост Лъпѹшною, съ брод за млинѹ въ потоцѧ Ишновъц и пол село Негрещи тиж на Ишновъц. и село Козмещїи на рѣце Прѹтѣ тиж ѹ волост Лъпѹшнои. съ болота рибними пакиж за раздѣленїе съ братми єго. и седмаа частъ ѡт Избище и седма част ѡт Пиетросѹл. что пак ѹ волост Лъпѹшнои, и дви чѣсти ѡт село Котелова ѹ волост Хотинском. что воти два части пакиже был раздѣленїе съ братми єго и било ѡт брата их Костантин Рошка вистѣрник. тѣм радї како да єстъ ємѹ съ въсем доходом и въ том тиж дал и потвръдили єсми єго третаа част ѡт село Котелова ѡт исписок за кѹпежна и ѹрик за потвръжденїе ѡт Мирон Барновски воевода и ѡт инших прѣднїи господарне, что тое трета част было ємѹ викѹпленїе ѡт Иѡнашко Хѧрцѣ за два сто и петдесѧт талери сребрених, тѧм ради како да

єстъ съ въсем доходом[1]. И къ том тиж дал и потвръдили ємы болѣрин наши выше писанно Гиωрги Ро ка вистерник половина село Пиєтроєѹл ѹ волост [2] ωт исписок за даніє и потвръжденіє ωт господства ми єж дал ємѹ сѫродници єго Дѹмитрѹ и брат єго Иωнашко и сестра их Марина сынове Фътѹлови и внѹка их Маріа въси внѹци Кирѣна Зберое дворчѣса. ради нѣких дѣднини их половина село Избище у волост Ωрхеюском и пол село слобозіа Зберое на Прѹт ѹ волост Лапѹшнои. и половин село Петроєѹа ѹ тог волост. что тоти половини селове бист им присилованіє ωт давнаго Алеѯандра воевода даже до нинѣ. ино болѣри наши выше писаннои съ многа ѹболисаніє и съ много келтованіє извадиа тѣх половина селове. того раді дал ємѹ тое пол село Петроєѹл, тѣм раді како да єстъ ємѹ съ въсем доходом[2]. и ωтом тиж дал и потвръдили єми ємѹ ωт исписок за измѣненіє ωт Алеѯандръ воевода половина село Матеѹци на Нистрѹ оу волост Ωрхеюскомѹ. что было ємѹ измѣненіє съ Иωнашко и брат єго Г врилаш и Косте и Щефан и сестра их Варвара Лѹпънас. и Настасїж сынове Гиωрге Симинечанѹл. ωт исписок за кѹпежна что имал Симинечанѹл ωт Єреміа Могила воевода. тѣм ради како да єстъ им съ въсем доходом[3]. и къ том тиж дал и потврѫдили єми село Тъмпещіи ѹ волост Сѹчавскомѹ и половина село Михълкъѹцін ѹ волост Хотинскомѹ на сѹхо Вилїа съ ставове и съ мѣсто за млени. что тоти дал ємѹ ѕинастре теста єго Сада Барноскиωе постелничаса что было их правал дѣднина кѹпно съ пан єи Барноски пост. како

1. In originalul slav urmează întăritura documentului pentru satele Bolomireşti, Hoireştii şi vad de moară pe Bahlui.

2. Loc alb în original.

3. In original urmează întăritura pentru satul Scobinţenii din ţinutul Carligăturii.

да єст им съ въсем доходом[1]. и тиж потвръдил єсми ємꙋ ѡт исписок за потвръжденїе ѡт Алеѯандрꙋ Илиꙗш воевода и ѡт господства ми четвръта частъ ѡт село Хлъпещи на Прꙋт ꙋ волост Лапꙋшнои на рѣцѧ Прꙋтѣ съ гърло рибно и съ сѣножати али без половина село Хъбиꙗковѣ что тоа четвертаа част єстъ ємꙋ кꙋпежна ѡт Билка дочка Гиѡргїе внꙋка Гаврил и ѡт Сора и Антимїѧ и ѡт племенице их Пискꙋл и Стратꙋл и сестра их Жиꙗнка и Аница и Бълаѧ и Циганка сынове Гаврил прѣвнꙋк Дꙋмитрꙋ и ѡт съроднице их Фръсина дочка Сори и ѡт Пъраска пападїѧ дочка Антимїѧ. и съ плѣменик их Павъл и Рꙋсꙋл и Варвара и Щефанїѧ сынове Дꙋмитрꙋ Бꙋзъ и ѡт съродники их Гиѡрги сынъ Тодосїи и ѡт Глигор сынъ Ангелини и ѡт Ꙋрсꙋл сынъ Марици въси внꙋци и прѣѡнꙋци Дꙋмитрꙋ и Василчи радї шестдесѧт талер битих. и тиж дали и потвръдили єсми ємꙋ ѡт исписок за кꙋпежна ѡт Моисею воевода нѣких части за ѡтнинꙋ ѡт село Конꙋжани ѡт волост Лапꙋшнои что би кꙋпил ѡт Пентелею сыъ Берич апрод и ѡт Иѡнашко сынъ Марїеи внꙋк Берич апрод ѡт исписок за кꙋпежна что имал Берич ѡт Китантин воевода съ мѣсто за стави и за мленꙋ радї четиридесѣт талери сребръ. како да єст ємꙋ съ въсем доходом. и тиж половина село Избище ѡт волост Ѡрхеюскомꙋ ѡт исписок за кꙋпежна ѡт господства ми что кꙋпил ѡт род єго Дꙋмитрꙋ и Іѡнашко и внꙋка их Марїе сынове Фътꙋл внꙋк Зберое радї єдна фалче за виноград ѡт Хꙋши и тридесѧт ꙋги жолти. Тѣм ради тое въси выше писани селове и половине селове и части за ѡтнини за дѣднини и за кꙋпежно съ ставови и съ млені и съ пасики да єст волѣр наши Гиѡргицъ Рошка вистѣрник ємꙋ и чѣдом єго и ѡночѣтом ємꙋ и прѣѡночатом и

1. In original urmează întăritura pentru satul Stărpenii jnd. Fălciu, Onicani, Turbureni, Băiceni ţinutul Hărlăului idem satul Ioneştii ţinutul Cărligăturii satul Ţibăneştii ţinutul Vasluiu.

прѣщѹрѣтом их и въсемѹ родѹ кто сѧ изберит наи ближнїи непорѹшенно никониж на ввѣкы. А хотари тое селове да єст им по своими старами хотари по кѹда извѣка ѡживали. А на то єст вѣра нашего господства выше писаннаго мы Иѡ Василїе воевода и вѣра прѣвъзлюбленнаго сына господства ми Иѡн воевода и вѣра боꙗри наши. вѣра пана Савин Пръжескѹл вел дворник. в. п. Дѹмитрашко Шолдан вел дворник. в. п. Гаврил хетман и пръкълаб Сѹчавскои. в. п. Дѹмитрѹ Бѹхѹш и Чоголї пръкълави Хотинскомѹ. в. п. Неколаки пръкълаб Немецком. в. п. [1] и пръкълаб Романскомѹ в. п. Апостол Катарци вел постелник в. п. Глигорашко Ѹрѣке вел спатар. в. п. Гиѡргїе вел. чашник. в. п. Грама вел столник. в. п. Иѡрдаки вел вистѣрник. в. п. Дѹмитрашко вел комис и вѣра всех болꙗри наших великих и малих. а по нашемѹ животѣ и господства кто бъдет господаръ ѡт дѣти наши или ѡт нашего рода или пак бѹд кого Бог изберет господаръ бити ѹ нашеи земли молдавскої тот би ємѹ непорѹшил нашего дланїе и потврджденїе нъ али би ємѹ дали и ѹкрѣпили за нѹж єст им правaa ѡтнини и дѣднини и викѹпленїе на своих правих и питомих пѣнѕи. и пак на своа правaa и вѣрнаа слѹжба. А наи болше крѣпостъ и потвръжденїе томѹ въси выше писанни велѣли єсмы нашемѹ вѣрномѹ и почитеномѹ болѣринѹ пан Пътрашко Башот писати и наше печати привѣзати къ семѹ истиномѹ листѹ нашемѹ.

Писал Иѡн Фоча оу Ꙗсох влѣто ҂зрмд мсца априлїе д҃ дни. Іѡ Василїе воевода.

(Original—pergament, pecetia căzută).

Traducere.

Cu mila lui Dumnezeu noi Io Vasilie voevod, domn țării Moldovei. Facem știre cu această carte anoastră tuturor celor ce o vor vedea, sau citindu-se o vor auzi. Precum acest adevărat al nostru

1. Loc alb în original.

credincios boer Gheorghie Roșca, fost vistiernic, au slujit altor domni ce au fost înaintea noastră, iar acum ne-au slujit și nouă cu dreaptă și credincioasă slujbă și țării noastre. De aceia, noi văzând a lui dreaptă și credincioasă slujbă către noi l-am miluit pe el cu anoastră osebită milă, i-am dat și i-am întărit ale lui drepte ocine și moșii și împărțeală cu frații lui din ispisoace de împărțeală și de întăritură dela Moisi voevod și dela Alexandru Iliaș voevod și dela domnia mea satul Volnăești pe Ișnovăț, ce-i în ținutul Lăpușnii, cu vad de moară în părâul Ișnovăț, și jumătate sat Negrești deasemenea pe Ișnovăț, și satul Cozmești pe râul Prut deasemenea în ținutul Lapușnii, cu bălți de pește, de asemenea de împărțeală cu frații lui, și a șaptea parte din Izbiște și a șaptea parte din Pietrosul, ce sunt iar în ținutul Lăpușnii, și două părți din satul Coteleva în ținutul Hotinului, care aceste două părți de asemenea au fost de împărțeală cu frații lui, și a fost dela fratele lor Costantin Roșca visternic. De aceia să-i fie lui cu tot venitul. Apoi de asemenea i-am dat și i-am întărit lui a treia parte din satul Coteleva din ispisoc de cumpărare și uric de întăritură dela Miron Barnovschi voevod și dela alți domni de mai înainte, care acea a treia parte i-a fost lui de cumpărare dela Ionașco Hearțea drept două sute și cinci zeci taleri de argint. De aceia să i fie cu tot venitul. Apoi deasemenea am dat și am întărit boerului nostru sus scris Gheorghi Roșca vistiernic jumătate sat Pietrosul din ținutul [1] din ispisoc de danie și întăritură dela domnia mea, care i-a dat rudele lui Dumitru și fratele lui Ionașco și sora lor Marina, feciorii Fătului și nepoata lor Maria, toți nepoții Chiranei Zbieroaiei vorniceasa, pentru niște moșii ale lor, jumătate sat Izbiște în ținutul Orheiului și jumătate sat Slobozia Zberoaie pe Prut, în ținutul Lăpușnii, și jumătate sat Pietrosul în acelaș ținut, care acele jumătăți de sate li-au fost împresurate de la bătrânul Alexandru voevod până acuma. Iar boerii noștri sus scrișî cu multă trudă și cu multă cheltuială au scos acele jumătăți de sate. De aceia i-am dat acea jumătate de sat Pietrosul, ca să-i fie lui cu tot venitul. Apoi asemenea i-am dat și i-am întărit lui din ispisoc de schimb dela Alexandru voevod jumatate sat Mateuții pe Nistru în ținutul Orheiului, ce i-a

1. Loc alb în original.

fost lui de schimb cu Ionașco și fratele lui Gavrilaș și Coste și Ștefan și sora lor Varvara Lupăneasa, și Nastasiia, feciorii lui Gheorghe Simineceanul, din ispisoc de cumpărare ce a avut Simineceanul dela Erimia Moghila voevod, de aceia să le fie lor cu tot venitul. Apoi asemenea am dat și am întărit satul Tămpeștii în ținutul Sucevii și jumatate sat Mihalcăuții, în ținutul Hotinului pe Vilia seacă cu heleștee și cu loc de mori, pe care i le-a dat zestre soacra lui Sata Bârnoschioaie pestelniceasă, ce i-a fost dreaptă ocină împreună cu boerul ei Barnoschi pestelnic, ca să le fie cu tot venitul. Și asemenea i-am întărit lui din ispisoc de întăritură dela Alexandru Iliaș voevod și dela domnia mea, a patra parte din satul Hlăpeștii pe Prut, în ținutul Lăpușnii pe răul Prut cu gârlă de pește și cu fâneață, însă fără jumatate sat Hăbiiac, care acea apatra parte îi este lui de cumpărare dela Bilca fata lui Gheorghie, nepoata lui Gavril și dela Sora și Antimiia și dela verii lor Piscul și Stratul și sora lor Jiianca și Anița și Bălaia și Țiganca, feciorii lui Gavril, strănepotul lui Dumitru și dela rudele lor Frăsina, fata Sorii și dela Părasca preoteasa, fata Antimiei și cu vărul lor Pavăl și Rusul și Varvara și Ștefaniia. feciorii lui Dumitru Buză și dela rudele lor Ghieorghi fiul Tudosii și dela Gligor fiul Anghelinii, și dela Ursul fiul Mariții, toți nepoți și strănepoți ai lui Dumitru și ai Vasilcii, drept șasezeci taleri batuți. De asemenea i-am dat și i-am întărit lui din ispisoc de cumpărare dela Moiseiu voevod niște părți de ocină din satul Conujanii din ținutul Lăpușnii, ce a cumpărat dela Penteleiu fiul lui Berici aprod și dela Ionașco fiul Mariei nepotul lui Benici aprodul, din ispisoc de cumpărare ce a avut Berici dela Costantin voevod cu loc de heleșteiu și de moară drept patru zeci taleri de argint, ca să-i fie lui cu tot venitul. Și asemenea jumatate de sat Izbiște din ținutul Orheiului din ispisoc de cumpărare dela domnia mea ce a cumpărat dela ruda lui Dumitru și Ionașcu și nepoata lor Maria, feciorii lui Fătul, nepot Zbieroaiei drept una falcie de vie dela Huși și trei zeci ughi galbeni. Drept aceia toate acele de mai sus scrise sate și jumătăți de sate și părți de ocină și de moșie și de cumpărare cu heleșteie și cu mori și cu prisăci să fie boerului nostru Ghiorghiță Roșca vistiernic, lui și copiilor lui și nepoților lui și strănepoților lui și răstrănepoților lui și întregului său neam, cine se va alege mai aproape nestricat nici odată

în vcci. Iar hotarele acelor sate să fie după ale lor vechi hotare, pe unde din veac au fost. Iar la aceasta este credința domniei noastre sus scrise noi Io Vasilie voevod și credința preaiubitului fiu al domniei mele Ion voevod și credința boerilor noștri. Credința boerului Savin Prăjescul mare vornic, cr. b. Dumitrașcu Șoldan mare vornic, cr. b. Gavril hatman și părcălab al Sucevii, cr. b. Dumitru Buhuș și Ciogole părcălabi ai Hotinului, cr. b. Necolachi părcălab al Neamțului, cr b. [1] părcălab al Romanului, cr. b. Apostol Catargi mare postelnic, cr. b. Grigorașco Ureache mare spatar, cr. b, Ghiorghie mare paharnic, cr. b. Grama mare stolnic, cr. b. Iordachi mare vistiernic, cr. b. Dumitrașco mare comis și credința tuturor boerilor mari și mici. Iar după anoastră viață și domnie cine va fi domn din copiii noștri, sau din neamul nostru, sau ori pe cine Dumnezeu va alege a fi domn în țara noastră a Moldovei, acela să nu-i strice dania și întăritura noastră ci să-i dea și să-i întăriască, căci îi sunt drepte ocine și moșii și cumpărături pe ai săi drepți și numărați bani și iar pentru a lui dreaptă și credincioasă slujbă.

Iar pentru mai mare tărie și întăritură tuturor celor mai sus scrise am poruncit credinciosului și cinstitului nostru boer pan Patrașca Bașota să scrie și pecetea noastră să o lege la această adevărată carte anoastră.

A scris Ion Focea la Iași la anul 7144 luna aprilie 4 zile.

Io Vasilie voevod.

III.

Iași, 1642 ianuarie 16. *Vasilie voevod, întărește lui Malcoci șetrar jumătate sat Golăești.*

† Иѡ Василїе воевода божїю милостїю господаръ земли молдавскои. Ѡж прїидоше прѣд нами и прѣд ѹсими нашими мѡлдавскими болѧри великими и малими нашъ вѣрнїи болѧрин Малкоч вел шетрарї и тѣгалсѧ лицом съ Василїе Бѹзѧ и съ инших люди его ради село Голѫещї. и ѹказовал нам болѣрин наш Малкоч вел шатрарї и нарѧденїа ѡт Ра-

1) Loc alb în original.

дꙋл воевода и ѡт инших прѣдних господари. Въ том же мы послахом нашего болѣрина Павел дворник глотнїн съ лист господства ми до нашего вѣрнаго и почитеннаго болѧрина Кꙋжбѫ бывшїи вел дворник. таковим повѣленїем. аби събирал люди добрыи и ꙋсмотрили тамо по правдою. и ѡбрѣщаше въ част болѣринꙋ нашемꙋ Малкоч шетрарї половина село Голѫещї вишнѣа част. такожде и ѡт тоа нижнѣа половина село Голѫещї досталосѧ емꙋ два част. ꙗкоже повѣдают емꙋ нарѣденїах ѡт Радꙋл воевода и ѡт инших господари. а ѡсобно третаа част ѡбрѣтоше сѧ въ част Василїе Бꙋзѧ и иншим людем его. и поставили стѫлпи и на тѧх два части ѡт тоа нижнаа половина село Голѫещї еж достала сѧ въ част Малкоч шетрарї. ѡбрѧтоше сѧ два домове людим Василїеви Бꙋзи и ниви ѡрани. ещеж ѡбрѣтоше сѧ въ част шетраремꙋ ѡт тиж людї. тѣм радї ѡт силѧ напрѧ више писан болѧрин наш Малкоч шетрарї да имает дѫржати ꙗкоже више пишем половина село вишнаа част и ѡт тоа нижнаа половина два части. ѡт село Голѫещї съ въсѣм доходом и да не имают наи тѣгати сѧ радї сїа тѣж николиж на вѣки. и ин да сѧ не ꙋмишает.

Сам господинъ велѣл (L. P.) Ꙋ Ꙗс влѣто ҂зрн генар ѕї.

Гаврил Бантъш вел логофет

Шандир.

(Original—hârtie, pecetia ceară roșie aplicată).

Traducere.

Io Vasilie voevod, cu mila lui Dumnezeu domn țărei Moldovei. Precum a venit înaintea noastră și înaintea tuturor boerilor noștri moldovenești mari și mici, boerul nostru credincios Malcoci mare șatrar și s'a părît de față cu Vasilie Buzea și cu alți oameni ai lui pentru satul Golăeștii. Și ne-a arătat nouă boerul nostru Malcoci mare șatrar și dresuri dela Radul voevod și dela alți de mai înainte domni. Intru aceia noi am trimis pe boerul nostru Pa-

vel vornic de gloată cu cartea domniei mele la al nostru credincios și cinstit boer Cujbă fost mare vornic cu asemenea poruncă, ca să adune oameni buni și să cerceteze acolo după dreptate. Și au aflat în partea boerului nostru Malcoci șătrar jumătate sat Golăești, partea de sus. Asemenea și din acea de jos, jumătate de sat Golăești i-s'a cazut lui două părți cum îi arată lui dresurile dela Radul voevod și dela alți domni. Iar osebit a treia parte s'a aflat în partea lui Vasilie Buzea și altor oameni ai săi. Și au așezat stâlpi și pe acele două părți din acea jumătate de jos satul Golăeștii ce s'a căzut în partea lui Malcoci șătrar, s'au găsit două case ale oamenilor lui Vasille Buzea și țarini arate, încă s'au căzut în partea șatraruluî dela acei oameni. De aceia de acum inainte sus scrisul boer al nostru Malcoci șatrar să aibă a ține precum mai sus scriem jumătate de sat partea de sus și din jumătatea cea de jos două părți din satul Golăeștii cu tot venitul și să nu aibă a se mai pără pentru această pără nici odată în veci. Altul să nu se amestece.

Singur domnul a poruncit.

In Iași la anul 7150 ghenar 16

Gavril Bantăș mare logofăt
Șandir

IV.

Iași, 1646 mai 13. *Vasilie voevod, întărește lui Vasilie a treia parte din jumătate de sat Popșești, ținutul Orheiu.*

† Василїе воевода вожїю милостїю господаръ земли мѡлдавскої. Ѡж приїдоше прѧд нами и прѣд нашими болѣри великих и малих Настасїѧ дъща Варвареї ѡт Попшещи по еи доброю волѧ нѣким непоножденa а неприсилованa и продала своѧ права ѡтнина и дѧднина ѡт село Попшещи что ꙋ волост Орхею вѣсѧ част мати еи Варвара ѡт ватро село и ѡт полѣ и ѡт вода и ѡт вес приход. та ѡна продала слꙋгам нашим Василїе ѡт Попшещи радї четири десѧт талери личнїи. И въсталсѧ слꙋга наш Василїе и платил тоти пѣнзи м҃ талери въ рꙋки Настасїѧ дъща Варвареи ѡт прѧд

нами и прѧд нашими болѣри [1] ради и господство ми ꙗко ꙋвидѧхом [1] и полною заплатꙋ и ѡт нас ещеж дадохом и потвръдихом [1] Василїе на тѧх части и ѡтнинꙋ ѡт селѡ Попшещи [1] третаа чает ѡт половина [1] да ест и ѡт нас права ѡтнинꙋ и викꙋпленїе съ въсѧм доходом и ин да сѣ не ꙋмишает.

Сам господин казал

(L. P.)

Ꙋ Ꙗс лт ҂зрнд маї гї

Тодерашко вел логофет искал

Корлат

(Original hârtie, pecetia ceară roșie aplicată).

Traducere.

Io Vasilie voevod, cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei. Precum a venit înaintea noastră și înaintea boerilor noștri mari și mici Nastasiia fata Varvarei dela Popșești de a ei bună voe de nimeni silită și nici asuprită și a vândut a sa dreaptă ocină și moșie din satul Popșești ce-i în ținutul Orheiu, toată partea mamei sale Varvara, din vatra satului și din câmp și din apă și din tot venitul, și ea a vândut slugilor noastre Vasilie din Popșești drept patruzeci taleri bani gata. Și s'a sculat sluga noastră Vasilie și a plătit toți banii 40 taleri în mâna Nastasiei fata Varvarei înaintea noastră și înaintea boerilor noștri [1] drept aceia și domnia mea dacă am văzut [1] și plata deplină și dela noi încă am dat și am întărit [1] lui Vasilie acele părți și ocine din satul Popșești [1] a treia parte din jumătate [1] să fie și cela noi dreaptă ocină și cumpărătură cu tot venitul și altul să nu se amestece.

Singur domnul a sis

In Iași anul 7154 mai 15

Toderașco mare logofăt a iscălit

Corlat

1) Loc rupt în original.

V.

Iași, 1649 august 15. *Vasilie voevod întărește lui Petre din Suruceni stăpânire asupra unei părți din satul Suruceni, pe Ișnovăț, ținutul Lăpușnii.*

† Иѡ Василїе воевода божїю милостїю господаръ земли молдавскои. Ѡж прїидоше прѣд нами и прѧд нашеми молдавскими болѣри великих и малих слꙋга наш Петрѣ ѡт Сꙋрꙋчѧнї и ꙋказовал прѧд нами един запис за свѧдителство ѡт Мирон сын Насон внꙋк Насти сътворен ѡт прѧд многї людї добри наимѣ Дꙋмитрꙋ ѡт Сꙋричѣни и Тоадер [1] ѡт Ниморѧнї и Павѫл ѡт Босѫнченї и Мѫрцелат ѡт Сꙋричѣни и Костин ѡт там и Хаидꙋм ѡт Дѫнчѧнї и Б гдан ѡт Сꙋричѧни и ѡт иних многї людї добри и ѡкръсми [1] сице писꙋѧще въ тот запис како прїиде прѧд ними Мырон по его доброю волѣ и продал своа права ѡтнинꙋ и дѧдниꙋ ѡт село Сꙋричѧни что ꙋ волост Лъпꙋшни на поток Ишновъц ѡт половина село вишна част половина ѡт един стар что сѧ изберет въсѧ част Мирон ѡт ватро село и ѡт полѣ [1] и ѡт мѣсто за сѣножати и съ мѧсто за пасик [1] село виш по въсемꙋ мѧсто· таа ѡн продал слꙋѕѧ наш Петри радї три десѧт талери бити. и един вол радї два десѧт талери бити. почто падал Мирон въ нѣкое неволѣ и не имал съ чим платити. таж господство ми ꙗко ꙋвидѧхом тот запис ѡт тих людї добри вѧровахом и ѡт нас ещеж дадохом и потвръдихом слꙋѕѣ наш Петри на тоа част ѡт пол село вишнаа част половина ѡт един стар въсѧ част Мирон како да ест емꙋ и ѡт нас

1. Loc rupt în original.

права ѡтнинꙋ и бикꙋпленїе съ вес приход. ин да сѣ не-
ꙋмишает.

Сам господин реч. ꙋ Ꙗс влт ҂зрнз авг еї

(L. P.)

Тодирашко вел логофет искал

Кѡрлат

(Original hârtie, pecetie ceară roșie, căzută).

Traducere.

Io Vasilie voevod, cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei. Precum a venit înaintea noastră și înaintea boerilor noștri moldovenești mari și mici sluga noastră Petrea din Suriceani și a arătat înaintea noastră un zapis de mărturie dela Miron, feciorul lui Năsoi nepotul Nastii făcut înaintea multor oameni buni anume Dumitru din Suriceani și Toader [1] din Mimoreani și Pavăl din Bosânceni și Mărgelat din Suriceani și Bogdan din Suriceani și de alți mulți oameni buni și dinprejur [1] astfel scriind în acel zapis, precum a venit înaintea lor Miron de a lui bună voie și a vândut dreapta sa ocină și moșie din satul Suriceani ce-i în ținutul Lăpușnii pe păraul Ișnovăț din jumătatea satului partea de sus, jumătate dintr'un bătrân ce se va alege, toată partea lui Miron din vatra satu'ui și din câmp [4] și din loc de făneață și cu loc de prisacă [1] satul de sus peste tot locul. Și el a vândut slugii noastre lui Petru drept treizeci taleri bătuți, căci a căzut Miron într'o nevoe și n'a avut cu ce să plătească. Iar domnia mea dacă am văzut acel zapis dela acei oameni buni, am crezut și încă dela noi am dat și am întărit slugii noastre lui Petru acea parte din jumătate de sat partea de sus jumătate dintr'un bătrân, toată partea lui Miron, ca să-i fie lui și dela noi dreaptă ocină și cumparătură cu tot venitu'. Altul să nu se amestece.

Singur domnul a zis

In Iași la anul 7157 august 15

Todirașco mare logofăt a iscăl t

Corlat

---

1. Loc rupt în original

VI.

Iași, 1651 septembrie 18. *Vasilie voevod întărește lui. Mihail mai multe părți din satele Drăgușeni, Sămănăuca Țigănești, Ciulucani ținutul Orheiului și din satul Răspopeni, ținutul Sorocei.*

† Иѡ Василїе воевода божїю милостїю господаръ земли молдавзкои. Ѡж прїиде прѣд нами и прѣд нашими болѧри великих и малих Кътълина Авръмоае, внꙋка Марики калꙋгърици по еи добраа волѧ неким непонꙋжденна анне присилованна. и продала ѡна своѧ права ѡтнина и дѣднина част шести братїѧх что сꙋт ѡт един стар ѡт село Дръгꙋшани что ꙋ волост Ѡрхеюскомꙋ ѡт ватрꙋ село и ѡт полѧ и ѡт вес приход что тѧх част било еи праваа даанїе и дарованїе ѡт тютка еї Марика калꙋгерица. та ѡна продала внꙋкꙋ своеи Михаилꙋ сынъ Иѡнашко цирковник ѡт Тꙋрвꙋрещї радї четирї десѣт и пет талерї битих. И ѡт том пак прїиде прѣд нами и прѣд нашими болѧри Василка дочка Тꙋдорї внꙋка Цапи по еї добраа волѧ никим непонꙋжденна а не присилованна и продала своѧ праваа ѡтнина и дѣднина ѡт четвръта част ѡт половина село Съмънаꙋка третаа част что ест избранаа ѡт къ иних братїѧх еї. что ест въ тог волост Орхеюскомꙋ ѡт ватрꙋ село и ѡт полѧ и ѡт вес приход и тиж ѡна продала своѧ права ѡтнина и дѣднина ѡт четвръта част половина село Цигънещи что на Икил третаа част ѡт ватрꙋ село и съ част ѡт став и ѡт лѣс и ѡт полѧ и ѡт ѡба полѣнї ѡт Цигънещи ѡт Съмънаꙋка и ѡт Симбꙋла и съ вес приход и съ мѣсто за пасик та ѡна продала пак слꙋѕѣ нашемꙋ Михъилъ сынъ Иѡнашко цирковник радї четирї десѣт и пет талерї битих. И ѡт том тиж прїиде прѣд нами и прѣд нашими болѧри Иримїѧ сынъ Иѡнашко Мърцелат по его доброю волю неким непонꙋжден а не присилован и продал своего права ѡтнина и дѣднина шестаа част ѡт част ѡци своемꙋ ѡт село Чюлꙋканї что на Чюлꙋк въ тог волост елико сѣ изберет ѡт ватрꙋ и село и ѡт полѧ и съ став и съ виноградї и ѡт лѣс и съ са-

доби и съ сѣножатї и съ вес прихωд. та ωн продал тиж слꙋѕѣ нашъ Михаїлꙋ радї двадесѣт и пет талерї битих. И такождере прїиде прѣд нами и прѣд нашими болѣрї Каталина Аврѫмоае по еи добраа волѧ и продала своѧ права ωтнина и даанїе что ωна имала ωт тютка еи Марики калꙋгерици част шести брати ωт един стар ωт село Ръспопѣни что ꙋ волост Сороцкїи елико сѣ изберет ωт ватрꙋ село и ωт полѧ и ωт вес прихωд та ωнна продала пак внꙋк еѧ виш писан Михъїлъ радї два десѣт и пет талерї бытих. тѧм ради како да бѫдет емꙋ и ωт нас прави ωтнины и викꙋпленїе и ꙋрик и потвръжденїе съ въсѣм доходом и ин да сѣ не ꙋмишает.

Саам господинъ велѧл

(L. P.)

Пис ꙋ Иасωх влѣто ‚зрз месеца септ. иї

Гаврилаш вел логофет.

Дꙋмитрашкω.

(Original—hârtie, pecetie aplicată pe hârtie, eşită în relief).

Traducere.

Io Vasilie voevod, cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei. Precum a venit înaintea noastră și înaintea boerilor noştri mari și mici Catalina Avrămoaie, nepoata Marichii călugăriții, de a ei bună voe, de nimeni silită nici asuprită și a vândut ea a sa dreaptă ocină și moșie partea a șase frați ce sunt dintr'un bătrân din satul Drăgușeni ce-i în ținutul Orheiului din vatra satului, și din câmp și din tot venitul, care acele părți i-au fost ei dreaptă danie și dăruire dela mătușa ei Mariea eălugărița. Și ea a vândut nepotului său Mihail fiul lui Ionașco țărcovnic dela Turburești drept patruzeci și cinci taleri bătuți. Și apoi iar a venit înaintea noastră și înaintea boerilor noştri Vasilca, fata Tudorii, nepoata Țapii, de a ei bună voe de nimeni silită nici asuprită și a vândut a sa dreaptă ocină și moșie din a patra parte din jumătate de sat Semănăuca a treia parte ce este aleasă de alți frați ai ei, ce este în acelaş ținut al Orheiului, din vatra satului și din câmp și din tot venitul.

Şi asemenea ea a vândut a sa dreaptă ocină şi moşie din a patra parte jumătate de sat Ţigăneşti ce este pe Ichel a treia parte, din heleşteie şi din pădure, şi din câmp şi din ambele poieni din Ţigăneşti şi din Săinănăuca şi din Simbula şi cu tot venitul şi cu loc de prisacă. Şi ea a vândut iarăş slugii noastre Mihăilă, fiul lui Ionaşco ţărcovnic, drept patruzeci şi cinci taleri bătuţi. Şi apoi asemenea a venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri Irimia fiul lui Ionaşco Mărgelat, de a lui bună voe de nimeni silit şi nici asuprit şi a vândut a lui dreaptă ocină şi moşie a şasea parte din partea tatălui său din satul Ciulucani ce este pe Ciuluc în acel ţinut, câtă se va alege din vatra satului şi din câmp, şi cu heleşteu şi cu vii, şi din pădure, şi cu livezi, şi cu făneaţă şi cu tot venitul. Şi el a vândut asemenea slugii noastre Mihail drept două zeci şi cinci taleri bătuţi. Şi asemenea a venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri, Catalina Avrămoaie de a ei bună voe şi a vândut a sa dreaptă ocină şi danie ce a avut dela mătuşa ei Marica călugăriţa părţile a şase fraţi dintr'un bătrân din satul Răspopeni ce-i în ţinutul Sorocii, cât se va alege din vatra satului şi din câmp şi din tot venitul. Şi ea a vândut iar nepotului ei sus scris Mihăilă drept două zeci şi cinci taleri bătuţi. Drept aceia să-i fie lui şi dela noi drepte ocine şi moşii şi cumpărături şi uric şi întăritură cu tot venitul şi altul să nu se amestece.

Singur domnul a poruncit

Scrisă în Iaşi, la anul 7160 luna septemvrie 18

Gavrilaş mare logofăt

Dumitraşco

Acte dela mănăstirea Dobruşa (jud. Soroca).

I.

7026 Noembre 18. Suret de pe ispisocul sârbesc dela domnul Ştefan V. V. în care scrie că a venit înaintea domniei sale Neacşa, fata Dancului nepoata Trefiscului, de a ei bună voie au vândut a ei dreapta moşie dintru al ei drept juruit ce a avut de cumpărătură dela moşul domniei sale Ştefan Voevod, satul Dobruşa dela moşul ei Ştefan Trefiscului dela Ioan a lui Mihail. Care sat Dobruşa au vândut lui Şerpe postelnic drept 257 sloţi tătăreşti, care bani înaintea domniilor sale i-au plătit toţi deplin

în mâinile Neacșai fata Dancului nepoata Trefiscului, după cum pe larg suretul arată.

Deosebit tot în ispisocul acesta se arată de satul Poenile, în ținutul Romanului, care iarăși pe acest sat se întărește stăpânirea lui Șerpe Postelnicul.

II.

1800. Dat-am adevărată scrisoare a me dinpreună cu tot soborul la mâna dumnealui paharnicul Ion Onu, prin care scrisoare să se știe că, având noi trebuință de un vad de moară pe apa Răutului în Prodănești, matca cea veche despărțită din moșia Crivele ce este a paharnicului Onu, și viind despre apus se pogoară în apa Răutului și malul despre apus este a schitului iar despre răsărit este a dumnealui paharnicul Ion Onu în moșia Prodănești, în care loc cu adevărat vad și moară n'a mai fost și căzând noi la mila dumnealui paharnicul să ne primească să facem iazul și moară și dumnealui cu adevărat s'au primit bucuros a fi în folosul soborului, însă iazului și morii dumnealui nici o stricăciune să nu facă, mai înainte arătându-i ce are scopos și gătire să prefacă moșiile și să le pogoare mai jos fiind iazul foarte adânc. Nu poate să fie greutatea apei și nu se face dumnealui pagubă întoarcerea apei, și noi ne-am apucat înaintea dumnealui cu făgăduință ca aceasta că cu toată pogorârea malurilor și cu toată scurtarea iazului despre iazul nostru nu va avea nici-o stricăciune sau scădere, iar de vom îndrăzni noi ori în ce vreme mai pe urmă sau măcar și după moartea noastră cine vor fi după Dumnezeu chivernisitori acestei sf. case, să ia îndată pe iazul monăstirei și să facă stricăciuni iazului și morii dumnealui paharnicului, apoi dumnealui să aibă voie a porunci oamenilor dumnealui să tae iazul monăstirei și să strice moara și noi sau cine va fi la acele vremi să nu avem nici un cuvânt de răspuns. După această făgăduință a noastră dumnealui paharnicul Ioniță Onu ne-au dat voie a face iazul și moară la malul dumnealui și noi am rămas mulțumiți. Și am dat dumnealui încredințată și adevărată a noastră scrisoare, întărită cu pecetea monăstirei și cu iscăliturile noastre a tot soborul.

1800 Mai 1

[L. P.] Ieromonah egumen Serafim m-rea Dobrușa.

Ieromonah Teoctist,	Monah Vasian,
Monah Samuil econ. schitului,	„ Savatie
„ Gherasim,	„ Pavel,
„ Ioil,	„ Ghenadie,
„ Dionie,	„ Teodosie,
„ Taranissie,	„ Macarie.
„ Gheorghie,	„ Gheorghie,
„ Chervasie,	„ Isaia,
„ Toma,	„ Varsanufie,
„ Ghedeon,	„ Ionichie,
„ Ghesarie,	„ Isidor,
„ Trifan,	„ Nicanor,
„ Tema,	„ Ieronim.

III.

Către întâiul departament a ocârmuirii Oblastiei Basarabiei

Dela Costache Rusu.

La anul 1800, Aprilie 1, schitul Dobrușa făcându-mi rugătoare cerere ca să dau voie a face un iaz și moară spre hrană, se plini cererea însă cu înscrisă învoială, ca nici o păgubire să nu mi se pricinuiască cât de puțin morilor mele de către acelaș iaz ce ei vor face, care iată și copie de pe acea scrisoare lăturez spre pliroforisire departamentului ce datorii au a păzi în vreme când voi simți cea mai mică păgubire. Acum de vre-o câțiva ani văd că schitul cu totul s'a depărtat de cuprinderea acei scrisori că după ce întâi trecătoare nu face ca unul ce ne-a închis vadul cu facerea iazului, apoi și în toată vremea când năvălește înecă morile, pentru aceasta dar pentru a nu mai fi cu atâta în păgubire cât și cu schitul apururea în corespondență pentru păgubirile ce mi se pricinuesc, cu plecăciune rog pe departamentul ca în puterea scrisorei ce am dela acest schit să deie poruncă locului ce i se cuvine spre a ridica schitul iazul depe acest loc.

Anul 1815. Costache Rusu.

Noembrie 25.

IV.

Dela smeritul Irinei arhimandrit și asesor exarhicești Dicasterii profesor de seminarie și egumen monăstirei Dobruşa.

Către tot soborul aceleaş monăstiri.

Fiind că prin voia lui Dumnezeu și porunca înalt prea sfinției sale sunt rânduit la acest locaș cu sobor adunat să fiu întâi proestos și povățuitor și fiindcă iarăși porunca mă îndatorește ca în vreme de trebuință ne zice să mă întorc înapoi la Kișinău spre împlinirea altor porunci stăpânești, am socotit spre plinirea datoriei și aici unde sunt rânduit proestos să las aceste povățuiri înscris în mâna soborului de obștie, iar mai vârtos a economului ales din partea mea și a soborului spre cea mai bună și temeinică pază a bunei rânduieli, ce o am aflat aicea după ustavul vieții cei de obște de care în faptele sfinților apostoli se pomenește. Și pentru odihna rânduitului econom anume Chesarie duhovnic, întâi am socotit și am dat sfătuirea și ajutori pe acești mai jos numiți fiind și voința soborului și anume: Serafim proegumen, ieromonahul Zosima i monah Neofit i monah Irinarh i Varsanufie care dimpreună cu ieconomul au să urmeze după rânduiala vieții de obște știută lor cât va fi prin putință și aceste mai jos arătate de partea mea ca unul ce privesc la acea împlinire și pază de bună rânduială a vieții de obște.

2. Datoria are economul mai întâi dimpreună cu ceilalți și cu însuși fapta a se arăta împlinitoriu pe cât se poate spre pildă a toată frățimea și râvna acelor din afară împrejurași precum și cei mai dinainte proistoși a cărora bună rânduială se pomenește și se fericește de toți atât din partea duhovnicească cât și politicească.

3. De sus numitul econom va fi namesnic în locul meu nefiind eu față și ajutător și deasupra sfătuitor mai ales la cele duhovnicești pe proestosul Serafim îl rânduesc.

4. Urmează iarăși datoria numitului econom ca la fieștecare nedumerire să ceară sfat dela de sus numitul proegumen Serafim către care tot soborul frățimei și cei deafară împrejurași au dreptate.

5. Iar la cea dimpotrivă întâmplare ce va urma mai ales a nesupunerei a unor din sobor orice ipochimen va fi dela preoți până la poslujnici, după cum și va sfătui însuși, întâi și a doua datorie are să cheme și pe proegumenul Serafim și dacă nu se va supune sfătuirei dintâi, iar dacă și după aceasta vor rămâne ne

îndreptați, atunci să cheme și pre cei de sus numiți și dacă tot și după aceea vor rămâne cu neascultare apoi pre unul ca acela cu raport arătătoriu de pricină aceluia iscălit de cei 8 de sus arătați se va trimite la mine în bună pază.

6. Încă pre cea mai bună rânduială și ca să scape rânduitul econom de tot propusul rău, n'are voie să vândă din acareturi sau vitele monăstirei, dar nici să cumpere afară de cele obicinuite și de nevoie obștei fără de voia mea și a celor cinci.

7. La sfârșitul a patra lună, dator este rânduitul econom a-mi arăta mie condicile de venituri și de cheltueli spre a cerceta și iscăli însuși.

8. Duminică înaintea plinirei zilelor a fiștecărui luni să cheme pe cei 5 de sus numiți să le citească isvodul veniturilor și cheltuelelor ce s'au făcut de econom și de vor găsi cu cale vor iscăli la a cărora iscălitură și eu voiu fi încredințat și voi iscăli. Iar care dintrânșii vor fi la îndoială și nu se vor mulțămi, care nemulțumire din partea mea cu amăruntul se va cerceta.

9. Asemenea are datorie pentru cea mai bună rânduială care are să se păzească și la ascultările cele pe dinafară rânduiala, vieții de obștie și podvigului călugăresc ori la ce ascultare va fi rânduiala, cea mai multă parte din sobor să fie rânduit și un preot dimpreună cu dânșii cu săptămâna.

10. Se rânduește eclesiarh mare unul din preoți anume Vitalie, care însuși are să fie supus economului, dela care ajutor povățuirii are să primească la cele ce va avea nevoie, mai ales la lipsa împlinirei, la cele de trebuință ce vor urma spre buna podoabă a bisericii și căzuta supunere a slujitorilor ei.

11 Rânduitul econom va rândui de acum din frățime pre care îl va socoti vrednic spre slujbă logofeției, carele își va păzi această rânduială pre cât îi va fi cu puterea.

12. La sfârșit datorie are economul spre a priveghea pentru toți de obște în locul meu, ca să nu umble fără de blagoslovenia lui să se ducă undeva și mai vârtos cei ce vor fi să se ducă pe la mai depărtate locuri au să-și ea dela dânsul mărturie cu pecetea monăstirei și iscălitura lui încredințată. Acestea acum deodată în lipsa mea rămăind în locul meu economul de mai sus numit, pe care aceste toate de sus arătate din partea mea le încredințez cu iscălitura mea. 1817 August 9.

M. Dobruța.

Arhimandrit Irinei.
Chesarie duhovnic și econom Monăstirei Dobruța.
Serafim ieromonah și proegumen m-rei Dobruța.
Zosima ieromonah.
Irinarh monah.
Varsanufie monah.

V.

Actul de danie

pentru casa monăstirei din orașul Bălți.

Mai jos iscălit să se știe că am făcut danie casele mele din orașul Bălți monăstirei Dobruța, care le-am făcut cu a mea cheltuială și osteneală, însă casele cu locul cât slujește ograda ei și cu fântână în ogradă, iar moșia este boerească. Și această danie o am făcut cu bună voia mea și a feciorilor mei, și a fiicelor mele ca să fie vecinica pomenire soției mele Anastasiei, care s'a săvârșit acolo și a tuturor neamurilor mele și spre știință urmează iscăliturile noastre spre întărire.

Protoiereu Constantin Teodorovici.

Dumitrache Teodorovici cu voia noastră s'a făcut această danie de veci.

1821 Martie 31.
în Bălți.

VI.

Testamentul monahiei Elisabeta Cosmuleasa

(fosta soție a medelnicerului Toma Cosmo).

Fiindcă viața omenească este vremelnică și sfârșitul omului neștiut după porunca Ziditorului a toate, am socotit eu ce mai jos iscălită roaba lui Dumnezeu Elisabeta monahia Cosmuleasa, că până sunt întru întreagă simțire și mai înainte de cuprinderea sfârșitului să-mi pui la cale mult puțina avere care mi-au dăruit Dumnezeu, cum are să urmeze după trecerea mea din viață, pentru care mai jos însemnez economia bunei mele voinți.

Lei
1.000 Adică una mie lei la îngroparea mea ce are să fie la monăstirea Dobruța, măcar oriunde mi se va întâmpla sfârșitul în Basarabia.

1.000 Adică una mie lei să se de pe o sută de sărindare la îngroparea mea la toate bisericile din Chișinău și pe la mănăstirile și bisericile de afară.

500 Adică cinci sute lei la grija de trei zile.

500 „ „ „ nouă zile.

Lei

500 Adică cinci sute lei la grija de patruzeci de zile.

500 „ „ „ „ „ „ jumătate de an.

1.000 „ una mie lei de an cu arhiereu unde mă voi îngropa-

1.000 „ „ „ „ pe 100 sărindare la an după rânduiala mai sus arătată.

1.500 „ una mie cinci sute lei trei sărindare arhierești la trei arhierei.

2.800 „ două mii opt sute lei pentru patru panahizi cu sobor la patru monăstiri, câte una sută lei panahida, până la șapte ani, când atunci la împlinirea de șapte ani, dacă se va putea să mă desgroape, să se mai cheltuiască una mie lei, iar dacă nu se va putea să mă dezgroape, să se dea acea mie lei iarăși pe osăbite sărindare.

1.000 Adică una mie lei a desgropării mele cu arhiereu sau a sărindarilor pomenite mai sus.

5.000 Adică cinci mii lei las pentru cumpăratul aurului trebuincios pentru poleitul catapetesmei cei nouă a Dobrușei.

1.500 Adică una mie cinci sute lei la monăstirea Taberii să se facă vre-o zidire.

6.000 Adică șase mii lei las la trei monăstiri din Moldova: Secu, Agapia și Văratecul câte două mii lei de monăstire să se facă vre-o zidire sau alt ce va socoti de către epitropi, că la monăstirea Neamțului am dat mai înainte niște vii dela Eș întregi de 4.000 lei.

2.000 Adică două mii lei las să se cumpere un clopot mare la monăstirea Dobrușa.

8.000 Adică opt mii lei las să se faeă o biserică pe moșia unde va fi așezarea domniei sale medelnicerului Stefan Pancovici spre pomenirea mea și a tot neamului meu.

1.000 Adică una mie lei las să se facă un rând de veștminte părintelui arhimandrit Irinei. O sgardă ce o am cu multe diamante.

5.000 Adică cinci mii lei las să se împartă la oameni săraci la casă scăpătate.

500 Adică cinci sute lei las să se mărite cinci fete sărace care se vor socoti bărbații lor a fi vrednici a se preoți.

1.000 Adică una mie lei las nepoatelor Catincăi Bontaș.

500 Adică cinci sute lei Marghioalei surorisa.

500 Adică cinci sute lei nepoatelor Iordache Bașotă.

2.000 Adică două mii lei las nepoților Tudorești ce sunt frați.

1.500 Adică una mie cinci sute las verilor Enești adică Dumitrache, Constantin și sora Soltana ce o ține Ilie Lățescu.

1.000 Adică una mie lei altor veri Enești, Ilie Monaloche și Ștefan.

500 Adică cinci sute lei Saftei Isacescai ce o ține Leonte Redul.

3.000 Adică trei mii lei o pivniță din târgul de sus din Iași... deasupra ce este alăturea cu dugheana lui Chiril Bărbieru, precum și cinci suflete de țigani: Andronache, Gheorghie, Gligorie, Nicolai frați, feciorii lui Dumitru țiganu i Maria țiganca lui Andronache țiganu, îi las dar fiului meu Costache, fiului dumisale medelnicerului Pancovici și fiicelor dumisale.

2.200 Adică două mii lei și două sute lei arhiepiscopului Kișinăului carele va fi.

3.000 Adică trei mii lei nepoților Cogălnicești, Ilie, Iancu și Soltana, fiind că celorlalți frați și surori le-am dat îndestul mai înainte, care și acestora le-am dat și după răzălănuirile acestor nepoți Cogălnicești, ce mi-au făcut în trecuții ani, ce este știut de tot Iașul nefiindu-le cu nimic vinovată sau datoare, și cum după pravilă trebuie fără îndoială să fac cu totul acliros ca pe niște streini a nu se împărtăși cu nimic din averea mea, dar luând aminte la cuvântul Mântuitorului ce zice: „Că tot cela ce iartă i se va ierta și cela ce nu iartă nu i se va ierta."

Pentru aceea dar și eu pentru toate răzălonurile și supărările ce până acum mi-au făcut zic, Dumnezeu să-i ierte, rugându-mă și eu dumilor sale să mă ierte. Iar dacă vor mai adauga a stărui pricini și hule asupra mea precum mai înainte a supăra pe epitrop cât de puțin, atunci să nu li se dea și acele trei mii lei ce le rânduesc dumilor sale să se dea la alți oameni săraci milostenii

Un loc de dugheană mare din târgul de sus, ce a fost băcănie cumpărată dela Bănărești, întru una cu unsprezece suflete țigani ce

am drepți ai mei care îi însămnez aicea cu numele lor. O țigancă ce am luat dela dumnealui Vornicul Alecu Mavrocordat în locul Catincăi nepoata babei, al doilea fecioru lui Vasile Bucătaru anume Ioan și cu o fată ce o are mai mică, al treilea Ion Croitoru cu țiganca lui Tudora și cu tot rodul lor care sunt peste toți țiganii la număr unsprezece suflete îi las să fie drepți robi ai monăstirei Dobrușa. Un loc de dugheană din târgul de sus din Eși ce după arderea ce a fost se află acum fără de bena deasupra și este alăturea de dugheana lui Herșcu Jidovu o fac dar postelnicului Alexandru Pancovici pentru multele slujbe ce m-au slujit mai vârtos în vremea bejeniilor când au venit Turcii în Eș.

Pentru plata a toate datoriile mele ce cu sâneturi mă aflau datoare la unii și la alții, cât și pentru chivernisirea hranii vieții mele cât voi mai trăi, destul îmi va fi spre întâmpinarea lor chiria caselor și a dughenilor din Eși, ce am a lua dela dumnealui spătaru Ralet și banii ce am a lua dela frații Stroești din Iași, Gheorghe și Ilie și dela casa răposatului Constantin Tăutul precum și prisosul ce trece peste șasezeci mii lei ce sunt afierosiți, pun această diată, ce au a se lua dela dumnealui Râșcanu, iar prisosul ce va prisosi din prisosul arătat mai sus, după trecerea mea din viață, plătindu-se toate datoriile mele din acel prisos să se dea trei mii lei la biserica sf. Apostol Toma din Iași, ca să se facă ogradă de piatră sau altă zidire ce se va socoti și rămășița se va da iar Dobrușii, unde mă vor îngropa, iar suma afierosită de șasezeci mii lei prin această diată scoțindu-se dela d-lui Râșcanu, se vor lua de către dumialui medelniceru Ștefan Pancovici și cu mult puțin ce mai are dumnealui să se cumpere o moșie de veci fără să plătească dobânda cât va sta la dumnealui până la sfârșitul vieții mele. Și după sfârșitul vieții mele va fi dator dumnealui sau clironomii dumisale a da și împlini toate cele mai sus afierosite prin această diată pentru sufletul meu și a tot neamului.

Iar dacă din întâmplare, îndată depă scoaterea acestor bani se va întâmpla și sfârșitul meu, atuncea dumnealui medelniceru să nu fie supărat de către nimenea să împlenească cum e trecutul mai sus, pe tot anul să plătească câte zece mii lei până se vor împlini toți acele șasezeci mii lei, dar grijile mele până la anul neapărat să se urmeze întocmai precum se cuprinde mai sus și aceasta socotesc a fi în destul pentru mulțumirea dmisale medelnicerului, pentru că m-au slujit cu adevărat cu toată osârdia atât

dumnealui cât și soția dumisale la toate întâmplările și nevoile ce am avut, mai vârtos în vremea epitropiei mele până astăzi fără să li fi dat măcar o para leafă, rudeniile mele nici unul nu m-au căutat cât de puțin nici la vreun fel de nevoie și supărare ce am avut, ci mai vârtos de cele mai aproape rudenii adică de Cogălniceni am fost supărată, scârbită și categorisită precum mai sus am arătat. Și fiind eu acum în slăbiciune și bătrânețe, cât îmi va fi viața tot pe dumnealui medelnicerul îl îndatoresc cu mulțumiri dumisale a-mi fi purtător de grijă și pe toate aceste cuprinse mai sus prin această diată ce rânduesc și afierosesc să se deie pe la locurile arătate. Las epitrop mai întâi pe arhiepiscopul arhiepiscopiei Kișinăului, care va fi, și al doilea pe dumnealui Medelniceru Ștefan Pancovici, care va fi dator a alerga și a osteni spre împlinirea acestei dieți și toată suma va încheia preasfințitul arhiepiscop.

Iar care din rudeniile și din neamurile mele sau altul oricine s'ar ispiti a strica și a strămuta cât de puțin din cele rânduite și afierosite de mine sau a asupri pe epitropi cât de puțin, unul ca acela să fie blestemat și neertat de Dumnezeu și de mine păcătoasa și să aibă a da seamă în ziua judecății cei de obștie. Și spre încredințare urmează a mea iscălitură și cu punere de pecete, rugându-mă și altor fețe cinstite, de s'au iscălit de mărturie. Anul 1825, luna Februarie în 4 zile

Serafim, proigumen și duhovnic.

C. A. Nicolae Catargiu. Econom sf. Mănăstiri Dobrușa ieromonah și duhovnic Zosima, și eu fiind poftit de monahia Elisabeta Cosmuleasă din cuvânt în cuvânt am scris această diată întru care m'am iscălit Gubernschii registrator Grigorie Logofăt.

Notă. — Monahia Elisabeta Cosmuleasa a făcut diata în anul 1825 și pela anul 1836 încă era în viață, poate prin 1837 răposă că era tare bătrână.

Nu se știe unde a fost înmormântată, în tot cazul nu la Dobrușa, că s'ar fi păstrat mormântul; poate că la biserica Toma Cozma din Iași, unde era ctitoră, și unde a găsit-o moartea. Banii ce-i avea la boerul Râșcanu se pare că nu i-a scos toți, căci murind a avut moștenitorul proces la Peterburg și diata a executat-o fiind în viață mai ales la monăstirea Dobrușa, unde a complectat catapeteazma și a strâns fond pentru facerea stăreției și a bisericii de iarnă.

Protos. Glicherie Lovin
m-rea Dobrușa.

Secţiunea geografică Chişinău.

Societatea Regală română de geografie, a înfiinţat în 1922 prima secţiune regională la Chişinău a cărei conducere a fost încredinţată D-lui general Sc. Panaitescu.

In aceste împrejurări s'a ţinut *prima şedinţă festivă* cu ocazia celui dintâi concurs de geografie ţinut în oraşul nostru (27 Mai 1922). S'au ţinut următoarele comunicări:

Gen. Sc. Panaitescu. Centrele comerciale ale Basarabiei.

Prof. P. Pantaliev. Precipitaţiile în Basarabia.

Prof. L. Boga. Etnografia Basarabiei.

D-nul Ganiţchi. Combustibilul în Basarabia.

Un an mai târziu, la 21 Iunie 1923 a avut loc o şedinţă pentru constituirea *secţiunei regionale geografice* din Chişinău. Cu această ocazie s'a ales un comitet compus din 15 persoane, cu regula ca o treime să se înoiască la sfârşitul fiecărui an de activitate.

După constituirea comitetului, D l Preşedinte a făcut o largă expunere arătând istoricul Societăţei Regale române de geografie, dela înfiinţarea ei de către defunctul rege Carol. Intre anii 1923-1927 s'au ţinut 15 şedinţe din care 10 publice, 3 administrative şi 2 festive.

Conferenţiari au fost: *Gen. S. Panaitescu.* 1) Orheiul vechiu 2) Centrele urbane ale ţărei, în care oraşele au fost clasificate nu după numărul locuitorilor ci după mişcarea lor comercială care se deduce din plasamentul bancar respectiv.

3) Valul lui Traian din sudul Basarabiei.

4) Conceptul actual al geografei matematice.

G. Raşcu. Descoperirea precolumbiană a Americei. 2) Monografia insulei Şerpilor.

Ing. Porucic. Lacurile sărate ale Basarabiei (lucrare apărută sub tipar cu titlul Studii limnologice.

Prof. M. David. Populaţia pe podişul moldovean în legătura cu pânza apelor.

Prof. Şt. Berechet. Călători slavi prin ţara noastră (1808).

D-ra Margareta Ştefănescu. Nomenclatura ruteană din toponimia basarabeană şi moldoveană (teză de doctorat).

D-nul Ghenzul. Bogăţia viticolă a Basarabiei.

Prof. L. Boga. Istoricul descoperirei câtorva documente de

pe timpul lui Ștefan Vodă găsite în podul Tribunalului local de către D. Consilier de curte Ionescu-Darzeu (cu material adus).

Ing. N. Profiri. Congresul internațional de drumuri ținut la Milano în Sept. 1926.

Prof Năstase. Toponimia Bugeacului.

In ședințele festive au conferențiat:

Ing. Porucic. Aspecte geografice și etnografice asupra Poloniei (cu planșe colorate) și mai multe discursuri omagiale cu ocazia ședinței festive dela 20 Dec. 1925 când s'a serbat 50 de ani a Soc. Regale române de geografie.

In decursul anilor 1924-26 au fost și *două ședințe extraordinare:* prima cu ocazia Congresului profesorilor de geografie ținut la Chișinău când s'a organizat al 2-a concurs de geografie printre elevi și când marele geograf cu renume mondial Emanuel de Martonne a binevoit a onora ședința festivă dela 1 Iunie 1924 cu prezența Domniei Sale, vorbind în românește despre Carpați în comparație cu Alpi.

Conferențiari au fost: *Gen. Sc. Panaitescu.* Basarabia din punct de vedere geografic și turistic. *Prof. P. Panteliev.* Clima Basarabiei. *Prof. L. Boga.* Studii etnografice în jud. Hotin. *Ing. Porucic.* Cheile Răutului și ale Bâcului. *Prof. N. Florov.* Cuaternarul în Basarabia (lecții ținute la Muzău).

Reușita acestui Congres—cel mai frumos dintre toate congresele geografice de până atunci, după expresia D-lui prof. Mehedinți, se datorește în mare parte activității comitetului Secțiunei noastre. Programul inaugurat de membrii Secțiunei ca la congresele geografilor să vorbească numai localnicii, s'a adoptat întocmai pentru viitorele congrese, punându-se basele geografiei regionale în toate unghiurile țării.

In a doua ședință festivă, D-nul prof. Săvulescu a vorbit la muzeul regional despre *Geneza și evoluția stepei basarabene*, o lucrare scoasă sub tipar (în nemțește) după o muncă asiduă de 9 ani.

* * *

In toamna anului 1926, Secțiunea noastră prin comitetul ei după o învitație primită, a constituit cu parte din membrii ei o *secțiune geografică și etnografică* la Soc. Astra basarabeană înființată în orașul Chișinău, care secțiune prin conferențiarii ei a participat efectiv numai nu an de zile expunându-se următoarele conferințe:

Gen. Sc. Panaitescu. Calendarul văzut prin prizma geografică etnografică.

Iulian Mitchevici. Ucrainenii în Basararabia.

G. Rașcu. Fenomene de eroziune în Carpați (2 conf.).

St. Kostrevski. Polonezii în Basarabia.

N. Smochină. Românii transnistrieni.

In anul 1928 Secțiunea prin delegatul ei a pus în discuțiunea profesorilor de geografie intruniți la Congresul din T. Mureș, proectul de reformă a învățământului geografic în școlile secundare propus de Secțiunea geografică Chișinău.

In anul curent au avut loc două ședințe interesante stabilindu se în cea din urmă o coloborare de strânsă participare științifică cu Facultatea de științe din Iași, secția geografică. Conferințele din aceste ședințe sunt:

P. Panteliev. Seceta în Basarabia și prof. univ. *M David.* Relieful podișului moldo-basarabean și geneza lui.

Secțiunea noastră are un câmp de activitate cât se poate de vast. Basarabia oferă un câmp de studii cu totul neexplorat și datoria secției noastre este de a participa la complectarea pe cât posibil a geografiei regionale în aceasta frumoasă parte a țărei noastre.

G. Rașcu.

Dări de seamă.

General Alex. Lupașcu-Stejar. **Paradisul românesc.** Impr. Independența, București 1929. Prețul 160 lei.

Cărțile de călătorii sunt foarte rare în literatura noastră și puținele cărți există în comerț sunt sau necomplecte sau greșit informate. De aceea apariția volumului de mai sus a fost pentru noi geografi, o noutate plăcută. L'am citit pe îndelete astă vară în munții Buzăului, căci o carte de călătorii nu trebue citită în grabă, că atunci nu i se poate gusta farmecul.

Cititorul se poate plimba cu gândul prin toată România mare începând cu Banatul cel bogat în mine și fabrici și isprăvind cu munții Bucovinei și ai Maramureșului. Toată regiunea montană cu variatele ei aspecte, cu piscurile alpine și pasurile umblate, cu cheile pitorești și peșterile misterioase, cu orașele industriale și

codrii nepătrunși, defilează prin fața cititorului ca la cinematograf. Abstracție făcând de stilul bombastic, exagerat și adesea pe același calapod, se observă că sufletul autorului e stăpânit de un puternic sentiment de patriotism față de țara sa natală. Calitatea mare a descrierilor din carte e exactitatea celor spuse, exactitatea informațiilor culese „de visu" și cu o competință științifică cum rar se constată la autorii turiști din țara noastră. Cunoscător și eu a țării mele pe care am străbătut-o în 18 călătorii școlare conduse de mine afară de alte multe individuale, n'am găsit o singură erezie în întreaga lucrare și aceasta e desigur cea mai mare calitate a cărței care s'ar putea recomanda tuturor bibliotecelor școlare și pune cu succes în mâna oricărui elev. Nu găsesc pentru întreaga lucrare decât două cusururi care de-altmintrelea se pot repara la ediția II: 1) lecțiile de astronomie pe care autorul le intercalează în text și care sunt cu desăvârșire deplasate într'o carte pământească de călătorii și 2) lipsa totală de clișee care ar fi dat descrierilor un farmec și mai plastic.

Se cunoaște că autorul e un om de munte căci atunci când se scoboară pe șes și descrie lunca Dunărei dela T.-Severin la Sulina, delta, porturile noastre și municipiile țărei, descrierea e mai monotonă, mai succintă, mai lipsită de culoare și personalitatea autorului a întrevede mai puțin.

Prof. I. Gh. Costinescu. **Relieful României.** București. Cartea Românească. 1925.

Prof. I. Gh. Costinescu în Relieful României, ne arată aspectul pământului românesc în toate erele geologice. Materialul e frumos sintetizat dar nu e exemplificat concret. Erau aici foarte necesare hărțile geologice publicate în Geologia prof. I. Simionescu. Harta nu trebue să lipsească din nici o carte de geografie sau geologie căci aceste două științi sunt științi visuale de observație concretă, în natură și pe hartă. În partea II autorul se ocupă de geneza solului Banatic și de problema ce a interesat și pe streini: a Kazanelor și Porților de fier. Autorul pare a ne convinge de origina techtonică a acestei văi cum de altmintrelea e și acea a Oltului dela Turnu Roș. Rocile cristaline tari și străbătute de filoane eruptive (în special serpentina și sienitul), izvoarele thermale din Bivolari și Mehadia, desele cutremure de pământ din Făgăraș și Munții Cernei, de cari

autorul se ocupă la sfârșitul broșurei, ne înclină definitiv spre această părere. In urmă a intervenit eroziunea și albia ambelor ape curgătoare, s'a adâncit. Inălțimea mică a acestor pasuri (T Roș 355 m. Porțile de fier 44 m.) și mai ales adâncimea dela Kazane (75 m.) care se scoboară sub nivelul mării, ne spune clar că mișcările techtonice au fost aici foarte pronunțate.

In orice caz impresia mea este că știința nu și-a spus ultimul cuvânt în chestia Kazanelor.

Solul frământat al Banatului cu trei falii paralele, ne mai oferă o problemă interesantă a captărilor dintre Cerna și Timiș și a brațului de mare ce pătrundea din nord până în cursul superior al Timișului care pe atunci era un mic părăiaș ca și Hidegul și se vărsă în această mare internă. Dela Porta Orientalis se poate studia și astăzi aceste captări.

In rezumat broșura se adresează mai mult specialiștilor decât publicului mare, de aceia nu s'ar putea recomanda decât studenților dela Științe.

I. Gh. Costinescu. **Din lumea polară.** Timișoara. Cartea Rom. 1929.

Autorul face o comparație între cele două regiuni polare: una, un ocean adânc de 4000 m. cu banchiză în continuă mișcare și alta un continent vechiu (hercinian) vulcanic, înalt de peste 3000 m. cu munți încă mai înalți și absolut lipsit de viață. Vorbește apoi de chestia oscilărei polilor, (chestiuni de geografie matematică), precum și de polii magnetici. Impresionantă este descrierea nopței polare cu aurorele boreale și australe, a vieții Eschimoșilor din nord și a pinguinilor din continentul antarctic. La urmă face un istoric al expedițiilor organizate pentru atingerea celor doi poli. In partea aceasta autorul nu e îndeajuns de informat cu ultimele descoperiri. La sfârșitul cărței se află două hărți frumoase în culori reprezentând configurația lumilor polare dar unde însăși lipsesc multe itinerare moderne ale ultimelor explorațiuni.

Citirea este mai puțin greoaie fiindcă stilul nu este așa de încărcat cu expresii tehnice. Cele scrise sunt ușor înțelese așa că se poate recomanda ca lectura geografică tuturor elevilor de liceu, curs superior.

G. Rașcu.

* * *

1. *La politque dela paix* de G. Mironescu, Ministru de Externe, confcrință rostită la 8 Noembrie în București.

Dacă pacea este o chestiunea morală, totodată ea și o chestiune de organizație. Acum pacea nu mai e un act de espectativă, ea e urmărită metodic, stabilindu-se între națiuni cît mai numeroase interese comune și legături durabile.

Societatea Națiunilor e ajutată de tratatele defensive, care unesc mai multe națiuni europene, în scopul consolidării păcii. Toată această activitate, susținută de neamuri vioae, este politica păcii. In curs e problema dezarmării. Ca această problemă să se impună tuturor statelor, mai ales celor ce nu's membre în societatea națiunilor, unii cred necesară o forță armată a societății. Dar aceasta nu-i posibil. Trebuie altă soluție. Mai e greutatea de a împedica înarmările clandestine.

O contrapropagandă activă în favoarea păcii e necssară. Să se facă și o desarmare morală, o apropiere sinceră între popoare, și una economică.

Federalizarea Europei, pe bază economică, e realizabilă treptat; mai întăi federalizînd 2—3 state și apoi tot lărgind cercul. Aceasta va aduce federalizarea politică. Dar îs piedici. Suveranitatea națională, care are dreptul la viață, nu s'ar împăca cu un arbitraj din afară, cu o restrîngere a individualității poporului, cu spiritul său propriu de inițiativă. Rolul presei e măreț în apropierea națiunilor, predicînd mereu necesitatea cooperării între ele. Mijloacele de comunicație, sub variate forme, iarăș apropie.

Politica păcii se realizează deci prin colaborarea popoarelor, astfel organizată, încît pacea să fie pentru ele o necesitate absolută, totodată punînd în funcțiune și confederația lor. Națiunile civilizate trebuie să lucreze din toate puterile. Romînia a pornit sincer pe această cale și tinde mereu spre țintă.

2. *Bălgradule romînesc, te chemăm mărturie*, este o inimoasă alcătuire a păr. Gh. Ciuhandu din Arad, cu fond istoric bine adunat și încheiat. Bălgradul—Alba Iulia de azi, e centru vechi ortodox și romînesc, cu întăia reședință mitropolitană, a lui Ioan de Prislop, pe unde a propovăduit Dosoftei cel din Huși și Roman, unde a ocîrmuit cu toiag vlădicesc mucenicul Sava Brancovici și dintre ale cărui ziduri a ieșit Noul Testament al

isteţului la minte mitropolit Simion Ştefan. Cîte alte cărţi ortodoxe s'au înnaripat aici!

E trebnicioasă o înviorare a sufletului nostru prin răsfoirea unor asemeni pagini vrednice din trecut.

3. *Valoarea Concordatului încheiat cu Vaticanul*, de dr. I. Mateiu.

Ortodoxia, ce formează structura intimă a statului nostru, este bruscată de concordatul recent. Efectele se vor ivi curînd, şi vor fi în dauna unor mari interese lăuntrice.

Publicaţia cercetează cu răbdare cîteva laturi, şi relevăm nu numai chestia averilor, ci cu aceeaş importanţă e şi cea a eparhiilor, a clerului şi regimul şcolar. Ţara a păşit pe o cărare cu mari ispite, semnînd acest act politic mult mai inferior altora similare.

4. *Sărbătorirea p. s. episcop Iacov al Huşilor* la împlinirea a 70 ani, redată de pr. V. Ursăcescu. Fiu de răzăş, a muncit din greu ca profesor şi slujitor al altarului, avînd totodată şi laborioasă activitate istorică. Dintre aproape 20 de publicaţii, remarcăm: Istoria comunei Bogdana cu 281 documente, m-rea Floreşti, Documente bîrlădene în 5 volume, biografia dascălului Ioan Popescu, iar acum pornind să dea viaţă la istoria Bîrladului şi la o serie de documente ale schiturilor dispărute: Orgoeşti, Bogdăniţa, Pîrveşti Cîrţibaşi şi Mînzaţi din jud. Tutova.

5. *Analele Dobrogei*, an. X. Cuprins variat şi folositor, redînd mult specific al provinciei.

Despre coloniile bulgăreşti din sudul Basarabiei şi Dobrogea e necesar un studiu şi pentru ştiinţa etnografică însăş cît şi pentru alte probleme ale noastre de ordin naţional. Aici se dau multe informaţii de preţ. Bune sunt tabelele de recensămînt, cari, cîndva s'or confrunta, credem, şi cu recesămintele oficiale ruseşti.

Şi fraţii transilvăneni au avut rol în Dobrogea; ei au adus pricepere, putere de muncă, spirit de iniţiativă, răbdare şi mult suflet. Prin ei, populaţia străină de acolo, a început să respecte pe stăpînii fireşti şi să-i asculte.

Caracterul orfic al religiei zalmoxiene a Geto-Dacilor se reliefează; interesant desigur a fost procesul întîlnirei la capăt de drum al acestei religii cu creştinismul năvalnic spre malurile Dunării

Monografii, ca a com. Inanceşme, îs satisfăcătoare. Sate din diferite regiuni dobrogene aduc tocmai materialul de bază pentru istoria provinciei, şi-i bine că se adună acum, deoarece mai tîrziu, nu-l mai găsim, i se pierd caracteristicile, ce ne pot afunda în trecut, căci „cu drum de fier, toate cîntecele pier".

6. *Revista Aromănească*, publicată de T. Papahagi şi V. Papacostea, anul I, două numere.

In situaţia noastră actuală, revista nu numai e binevenită, ci şi absolut necesară. Lărgirea graniţelor Patriei nu trebue să nască indiferenţă şi opacitate spre sufletul şi existenţa etnică a fraţilor din afară. Este o problemă mare pentru stat în deosebi, paralel lucrînd însă şi iniţiativa particulară.

Lozinca revistei e serioasă şi bine aleasă: armonizarea aspectelor culturale, ştiinţifice, cu cele literare, artistice şi cu probleme administrative şi politice ale Aromânilor, dar mai ales «cultivarea sinceră de îndureraţi fraţi călăuzitori a sufletului aromnâesc».

Remarcabile studii întâlnim: Români medievali în Epir, o rară mărturie despre întinderea elemeutului românesc prin Epir, în faţa insulei Corfu în sec. 13, un răspuns necesar cărţii tendenţioase a istoriografului bulgar Mutafciev din 1927, Aromîni prin Ohrida-Monastir pela 1840, bisericile de rit greco-oriental din Viena, apoi bună culegere dela călătorii apuseni despre Aromâni în sec. 19, adunare de material despre mişcarea de redeşteptare macedo-romînă, originea geografică a Aromînilor, documente aromîneşti dintre 1860 şi 1870, hărţii cu elementul romînesc în Balcani, despre graiul Aromânilor, conflicte şi sîrbizarea Aromînilor, iar în cronica literară întâlnim minunate lecturi, cum e poezia profesorului Zicu Araia sau Dimândări a lui Beza.

Vom urmări cu viu interes aceste cît de bogate manifestări pentru fraţii Aromâni.

Credem că ar fi bună şi o catalogare nominală, şi dacă s'ar putea şi cu date biografice, ale Aromânilor, cari s'au aşezat, nu fără pericolul vieţii lor, în Dobrogea îndată după anexare, şi în Basarabia, căci pe alocuri ei au fost pionierii vînjoşi ai Românismului între străini. Şi e păcat să se piardă urmele lor.

7. *Analele Brăilei* nr. 1 şi 2—3. In primul, sunt directive programatice pentru studierea ţinutului Brăilei în toate aspectele.

Monografia succintă a Lipovenilor are în față acum un bun studiu în lucrarea recentă „Omopismul“ de ic. st. T. Dumbravă din Ismail. Iar știrile de aici despre emigranții bulgari se înlănțuie cu cele din „Analele Dobrogei“ an. X.

Se cuvine de sigur și un studiu pe larg de natură bisericească din trecutul Brăilei și a raelei, acolo fiind pe vremi și o reședință de vlădică.

In vol. al doilea, festiv la comemorarea centenarului eliberărei Brăilei, citești că pentru istoria ei nu e de loc utilă o călătorie de studii tocmai la Veneția și Genova, ci trecutul Brăilei se va desmormînta prin săpături cu răbdare, din arhive rusești poate și turcești încă, și mai cu samă să se răsfoiască tot ce e document, răvaș, note mărginale la cărți, socoteli de negustori, să se caute arhivele întreprinderilor comerciale și ale autorităților.

Stăruitoare contribuții istorice urmează despre raeaua și cetatea Brăilei, asedierea din 1828 cu schițe, o evocare a figurii lui Slătineanu, „care-i cititorul orașului Brăila“ și documente ce vor continua regulat să apară.

Apreciem folosul acestor anale.

8. *Arhiva Someșană*, nr. 11. Date noi complectează „Istoria școalelor năsăudene“. Protopopi și preoți din district îndrumau și pela 1714 învățătura copiilor, aducînd dascăli; aceștia nu-și arătau profesia, cînd erau lăsați deavalma cu toți muritorii. După 1770 un călugăr, care preda și latina, intră la un salar fix. Preoțimea cerea de acum mai bine de o sută de ani școli sătești în toată comuna, dar împăratul nu asculta. Tot preoțimca era rugată să întăriască elementul romînesc cu școlărițe de ale grăniceriilor. Inimos crede vicarul Moisil dela 1864 că „Cine vrea a folosi națiunei și patriei, trebue să aducă și ceva sacrificiu dela sine și să facă merit... Patriotismul nu trebue cumpărat cu cîntarul sau cu litra“. Preotul Pap supăra cu sentimentele sale românești pe minerii maghiari la 1871. Istoricul preparandii năsăudene pune începutul învățămîntului tot în Bîserică, „vechii preoți și călugări, dieci și cantori, au meritul de a fi priviți ca cei dintăi dascăli ai neamului“.

După Bonfinius se dă cuvîntarea de însuflețire a lui Albert de Lascu către trupe, la 1561, în campania spre Moldova, pentru înscăunarea lui Despot Vodă.

Anonimă a şi rămas afirmaţia dela 1793 că naţiunea romînă nu e indigenă în Ardeal.

Familia grănicerească Anton „nobilis Valahorum nassodiensis“ începe la 1689, are numeroşi preoţi în spiţa ei, cît şi mulţi bravi militari, unul colonelul Nicolae Anton trecînd şi prin Chişinău pela 1929.

Se mai dă material documentar, premergător istorisirii mişcărilor revoluţionare ale Romînilor din Valea Rodnei. Ca district există din sec. XIII. Urmează o bună descriere a acestui colţ atît de romînesc.

Const. N. Tomescu.

* * *

Comisiunea Monumentelor Istorice—secţia din Basarabia Anuar II, Chişinău 1928.

In primul articol d. Şt. Ciobanu arată în cuvinte calde cine a fost Paul Gore, fostul preşedinte al Comisiunii Monumentelor Istorice din Chişinău. Descendent al unor familii vechi boereşti basarabene, el a avut cea mai desăvârşită iubire pentru neamul din care se trăgea. Urmează apoi *Paraclisul Cetăţi Hotinului de* d. G. Balş, care ajunge la concluzia că acesta datează cel puţin din vremea lui Ştefan cel Mare. In *Cetatea Tihgina*, d. Şt. Ciobanu arată trecutul şi importanţa aceste porţi la graniţa de est a ţării. D-l P. Constantinescu se ocupa de *Biserica sf. Gheorghe din Chişinău*, iar d. P. Nicorescu de *Taurul pe monedele dela Tyras*, pe care le consideră ca dedicaţii votive zeiţei Demetre. *Mănăstirea Căpriana* este studiată de d. Şt. Berechet, iar *Mănăstirea Rughi* de d. N. Ţiganco.

La *Varia* ni se dau: *Un manuscris de zugrăveala al Mitropolitului Autim. Diferite înscripţii şi însemnări*: (Bălţile, Cetatea Albă, Chişinău, Mănăstirea Japca, Orhei şi Soroca) de d. Şt. Berechet. In *Notiţe* d. Şt. Ciobanu ne dă Crucea Mitropolitului Teoctist şi Cetăţile vechi de pământ din Basarabia, Păr. Bobu-escu face comunicări *„Cu privire la unele biserici din jud. Iaşi“*.

N. Iorga. *Istoria armatei românești.* București, 1929. Ed. Ministerului de Război. Pag. 386.

De multă vreme se simțea nevoie de a doua ediție a acestei lucrări și anume a volumului I. D. general Cihoschi, ministru de război a făcut o operă foarte utilă, ajutând la apariția acestei lucrări, care începe din cele mai îndepărtate vremi și ajunge la epoca de glorie militară a lui Mihai Viteazul (1599). Ca introducere se analizează condițiile naturale de apărare, în care contează: Vadurile, Pasurile Carpaților și Vadurile Nistrului.

In cap. I se arată „Elementele alcătuitoare ale sistemului militar românesc, în al II: „Lupte românești până la Ștefan cel Mare"; în al III: „Luptele din vremea lui Ștefan cel Mare"; în cap. IV: „Sistemul militar românesc în epoca lui Ștefan cel Mare", în al V: „Războaiele urmașilor lui Ștefan cel Mare până la încetarea neatârnării politice a Moldovei. Răsboaiele lui Bogdan Vodă Orbul". Cap. VI tratează „Luptele lui Ștefan cel Tânăr"; cap. VII: „Războaiele lui Petru Rareș până la 1538" In cap. VIII se analizează „Oștirile românești în războaiele pentru soarta Ardealului (1538—1564). In al IX ni se arată „Epoca luptelor cazăcești în Moldova" (1572—1591) iar în al X și ultimul se face o amplă descriere a luptelor lui Mihai Viteazul și ale tovarășilor săi până la cucerirea Ardealului (15§4—9). Cu acestea se închee lucrarea, în care ni se arată pe baze de informații sigure cea ce a însemnat brațul și sângele românesc pentru țară, dar și pentru umanitate.

Iorga N. *Evolution de la question rurale en Roumaine jusqu'a la Réforme agraire.* Cultura Națională Buc. 1929. p. 24.

Autorul urmărește înfățișarea vieții agricole a poporului nostru din cea mai îndepărtată vreme, din acea a Tracilor până în prezent. Forma cea dintăi a acesteia este comunitatea moștenitorilor, cea ce ne arată cuvântul român „moșneni". In proprietatea comună fiecare avea partea sa, care nu era separată de acea a celorlalți. Era o viață de țărani liberi într'o țară liberă. Către sfârșitul veacului al XVI situația se schimbă în momentul când principatele pierdură suveranitatea lor și fură obligate să plătească un tribut Turcilor. Birul era cerut la date fixe și trebuia plătit fără înconjur. Țăranii nu puteau să se achite de acest bir, decât vânzând tot ce au, deci și pământul, lucru ce se făcu în chip dezastros. Ei porniră spre alt colț de țară, să tae pădurea și

să-și facă nou câmp de arat. Dar cumpărătorii pământurilor aveau nevoie de brațe, de unde eși „legământul lui Mihai". In secolul al XVII se constată dispariția politică și economică a țăranului.

In cursul a celei de a doua jumătate a sec. al XVIII se observă la țărani o tendință către libertate. In epoca fanariotă, fi' supt influența Turcilor, căci Sultanul avea milă de „sărmanul raia" fie supt acea a culturii filosofice franceze, țăranul începu să fie privit cu oarecare simpatie; el putu să-și cumpere libertatea și câștigă și oarecare reducere din dările către o boerime, care reclama în 1775 restituirea „bunului vechi obicei". Numele lui Nicolae și Constantin Mavrocordat sunt legate de aceste reforme

Incepând cu 1826, preocuparea de a da o constituție moldovalahă, făcu să se pună și problema agrară, care trecu prin diferite faze, dintre care acea a domniei marelui Cuza este una din cele mai importante. Ea nu fu rezolvată definitiv, decât prin gestul regesc din 1916.

Lucrarea merită să fie răspândită în cercuri largi fiindcă studiază organic una din fundamentalele chestiuni, dacă nu cea mai importantă a existenței poporului român, care este înainte de orice, un popor de țărani-plugari.

B.

Rugăm pe onorații cititori a ne trimite abonamentul pentru anul ce încheiem acum, adecă 200 lei.

TABLA DE MATERIE

Pag.

1) **Bulat T. G.** *Moldova dintre Prut și Nistru după harta geografului francez I. B. d'Anville* . . . . . 1—6
2) **Tomescu C. N.** *Înființarea eparhiei Chișinăului și Hotinului—1813* 7—23
3) **Bulat T. G.** *Starea țărănimii moldovene sunt ocupația rusească (1808)* . . . . . 24—38
4) **Tomescu C. N.** *Tipografie grecească în Moldova la 1812* . . 38—46
5) **Bulat T. G.** *Un proces între Ploeșteni și beizadea Costache Caragea* 47—65
6) **Tomescu C. N.** *Fețe duhovnicești nu pot încartui oastea rusească* 66—67
7) **Bulat T. G.** *Scrisori de boeri din vremea ocupațiunei rusești* . . 68—72
8) **Boga L. T.** *Documente din secolul al XVII-lea* . . . . . 74—90
9) **Lovin Glicherie Protos.** *Acte dela mănăstirea Dobruța (jud. Soroca)* . . . . . 90—99
10) **Rașcu G.** *Secțiunea geografică, Chișinău* . . . . . 100—102
11) *Dări de seamă* (Rașcu, Tomescu, Bulat) . . . . . 102—108

CUPRINSUL

revistei „Arhivele Basarabiei" pe anul I = 1929.

Pag.

Băcilă C. I.

Schiță istorică asupra hotarelor Basarabiei, nr. 3 . 39—49

Boga T. L.

Documente din secolul al XV-lea, nr. 2 . . . . . 81—96
Documente din secolul al XVII-lea, (1600-1651) nr. 3 72—98
Documente din secolul al XVII-lea, (1600-1651) nr. 4 74—90

Bulat G. T.

în nr. 1:

Basarabia după Grigore Ureche . . . . . 2—14
Un conflict între Domnul Moldovei și profesorul Demetru Gobdelas . . . . . 17—31
Poșta în Valahia la 1811 . . . . . 43—58
Biserica armeană din Hotin . . . . . 62—64
O statistică a Moldovei din 1809 . . . . . 64—67

Dări de seamă (*L. T Boga*, Documente basarabene, v. I, Foi de zestre 1734—1844; *Episcop Visarion, C. N. Tomescu, Șt. Berechet, Șt. Ciobanu*, Documente din Basarabia; Buletinul Comisiei Istorice vol. VII; *N. Iorga*, Istoria învățământului românesc; *S. Platonov*, Histoire de la Russie des origines a 1918; *Brian—Chaninov*, L'Eglise russe; *E. Aman*, L'Eglise des prémiérs siècles; *A. Leman*, L'Eglise dans les temps modernes; *Pierre de Pressac*, Les forces historiques de la France; † Ludovic Pastor. Pierre Batiffol. C. Chiricescu). Apel pentru un ziar romînesc în Chișinău . . . . . 80 — 88

în nr. 2: Divanul Moldovei și Bulgarii din Basarabia 1810—1812 . . . . . 8—30
Moșiile mănăstirii Sucevița în Basarabia de jos . . 56—59
Produse romînești duse în Rusia în 1810—1811 . 60—68

Un proces între Safta Dudeasca și Domnitorul Alexandru Ipsilanti . . . . . 68—70

Ajutoare materiale pentru școlile din Iași la 1812 . 70—75

Un curier al lui Napoleon I prin țările noastre în 1812 . . . . . 75—77

Un pasagiu puțin cunoscut din Cronografia lui Psellos . . . . . 77—80

Dări de seamă (Revista Istorică nr. 1—3; *N Iorga*, Istoria Romînilor prin călători; *N. Iorga*, Istoria poporului românesc; Omagiu lui P. Gârboviceanu; *pr. V. Radu*, Voyage du Patriarche Macaire d'Antioche; *Antonio Bonfinii*, comemorare) 107—110

în nr. 3: Pagini triste din Istoria Olteniei . . . . 6—31

Hotarele raelei Brăila . . . . . 50—51

Știri mărunte despre mitropolitul Țării Românești Dositei Filitti . . . . . 52—57

Legăturile familiare din Țara Românească ale ultimilor Cantimirești . . . . . 57—65

Dări de seamă și cronică (*I. Bianu*, Unitatea Neamului prin unitatea limbii; *N. Iorga*, Istoria Bisericii Românești, vol. I ed. II; *N. Iorga*, Faptă și suferință românească în Ardeal; *C. I. Băcilă*, Insemnări asupra cartografiei Moldovei și Munteniei din secol. XVI—XVIII; *Ioachim Crăciun*, Istoriografia română în 1925 și 1926; *I. Seurre*, En Roumanie; Dictionnaire d'Histoire et de Geographie ecclesiastique; Catalogue des livres choisis contemporaine; Arhiva Someșană; Cronica numismatică și arheologică; Revista Istorică nr. 4—6. † Gustave Schlumberger. Ch. V. Langlois. Hans Delbrueck. Gh. Mateescu) 114—120

în nr. 4: Moldova dintre Prut și Nistru . . . . 1—6

Starea țărănimei moldovene sub ocupația rusească (1808) . . . . . 24—38

Un proces al Ploeștenilor și beizadea Karagea . . 47—65

Scrisori de boieri din vremea ocupației rusești (1808—1812) . . . . . 68—72

Dări de seamă (Comisiunea Mon. Istorice—Basarabia Anuar II; *N. Iorga*, Istoria armatei românești, și Evolution de la question rurale en Roumanie jusqu'a la Reforme agrare) . 109—111

Hadji P.

Bibliografie rusească asupra Basarabiei, nr. 1 . . 77 80

Iorga N.

Sufletul românesc în Basarabia după anexare, nr. 2 1—7

Lovin Glicherie protosinghel.

Acte dela m-rea Dobruşa (Soroca), nr. 4 . . . . 90—99

Panaitescu Scarlat general

Atlasul în învăţământ, nr. 2 . . . . . 51—55

Raşcu G.

Secţiunea geografică Chişinău, nr. 4 . . . . . 100—102

Dări de seamă (*General Al. Lupaşcu—Stejar*, Paradisul românesc; *Prof. I. Gh. Costinescu*, Relieful României şi Din lumea polară), nr. 4 . . . . . 102—104

Simionescu I.

Bibliografia românească asupra Basarabiei, nr. 1 . 74—77

Tomescu N. C.

în nr. 1:

Veşminte pentru Basarabia în 1827 . . . . . 15—17

Infiinţarea eparhiei Chişinăului şi Hotinului—1813 32—42

Insemnări pe cărţile monăstirii Dobruşa . . . . 59—61

Documente basarabene . . . . . 68—74

în nr. 2: Infiinţarea eparhiei Chişinăului şi Hotinului 31—50

Documente din secolul al XVIII-lea . . . . . 99—100

Dări de seamă (*Şt. Ciobanu*, Unirea Basarabiei; *Alex. Boldur*, Autonomia Basarabiei; *pr. C. Mătasă*, Călăuza judeţului Neamţ; *O. Tafrali*, Le Monastère de Sucévitsa; Revista Societăţii Istorico-arheologice bisericeşti, vol. XX; Codrul Cosminului an. IV şi V) . . . . . 100—107

în nr. 3: Infiinţarea eparhiei Chişinăului şi Hotinului 31—38

Acte dela mănăstirea Curchi—Orhei . . . . . 98—113

în nr. 4: Infiinţarea eparhiei Chişinăului şi Hotinului 7—23

Tipografie grecească în Moldova la 1812 . . . . 38—46

Feţe duhovniceşti nu pot încartirui oastea rusească 66—67

Dări de seamă (*G. Mironescu*, La politique dela paix; *pr. Gh. Ciuhandu*, Bălgradule romînesc, te chemăm mărturie; *I. Mateiu*, Valoarea Concordatului încheiat cu Vaticanul; Sărbătorirea p. s. episcop Iacov al Huşilor; Analele Dobrogei an. X; Revista Aromânească; Analele Brăilei; Arhiva Someşană) . . 105—109

Visarion episcopul Hotinului.

Pentru istoria monahismului din Moldova, nr. 3 . 1—6

Documente basarabene, nr. 3 . . . . . 66—72

ABONAMENTUL . . . . . Anual Lei 200

REDACȚIA ȘI AD-ȚIA CHIȘINĂU, STR ALEXANDRU CEL BUN 73—75